

*ZAŁĄCZNIK NR 1
do Uchwały nr
Rady Miejskiej w Pułtusk
z dnia roku*

PROJEKT DO KONSULTACJI

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY PUŁTUSK na lata 2021-2031

SZANOWNI PAŃSTWO! MIESZKAŃCY GMINY PUŁTUSK!

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021-2031 została przygotowana jako deklaracja wypracowania przyszłego stanu Gminy, do którego będą dążyli zarówno jej mieszkańcy, jak i władze samorządowe w ciągu najbliższych 10 lat. Strategia jest scenariuszem przyszłości wspólnoty, który stanowi odzwierciedlenie wielu pomysłów i oczekiwań; jest ona również określeniem ram działania, w których może dokonywać się pozytywna przemiana obecnej sytuacji na projektowaną. W dobie postępującego procesu rozwoju gospodarki opartej na wiedzy wykreowanie programów na przemyślanych i dobrze dobranych parametrach może stać się ważnym krokiem na drodze do odniesienia wspólnotowego sukcesu.

Posiadanie przez gminę strategii rozwoju można rozpatrywać przynajmniej w dwóch wymiarach. Pierwszy to wymiar formalny. Strategia jest dokumentem zawierającym instrukcje postępowania, rozkład ciężkości poszczególnych działań, ich charakter, zaangażowanie środków finansowych i potencjału ludzkiego, niezbędnego do osiągnięcia zapisanego w nim celu końcowego. Od posiadania przez gminę strategii rozwoju, spójnej ze strategią powiatową, wojewódzką i Narodowym Planem Rozwoju, uzależnia się możliwość ubiegania się o zewnętrzne środki pomocowe. Rzetelnie przygotowaną przez gminę strategię rozwoju również potencjalni inwestorzy traktują jako jej atut. Dzięki niej mogą się dowiedzieć – jakie działania, chociażby w zakresie rozwoju infrastruktury, władze gminy zamierzają podejmować w określonym przedziale czasowym. To sprzyja rozwojowi lokalnych inwestycji. Drugim wymiarem jest promocja, mająca związek z oddziaływaniem rekomendacyjnym na gminną społeczność, na instytucje i firmy oraz na osoby spoza gminy – głównie na turystów i gości.

Strategia Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021-2031 została przygotowana przy znaczącym udziale społeczności gminnej, radnych, podmiotów, które na co dzień współpracują z gminą – ludzi zainteresowanych pomyślnym rozwojem Pułtuska i okolic. Do współpracy w przygotowaniu Strategii zostali zaproszeni specjaliści z Fundacji Centrum Rozwoju Lokalnego z Lublina. Wszystkim osobom, które przedstawiły takie lub inne wartościowe pomysły i podjęły wysiłek na rzecz stworzenia tego ważnego dokumentu, składam serdeczne podziękowania.

Burmistrz Miasta Pułtusk

Wojciech Gregorczyk

WSTĘP

Proces planowania strategicznego stanowi jeden z podstawowych warunków sprawnego i efektywnego zarządzania gminą. Ukierunkowuje działalność całej organizacji w taki sposób, by wyznaczone cele długoterminowe były realizowane najlepiej i najpewniej, przy ekonomicznym wykorzystaniu dostępnych środków. Planowanie pomaga bardziej wydajnie gospodarować zasobami, przewidywać problemy, które mogą pojawić się w niedalekiej przyszłości, aby odpowiednio wcześniej zacząć im przeciwdziałać.

Opracowana strategia rozwoju umożliwia uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych działań. Pozwala to na uniknięcie realizacji projektów nieprzemysłanych, nie powiązanych ze sobą logicznie i nie wpisujących się w ciąg przyczynowo – skutkowy. Strategia rozwoju pokazuje, że planowane do realizacji zadania są konsekwencją strategicznego myślenia o rozwoju.

Główne cechy takiego planowania to:

- **wieloletniość**, czyli wieloletnia perspektywa w określaniu celów, planowaniu zadań inwestycyjnych i operacyjnych;
- **kompletność**, czyli podporządkowanie strategii wszystkich planów realizacyjnych jednostek zależnych, bez względu na ich formę prawną;
- **efektywność**, czyli stosowanie przez urząd i wszystkie jednostki zależne pomiarów efektywności dla poprawy zarządzania;
- **uczestnictwo**, gdzie cele i oceny są przedmiotem szerokiego dialogu publicznego.

Niniejsza Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021-2031 ma na celu przedstawienie przyjętych planów strategicznych Gminy, w oparciu o jej zweryfikowany potencjał, zasoby oraz możliwości rozwojowe, w szczególności w kontekście uwarunkowań nowego okresu programowania środków z Funduszy Unii Europejskiej na lata 2021-2027.

**ZESPÓŁ DS. OPRACOWANIA STRATEGII ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
GMINY PUŁTUSK NA LATA 2021-2031:**

Przewodniczący Zespołu:

Patrycja Kazimierczak – Sekretarz Miasta Pułtusk

Członkowie Zespołu:

Danuta Łada – Kierownik Referatu Inwestycji i Pozyskiwania Środków
Pozabudżetowych

Lidia Dworecka – Kierownik Wydziału Budżetu i Finansów

Jolanta Zygmuntowicz – p. o. Kierownika Referatu Gospodarki Komunalnej,
Rolnictwa i Ochrony Środowiska

Anna Maliszewska – Kierownik Wydziału Gospodarki Gruntami i Architektury

Dorota Sobotka – Kierownik Wydziału Edukacji i Promocji

Andrzej Grąbczewski – Kierownik Wydziału Inwestycji, Rolnictwa i Pozyskiwania
Środków Pozabudżetowych

Bogusław Wiśniewski – Kierownik Wydziału Zarządzania Kryzysowego, Spraw
Wojskowych i Straży Miejskiej, Komendant Straży Miejskiej

Aneta Purzycka – Inspektor ds. dowodów osobistych

Dorota Ciosek – Inspektor ds. programów unijnych

Andrzej Kwiatkowski – Inspektor ds. obsługi medialnej

Robert Czyżewski – Informatyk urzędu-koordynator

**KONWENT ds. OPRACOWANIA STRATEGII ZRÓWNOWAŻONEGO ROZOWJU
GMINY PUŁTUSK NA LATA 2021-2031:**

Wojciech Gregorczyk – Burmistrz Miasta Pułtusk

Mateusz Miłoszewski – Zastępca Burmistrza Miasta Pułtusk

Teresa Turek – Skarbnik Miasta Pułtusk

Ireneusz Purgacz – Przewodniczący Rady Miejskiej w Pułtusku

Henryk Łaszczych – Wiceprzewodniczący Rady Miejskiej w Pułtusku

Mariusz Osica - Wiceprzewodniczący Rady Miejskiej w Pułtusku

Michał Górecki – Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Sławomir Krysiak – Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Adam Maicki - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Bogdan Pieńkos - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Franciszek Piórek - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Stanisław Zaręba - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Anna Frejlich - Radna Rady Miejskiej w Pułtusku

Michał Kisiel - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Adam Knochowski - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Cezary Kordowski - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Beata Kowalska - Radna Rady Miejskiej w Pułtusku

Andrzej Mitkowski - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Adam Nalewajk - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Adam Prewęcki - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Ryszard Rutkowski - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Łukasz Skarżyński - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Mirosław Szymeja - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Andrzej Wydra - Radny Rady Miejskiej w Pułtusku

Agata Kołakowska – Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku

Marcin Nożykowski – Dyrektor Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Pułtusku

Izabela Sosnowicz-Ptak – Dyrektor Miejskiego Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku

Bożena Potyraj – Dyrektor Pułtuskiej Biblioteki Publicznej im. Joachima Lelewela
w Pułtusku

Andrzej Popowicz – Dyrektor Muzeum Regionalnego w Pułtusku

Kamil Szczepański – Prezes Pułtuskiego Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych
Spółka z o.o. w Pułtusku

Tadeusz Nalewajk – Dyrektor Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej Spółka z o. o.
w Pułtusku

Włodzimierz Kaczmarczyk – Prezes Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji
Spółka z o. o.

Dariusz Ogniewski – Prezes Towarzystwa Budownictwa Społecznego w Pułtusku
Spółka z o.o.

Zadaniem zespołu było zgromadzenie materiałów i informacji niezbędnych do opracowania Strategii, jak również udział w warsztatach i konsultacjach strategicznych.

Koordinacja prac:

Fundacja Centrum Rozwoju Lokalnego

Spis treści

WSTĘP.....	4
Spis treści.....	7
I. CEL, METODOLOGIA I HORYZONT CZASOWY STRATEGII.....	9
II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ.....	11
2.1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO.....	11
2.1.1. Ogólna charakterystyka, umiejscowienie oraz sieć osadnicza.....	11
2.1.2. Historia Pułtuska.....	15
2.1.3. Środowisko przyrodnicze.....	16
2.1.4. Środowisko kulturowe i zabytki.....	26
2.2. SFERA SPOŁECZNA.....	33
2.2.1. Demografia.....	33
2.2.2. Poziom wykształcenia ludności.....	36
2.2.3. Rynek pracy.....	37
2.2.4. Bezrobocie.....	39
2.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.....	42
2.3.1. Edukacja.....	42
2.3.1. Edukacja.....	42
2.3.2. Kultura.....	44
2.3.3. Sport.....	48
2.3.4. Ochrona zdrowia.....	50
2.3.5. Pomoc społeczna.....	51
2.3.6. Bezpieczeństwo publiczne.....	53
2.4. SFERA GOSPODARCZA.....	54
2.4.1. Przedsiębiorstwa.....	54
2.4.2. Rolnictwo.....	57
2.4.3. Turystyka.....	58
2.5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.....	61
2.5.1. Transport.....	61
2.5.2. Infrastruktura techniczna i ochrony środowiska.....	63
2.6. ZARZĄDZANIE.....	67
2.6.1. Finanse gminy.....	67
2.6.2. Planowanie strategiczne i promocja.....	68
2.6.3. Kapitał społeczny.....	71
III. ANALIZA SWOT.....	72
IV. WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	83
V. ANALIZA PROBLEMÓW GMINY PUŁTUSK.....	86
VI. MISJA, WIZJA - CEL GENERALNY STRATEGII.....	91
VII. OBSZARY PRIORYTETOWE - CELE STRATEGICZNE.....	95
VIII. CELE OPERACYJNE - drugi poziom planu strategicznego.....	98
IX. ZGODNOŚĆ CELU GŁÓWNEGO I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU.....	105
X. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA.....	112
10.1. Mechanizmy wdrażania Programu.....	112
10.2 Wdrażanie Strategii na poziomie operacyjnym.....	114
10.3 Monitorowanie realizacji Strategii.....	116
10.4. Ewaluacja ex-ante projektu Strategii.....	122

XI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I PLAN FINANSOWY REALIZACJI STRATEGII.....	125
XII. PARTYCYPACJA I KONSULTACJE SPOŁECZNE.....	127
XIII. ZAŁĄCZNIKI.....	128
13.1. Lista obecności podczas warsztatów strategicznych	128
13.2. Zestawienie projektów strategii i programów finansowych UE na przyszłe lata.....	129
13.3. Zestawienie wykorzystanych źródeł, dokumentów i opracowań	130
13.4. Spis map, fotografii, tabel i wykresów.....	131

I. CEL, METODOLOGIA I HORYZONT CZASOWY STRATEGII

Strategia rozwoju stanowi instrument polityki rozwoju prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego. Jest dokumentem długookresowym, określającym generalny kierunek działania gminy oraz przedstawiającym metody i narzędzia jego wdrażania. Ze względu na swój otwarty charakter – możliwość aktualizacji i zmian – proces planowania strategicznego pozwala na elastyczne dostosowywanie, korygowanie celów strategicznych w kontekście zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych gminy.

Opracowanie strategii rozwoju wynika z istoty funkcjonowania organizacji samorządowej. Konstytucyjna zasada samodzielności samorządu uprawnia do autonomicznego formułowania polityki rozwoju przez jednostki samorządowe w Polsce w ramach i w granicach obowiązującego prawa. Polityka ta powinna odzwierciedlać potrzeby wspólnoty samorządowej, wychodzić naprzeciw lokalnym problemom, a jednocześnie prowadzić do efektywnego wykorzystania potencjału i zasobów ludzkich, przyrodniczych, gospodarczych i finansowych. Nadrzędnym zaś celem tej polityki jest działanie dla poprawy jakości i warunków życia mieszkańców, a także kreowanie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Zatem opracowanie strategii rozwoju jest podstawowym zadaniem, które stoi przed samorządem gminy. Waga tego dokumentu wynika ze znaczenia celów, którym strategia służy. Są nimi:

- planowanie własnych działań;
- pozyskiwanie wsparcia ze strony rządu i środków z Unii Europejskiej;
- organizowanie wspólnego wysiłku wszystkich instytucji i społeczności lokalnej, zaangażowanych w rozwój gminy.

Strategia rozwoju może być określona jako koncepcja działania zmierzającego do zrównoważonego i długotrwałego rozwoju, przedstawiona w formie zwięzłego dokumentu zawierającego procedury osiągnięcia zamierzonych celów.

Dokument taki powinien składać się z:

- diagnozy stanu istniejącego,
- analizy słabych i mocnych stron,
- celu głównego oraz celów pośrednich,
- części dotyczącej sposobu realizacji założonych celów, z wyszczególnieniem roli poszczególnych podmiotów, mechanizmu monitorowania i korygowania wdrażanej strategii.

Dla efektywności realizowanej strategii istotne znaczenie ma zaangażowanie w proces jej opracowywania przedstawicieli wszystkich znaczących instytucji i grup interesów w regionie. Strategia jest dokumentem, który jest punktem wyjścia do opracowania planu finansowo – rzeczowego, czyli do ustalenia, na jakie działania i w jakiej wartości będą wydatkowane środki publiczne, którymi dysponuje samorząd.

Niniejsza Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021-2031 opracowana została przy zastosowaniu następującej metodologii:

I. Część diagnostyczna:

- analiza opisowa gminy w różnych aspektach: położenie geograficzne, zasoby naturalne, sfera i infrastruktura społeczna, infrastruktura techniczna, sfera gospodarcza, zarządzanie, itd.;
- analiza SWOT, określenie głównych problemów i uwarunkowań;

- sformułowanie wniosków i rekomendacji;

II. Część strategiczna:

- określenie misji, tj. celu generalnego strategii;
- wskazanie priorytetów rozwoju oraz celów strategicznych;
- wskazanie celów operacyjnych;
- określenie systemu wdrażania i monitorowania;

Nieodłącznym elementem i walorem zastosowanej metodologii jest partycypacja społeczna w procesie opracowywania strategii. Dzięki temu strategia uwzględnia potrzeby społeczne i ma wsparcie lokalnej społeczności w fazie jej wdrażania.

Planowanie rozwoju gminy na szczeblu lokalnym umożliwia:

- uwypuklenie interesów społeczności lokalnej;
- zapewnienie mieszkańcom, a także podmiotom gospodarczym poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji;
- eliminację lub złagodzenie konfliktów w np. kształtowaniu rozwoju gminy;
- zapewnienie tzw. zrównoważonego rozwoju gminy, czyli takiego rozwoju gospodarczego, społecznego i środowiskowego, który nie zakłóci form ekorozwoju;
- podniesienie walorów gminy w aspekcie kulturowym, turystycznym, gospodarczym;
- tworzenie korzystnego wizerunku gminy – strategia stanowi ważne narzędzie promocji gminy;
- zwiększenie zaufania mieszkańców do władz lokalnych;
- zapewnienie racjonalnego budżetu w stosunku do potrzeb i możliwości gminy;
- możliwość pozyskania środków pozabudżetowych na finansowanie przedsięwzięć służących rozwojowi gminy;
- zapewnienie mobilności działania w zakresie realizacji zarówno zadań obligatoryjnych, jak i zadań fakultatywnych samorządu lokalnego we współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, jak też partnerami społecznymi.

II. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ

2.1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

2.1.1. Ogólna charakterystyka, umiejscowienie oraz sieć osadnicza

Gmina Pułtusk jest gminą miejsko-wiejską, położoną w północnej części województwa mazowieckiego, w powiecie pułtuskim, w odległości około 60 km od Warszawy na pograniczu Wysoczyzny Ciechanowskiej i Niziny Kurpiowskiej oraz na zachodnim skraju Puszczy Białej. Obszar gminy wynosi 13.413 ha (134,1 km²) i zamieszkały jest obecnie przez ponad 24 tys. mieszkańców. W centralnej części gminy położone jest Miasto Pułtusk, które jest jednym z najstarszych miast północno-wschodniego Mazowsza (1230 rok) i zwane jest też „Wenecją Mazowsza”, albo „Wenecją Północy”, z racji położenia wzdłuż brzegu rzeki Narew oraz jej kanałów. Pułtusk otrzymał prawa miejskie w 1257 roku. W Pułtusku zachowało się wiele cennych zabytków architektury, np. Bazylika Kolegiacka czy gotycka wieża ratusza z XVI w.

Fotografia 1. Panorama Pułtuska

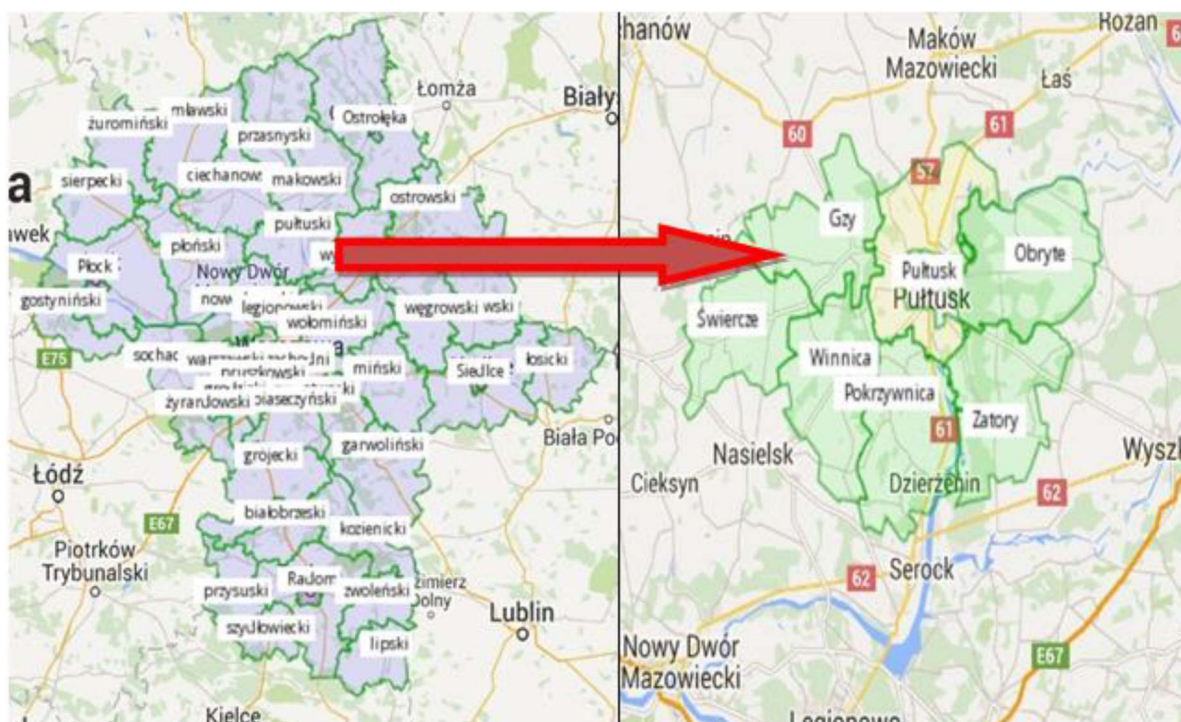
Źródło: <http://pultusk.pl/>

Wyróżnikiem Pułtuska jest najdłuższy brukowany rynek miejski w Europie (400 m) z klasycystycznymi kamienicami, Zamek Biskupów Płockich z XIV-XVIII w. – dzisiaj Dom Polonii, który jest miejscem spotkań, zjazdów, konferencji i sympozjów naukowych, domem pracy twórczej pisarzy i malarzy polskiego pochodzenia, podczas ich pobytu w kraju.

Gmina Pułtusk graniczy z następującymi jednostkami samorządu terytorialnego:

- od wschodu: z Gminą Obryte;
- od południowego wschodu: z Gminą Zatory;
- od południa z Gminami: Pokrzywnica i Winnica;
- od zachodu z Gminą Gzy;
- od północy z gminami powiatu makowskiego: Gminą Karniewo oraz Gminą Szelków.

Mapa 1. Położenie Gminy Pułtusk na tle Województwa Mazowieckiego i Powiatu Pułtuskiego

Źródło: Gminny Program Rewitalizacji Miasta Pułtusk na lata 2016-2025

Cechą charakterystyczną położenia gminy jest ulokowanie jej wzdłuż biegu rzeki Narwi, głównie na prawym brzegu rzeki. Przez terytorium Gminy Pułtusk przebiega droga krajowa nr 61: Warszawa – Ostrołęka – Łomża – Suwałki. Atutem położenia gminy jest względnie nieduża odległość od Warszawy (60 km). W odległości od około 30 do 60 km Pułtusk jest położony względem innych miast regionu: Ciechanowa, Wyszki, Ostrołęki, Makowa Mazowieckiego i Nowego Dworu Mazowieckiego.

Tabela 1. Liczba miejscowości oraz powierzchnia gmin powiatu pułtuskiego

Wyszczególnienie	Miejscowości	Sołectwa	Powierzchnia w ha	% udział w pow. ogł.
Gmina Gzy	36	35	10 446	12,62
Gmina Pułtusk	25	23	13 413	16,21
Gmina Obryte	37	20	13 976	16,89
Gmina Pokrzywnica	38	33	12 054	14,57
Gmina Świercze	28	28	9 337	11,29
Gmina Winnica	38	34	11 504	13,90
Gmina Zatory	37	27	12 012	14,52
Razem	239	200	82 742	100,0

Źródło: opracowanie własne według danych z GUS, Bank Danych Lokalnych 2019

Mapa 3. Położenie Pułtuska na tle Powiatu Pułtuskiego

Źródło: www.powiatpultuski.pl

2.1.2. Historia Pułtuska

Historia obszaru stanowiącego obecnie Gminę Pułtusk jest dobrze udokumentowana. Pułtusk jest jednym z najstarszych miast północno-wschodniego Mazowsza. Nazywany jest w przekazach źródłowych: Peltovsk, Polthowia, Polthowsko. Leży nad rzeką Narwią, poniżej ujścia rzeczki Pełty. Od niej też wywodzi swą nazwę. Od XI wieku Pułtusk należał do biskupstwa płockiego i pod jego jurysdykcją pozostał do 1796 roku. Po 1230 roku na dzisiejszym pułtuskim wzgórzu zamkowym, powstał gród obronny, który stał się celem najazdów Prusów, Jaćwingów i Litwinów.

Nie znamy dokładnej daty pierwszej lokacji Pułtuska. Obecnie przyjmuje się, że mógł to być rok 1339, w którym biskup Klemens Pierzchała miał wydać przywilej wójtowski, odnowiony następnie przez biskupa Dobiesława w 1380 roku. Granice miasta lokowanego na prawie chełmińskim odpowiadały północnej połowie dzisiejszego rynku. Dynamiczny rozwój Pułtuska był widoczny w XV i XVI wieku, gdy miasto stało się rezydencją biskupów płockich.

W XVI wieku Pułtusk był trzecim, co do znaczenia, po Warszawie i Płocku, miastem na Mazowszu. Rozwijał się tu dynamicznie handel i rzemiosło. Na miejscu dawnego, spalonego przez Litwinów grodu, biskupi wybudowali murowany zamek, a w 1449 roku kolegiatę. Od 1508 roku fundowali kościoły: pw. N.M. Panny, pw. św. Krzyża, kaplicę pw. św. Marii Magdaleny oraz przytułek dla ubogich, łaźnię miejską i aptekę. W pułtuskim zamku był przechowywany najstarszy, zachowany do naszych czasów, relikwiarz średniowiecznej sztuki rękopiśmiennej z XI wieku, tzw. Złoty Kodeks Pułtuski. Tu też powstała pierwsza na Mazowszu drukarnia. Biskup Andrzej Noskowski sprowadził do Pułtuska jezuitów, którzy w 1565 roku utworzyli znane w całej Rzeczypospolitej kolegium jezuickie. Wykładali w nim świetni nauczyciele, m.in. ksiądz Piotr Skarga i Jakub Wujek, pierwszy tłumacz Pisma Świętego na język polski. Spośród absolwentów kolegium wymieńmy chociażby poetę Macieja Kazimierza Sarbiewskiego, zwanego Horacym Północy i kanclerza wielkiego koronnego Jerzego Ossolińskiego. Przy pułtuskim kolegium jezuickim powstała pierwszy na ziemiach polskich teatr szkolny. W 1594 roku w Pułtusku utworzono pierwsze w diecezji płockiej seminarium duchowne. Na przełomie XVI i XVII w. do pułtuskiego kolegium jezuickiego uczęszczało ponad 900 uczniów, pochodzących z całej Rzeczypospolitej. Miasto nazywane było mazowieckim grodem żaków. W XV-XVI w. Pułtusk stał się ważnym ośrodkiem produkcji rzemieślniczej i eksportu zboża, który był możliwy dzięki położeniu nad spławną Narwią. O jego znaczeniu i możliwościach świadczy fakt, iż jako trzecie miasto na Mazowszu, po Płocku i Warszawie, posiadał mury obronne.

Upadek miasta Pułtusk w drugiej połowie XVII wieku i w pierwszej połowie XVIII wieku spowodowany był głównie wydarzeniami potopu szwedzkiego i wielkiej wojny północnej. W maju 1703 roku miasto stało się miejscem wielkiej bitwy między wojskami saskimi i armią szwedzką Karola XII. Mimo upadku gospodarczego miasta, w czasach Komisji Edukacji Narodowej, prowadzona była przez benedyktynów Szkoła Podwydziałowa Pułtuska.

Pułtusk zapisał się w dziejach walk narodowo-wyzwoleńczych. W 1794 roku marsz Brygady Madalińskiego, stacjonującej m.in. w Pułtusku, dał sygnał do wybuchu insurekcji kościuszkowskiej.

Dnia 26 grudnia 1806 roku wojska napoleońskie stoczyły pod Pułtuskim bitwę z wojskami rosyjskimi, która rozpoczęła wojnę zakończoną utworzeniem Księstwa Warszawskiego. Nazwa miasta zamieszczona została na Łuku Triumfalnym w Paryżu, by uświetnić zwycięstwo Napoleona Bonaparte. W okresie porozbiorowym Pułtusk początkowo był miastem obwodowym, później powiatowym i drugim, co do wielkości, ośrodkiem miejskim północnego Mazowsza. W czasach Królestwa Polskiego funkcjonowała tu Szkoła Wojewódzka Księży Benedyktynów. W latach II Rzeczypospolitej Pułtusk był miastem garnizonowym. Stacjonował tu 13 Pułk Piechoty. Podczas II wojny Pułtusk został zniszczony w 85%, a liczba ludności zmniejszyła się o 50%.

W powojennej historii ważnym wydarzeniem było otwarcie w 1989 roku Domu Polonii w pułtuskim zamku. Wielką szansę na dynamiczny rozwój Pułtuska przyniosło utworzenie w 1994 roku Wyższej Szkoły Humanistycznej im. A. Gieysztor.

Od 1 stycznia 1999 roku weszła w życie nowa reforma administracyjna, w wyniku której Pułtusk ponownie stał się stolicą powiatu.

Obecnie Pułtusk jest ośrodkiem o znaczeniu ponadlokalnym. O roli Pułtuska świadczą liczne organizacje i instytucje usługowe, organy administracji samorządowej, instytucje ochrony zdrowia i opieki społecznej, edukacji, kultury i sportu, a także instytucje otoczenia biznesu (banki, instytucje ubezpieczeniowe). Działają też tutaj liczne organizacje pozarządowe o zasięgu lokalnym i komórki organizacji ogólnopolskich. Gmina Pułtusk jest także znaczącym ośrodkiem koncentracji działalności gospodarczej, o dużych tradycjach przemysłowych, rzemieślniczych i kupieckich.

Trwałym elementem zagospodarowania Gminy Pułtusk są zasoby dziedzictwa kulturowego świadczące o ciągłości dorobku wielu pokoleń. Prężnie działają tutaj placówki kultury. Jedną z nich jest Miejskie Centrum Kultury i Sztuki z kinem „Narew”, którego geneza sięga 1910 roku. Jest ono jedną z najstarszych placówek tego typu na obszarze Województwa Mazowieckiego.

2.1.3. Środowisko przyrodnicze

Rzeźba terenu

Według fizyczno-geograficznego podziału Polski J. Kondrackiego (2002 r.) Gmina Pułtusk leży w obrębie jednej prowincji i podprowincji, jednego makroregionu oraz dwóch mezoregionów:

- Prowincja: Niż Środkowoeuropejski
- Podprowincja: Nizina Środkowoeuropejska
- Makroregion: Nizina Północnomazowiecka
- Mezoregiony: Wysoczyzna Ciechanowska, Równina (Nizina) Kurpiowska

Gmina Pułtusk położona jest na terenie Niziny Północnomazowieckiej, w obrębie jednostek morfologicznych, którymi są Wysoczyzna Ciechanowska i Równina Kurpiowska, które przecięte są rozległą i wyraźnie zaakcentowaną doliną Narwi. Mezoregiony zbudowane są z osadów czwartorzędowych zlodowacenia środkowopolskiego, podścielone utworami trzeciorzędowymi. Powierzchnia terenu jest silnie zdenudowana, a rzędne kształtują się na wysokościach ok. 100-150 m n.p.m. Najwyższe wzniesienia to wzgórza moreny czołowej, znajdujące się w południowej i zachodniej części gminy w obrębie Wysoczyzny Ciechanowskiej. Natomiast Równina Kurpiowska, która przechodzi w Dolinę Dolnej Narwi jest płaska, o podłożu sandrowym przeciętym doliną rzeki oraz siecią pól, łąk i lasów.

Dolina Narwi, która przecina teren Gminy Pułtusk, jest formą rozległą. Jej szerokość wynosi 6-11 km na odcinku równoleżnikowym i 4-5 km na odcinku południkowym.

W obrębie dna doliny oprócz holocenijskiego tarasu zalewowego występują fragmenty plejstoceńskie tarasu akumulacyjnego (nadzalewowego). Taras zalewowy, wyniesiony do 2,00 m nad średni poziom wody w rzece, powstał w wyniku erozji wstecznej rzeki po recesji zlodowacenia bałtyckiego. Taras ten ma zmienną szerokość zależną od budowy geologicznej. Tworzy powierzchnię płaską, urozmaiconą starorzeczami i obniżeniami o podmokłym i zabagnionym dnie. Taras nadzalewowy – akumulacyjny wyniesiony jest około 2,00-2,50 m nad średni poziom wody w rzece i tworzy powierzchnię o spadkach poniżej 5%. Jest ona urozmaicona licznymi wydmyami parabolicznymi i wałami wydmyowymi oraz obniżeniami terenu.

Pokrywa glebowa

Pokrywa glebowa wraz z warunkami klimatycznymi i hydrologicznymi stanowią główne elementy naturalnych warunków rozwoju rolnictwa. W Gminie Pułtusk występuje zróżnicowanie, jeśli chodzi o pokrywę glebową, na co istotny wpływ ma rzeka Narew dzieląca tereny gminy na dwie części. Tereny położone na wschód od Narwi stanowią gleby słabe (piaski, piaski gliniaste) IV i VI klasy. Z kolei na zachód od rzeki występują gleby żyzne klas I – III. Ponadto według podatności gleb na suszę na terenie Gminy Pułtusk można wyróżnić cztery kategorie glebowe:

- I – bardzo lekkie 18,20 % (piaski),
- II – lekkie 27,85 % (piaski gliniaste),
- III – średnie 37,44 % (gliny, pyły ilaste),
- IV – średnie ciężkie 16,51 % (gliny ciężkie, ility),

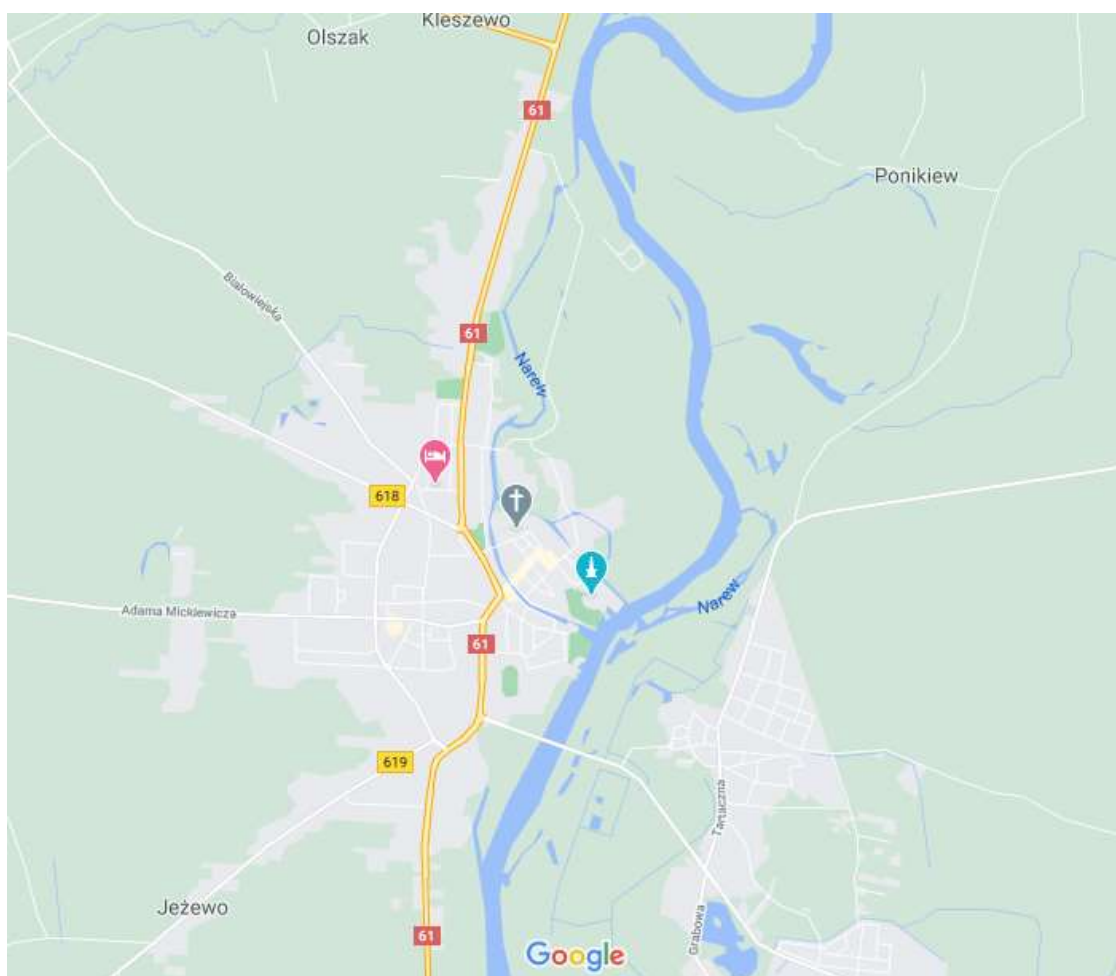
które pozwalają na określenie możliwości produkcyjnych danej gleby zwłaszcza w okresach suszy, a tym samym dostosowanie odpowiednich upraw.

Zasoby wodne

Przez Pułtusk przepływa rzeka Narew. Narew jest jednym z największych prawostronnych dopływów Wisły. Rzeka bierze swój początek z bagien w białoruskiej

części Puszczy Białowieskiej. Narew ma 484 km długości, z czego przez około 160 km płynie przez Mazowsze. Jest rzeką typowo nizinną, o bardzo niewielkim spadku i zazwyczaj łagodnym nurcie. Wybudowanie stopnia wodnego w Dębem spowodowało spiętrzenie dolnego odcinka Narwi w miejscu, gdzie łączy się ona z Bugiem. Tak powstał Zalew Zegrzyński. Podwyższony poziom wody utrzymuje się w rzece na długości kilkudziesięciu kilometrów – aż do Pułtuska. Pułtusk położony jest na 117 kilometrze rzeki Narwi. Poza głównym nurtem rzeki, przez Pułtusk płyną kanały rzeczne Narwi.

Mapa 4. Koryto rzeki Narew w Pułtusku

Źródło: <https://www.google.pl/maps/place>

Fotografia 2. Kanał rzeczny Narwi w Pułtusku

Źródło: Dominik Gregajtys

Użytkowanie gruntów

Gmina Pułtusk jest gminą miejsko-wiejską. Powierzchnia gminy wynosi 13 413 ha, w tym teren Miasta Pułtusk zajmuje 2 307 ha, a tereny wiejskie 11 106 ha. Struktura użytkowania gruntów jest następująca:

Tabela 2. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Pułtusk na dzień 01.01.2020 r. w %

Wyszczególnienie	Gmina Pułtusk udział %
Tereny rolne	75
Tereny pod wodami	5
Tereny zalesione i zakrzewione	12
Tereny komunalne	3
Tereny zabudowane	4
Nieuzytki	1
Ogółem	100

Źródło: dane Urzędu Miejskiego w Pułtusku

W gminie dominują tereny wykorzystywane rolniczo. Powierzchnie leśne i zakrzewione są stosunkowo małe. Spory jest natomiast udział łąk i pastwisk, szczególnie położonych w dolinie rzeki Narwi.

Obszary chronione

Gmina Pułtusk stanowi obszar o wysokich walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych. Na terenie gminy i w jej najbliższym otoczeniu znajduje się kilka obszarów cennych przyrodniczo, objętych ochroną prawną wynikającą z ustawy o ochronie przyrody. Są to:

- Nadbużański Park Krajobrazowy;
- Nasielsko-Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu;
- Obszar Natura 2000 „Puszcza Biała”;
- Obszar Natura 2000 „Dolina Dolnej Narwi”;
- 6 użytków ekologicznych;
- 5 pomników przyrody.

Na granicy Gminy Pułtusk znajdują się dwa rezerwaty przyrody:

- leśny rezerwat przyrody „Popławy”;
- leśny, częściowy rezerwat przyrody „Bartnia”.

Przez teren Gminy Pułtusk przebiega jeden korytarz ekologiczny:

- Dolina Środkowej Narwi (GKPnC-23).

Rezerwat „Popławy”

Rezerwat przyrody „Popławy” położony jest w Gminie Obryte w pobliżu należącego do Miasta Pułtusk osiedla Popławy. Utworzony został 1977 roku i zajmuje powierzchnię 6,28 ha. Usytuowany jest we wschodniej części uroczyska Popławy. Celem ochrony w rezerwacie jest zachowanie starodrzewu sosnowego z bogatym runem. Obszar rezerwatu obejmuje fragment typowego boru sosnowego z ponad 180-letnimi drzewostanami sosnowymi, z dobrze wykształconym i charakterystycznym runem. Miejscami występuje tu bór mieszany z dużym udziałem dębu. Spośród wielu gatunków roślin typowych dla borów mieszanych, licznie spotykane są takie jak: widłaki, konwalia majowa, borówka czarna, borówka brusznicza. Spośród chronionych gatunków zwierząt występują m.in.: puszczyk, orzechówka, sójka, jaszczurka zwinka, zaskroniec, padalec, żmija zygzakowata oraz ropucha zwyczajna i zielona.

Fotografia 3. Rezerwat „Popławy”

Źródło: Pułtusk, Ekoturystyka – podróż i wypoczynek w zgodzie z naturą, 2019

Rezerwat „Bartnia”

Rezerwat przyrody „Bartnia” położony jest blisko koryta Narwi na zachodnim skraju Puszczy Białej w Nadleśnictwie Pułtusk. Utworzony w 1977 roku i ma powierzchnię 14,6 ha. W momencie tworzenia był to rezerwat faunistyczny. Celem jego założenia była ochrona fragmentu naturalnego drzewostanu sosnowego stanowiącego miejsce lęgowe czapli siwej. W kilka lat później czaple z sosen w rezerwacie przenieśli się na olchy bliżej Narwi i z tego powodu dziś rezerwat jest już tylko rezerwatem leśnym. Najważniejszym walorem przyrodniczym są drzewostany sosnowe naturalnego pochodzenia, które rosną w rezerwacie od 140-170 lat. Drzewostany z bogatym runem i fauną zachowane są do dzisiaj w stanie niezmienionym. Rezerwat położony jest w obrębie wału nadrzecznego, na terenie o zróżnicowanej, falistej rzeźbie. Bogaty świat zwierząt reprezentują m.in.: borsuk, dzięcioł czarny, kowalik, mysikrólik, kilka gatunków sikor, padalec, zaskroniec, żmija zygzakowata, żaba trawna, ropucha zwyczajna.

Fotografia 4. Rezerwat „Bartnia”

Źródło: <https://mazowsze.szlaki.pttk.pl/mazowsze-rezerwat-bartnia>

Obszar Natura 2000 „Dolina Dolnej Narwi”

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Dolnej Narwi” (PLB140014) obejmuje odcinek rzeki długości 140 km, od Łomży do Pułtuska w regionie geograficznym Dolina Dolnej Narwi liczy 26 527,9 ha. Niemal na całym odcinku rzeka silnie meandruje. Występują tu wypłylenia i łachy, liczne są starorzecza. W dolinie dominują zadrzewienia wierzbowe i olchowe oraz niewielkie połacie borów sosnowych. Obszary leśne są poprzerplatanie terenami otwartymi obfitującym i w pastwiska. Na obszarze występują liczne gatunki ptaków chronionych, np. jest to ważna ostoja ptaków wodno-błotnych, m.in.: bataliona, błotniaka łąkowego, błotniaka stawowego, dubelta, rybitwy rzecznej, rybitwy białoczelnej, rybitwy czarnej. Dno doliny Narwi zajmują zbiorowiska roślinności wodnej związane ze starorzeczami, roślinności szuwarowej, torfowiskowej i łąkowej.

Obszar Natura 2000 „Puszcza Biała”

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Puszcza Biała” (PLB140007) obejmuje największy na Mazowszu zwarty kompleks lasów Puszczy Białej, położony w widłach Narwi i Bugu. Powierzchnia obszaru wynosi 9 635,79 ha. Obszar stanowi ostoję ptaków o randze europejskiej. Ochroną objęto zarówno gatunki leśne (bocian czarny, kobuz, lelek, dzięcioł czarny) jak i zamieszkujące mozaikowy krajobraz rolniczy (błotniak łąkowy, dudek, gąsiorek, jarzębatka) oraz wilgotne łąki (derkacz) i piaszczyste pola oraz ugory (świergotek polny, lerka). W przypadku świergotka polnego obszar stanowi największą ostoję tego gatunku w Polsce, a w przypadku lerki i lerka jedną z największych.

Fotografia 5. „Puszcza Biała”

Źródło: <https://wyszkow.warszawa.lasy.gov.pl/obszary-natura-2000>

Nadbużański Park Krajobrazowy

Nadbużański Park Krajobrazowy położony jest w środkowo-wschodniej części Województwa Mazowieckiego. Swym zasięgiem obejmuje lewobrzeżną część doliny Dolnego Bugu od ujścia rzeki Toczonej w miejscowości Drażniew do ujścia Liwca w pobliżu Kamieńczyka, a także fragment dolnej Narwi (Gmina Pułtusk i Pokrzywnica). Obszar parku charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem krajobrazu. Największym jego walorem jest zachowana dolina Bugu i Narwi, z meandrującą rzeką, licznymi starorzeczami i wyspami w nurcie oraz piaszczystymi łachami i skarpami. Dominują tu bory sosnowe, porastające ubogie, piaszczyste siedliska. Nadrzeczne tereny to kontrast wielu środowisk, suche piaszczyste wydmy graniczą z torfowiskami, a podmokłe lasy łągowe z borami sosnowymi.

Nasielsko – Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu

Nasielsko-Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje atrakcyjny krajobrazowo fragment Wysoczyzny Ciechanowskiej od Nasielska do Pułtuska, z ostańcami wzgórz morenowych i kemowych, obszarami leśnymi i bagiennymi oraz Dolinę Dolnej Narwi. Dolina Narwi wraz z jej krawędzią erozyjną i fragmentami Puszczy Białej, wąwozami i dolinkami erozyjnymi, pełna starorzeczy, dolinek przelewowych, z rzeką pełną wysepek, leży na szlaku przelotów ptactwa, a szlak ten jest zaliczany do najważniejszych w skali kraju. Na Wysoczyźnie Ciechanowskiej Obszar rozciąga się pasem o szerokości ok. 3 km łącząc niewielkie kompleksy leśne. W okolicach Nasielska i Serocka obejmuje ostańce wzgórz morenowych i kemowych. Nasielsko-Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu, obejmuje tereny chronione

ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełnią funkcję korytarzy ekologicznych. Całkowita powierzchnia obszaru wynosi 14 586,1 ha.

Tereny zieleni miejskiej

Pułtusk jest miastem bogatym w tereny zieleni zarówno miejskiej, jak też osiedlowej. W jego bliskim sąsiedztwie znajdują się lasy z infrastrukturą turystyczną (ścieżki edukacyjne, polany).

Na terenie miasta znajdują się dwa parki miejskie, parki osiedlowe, pasaż, bulwary oraz inne mniejsze użytki stanowiące zielen miejską. W skład ważniejszych form terenów zieleni miasta i gminy Pułtusk wchodzi:

- **Park przy ul. Solnej** nad Narwią, na którego terenie odbywają się liczne imprezy plenerowe. Ponadto znajduje się tu przystań dla łodzi, Pułtuski Klub Wodniaków, WOPR, Związek Wędkarski i Państwowa Straż Rybacka. Teren wymaga lepszego zagospodarowania i wykonania nasadzeń nowej zieleni.
- **Park Narutowicza** z amfiteatrem, który został w 2019 r. zagospodarowany i odnowiony w ramach projektu „Strefy zieleni i rekreacji w Pułtusku”. Wykonane zostały nowe ciągi komunikacyjne i zamontowane elementy małej architektury jak ławki, stojaki na rowery, oświetlenie parkowe.
- **Pasaż Klenczona** zagospodarowany w 2019 r. w ramach projektu „Strefy zieleni i rekreacji w Pułtusku”. Na jego terenie powstała tężnia, kwietne rabaty, ustawiono liczne ławeczki, domki dla owadów oraz budki lęgowe dla ptaków. Wykonane zostało również oświetlenie terenu.

Fotografia 6. Tężnia solankowa przy Pasażu Klenczona

Źródło: Urząd Miejski w Pułtusku

- Park osiedlowy o charakterze rekreacyjno – sportowym przy **ul. Sarbiewskiego** wykonany w 2019 r. w ramach projektu „Strefy zieleni i rekreacji Pułtusku”. W parku tym znajduje się również plac zabaw, wielofunkcyjne boisko do piłki ręcznej o nawierzchni bezpiecznej, zielona scena, altana rekreacyjna oraz metalowe palenisko na ognisko. Cały teren jest dobrze skomunikowany dzięki licznym ciągom pieszym i wyposażony w ławki, kosze i stojaki rowerowe.
- Park osiedlowy rekreacyjno – sportowy przy **ul. Widok** teren z dotychczasowego nieużytku zielonego w 2019 r. w ramach projektu „Strefy zieleni i rekreacji w Pułtusku” został przeobrażony w dobrze zorganizowany teren parku osiedlowego, wyposażony w elementy małej architektury i ciągi komunikacyjne. Duży obszar pozwolił na wykonanie łąki kwietnej będącej ostoją dla licznej mikro fauny. Ponadto teren ten wyposażony jest w boisko wielofunkcyjne ze sztuczną trawą, plac zabaw i elementy street workout.
- Park rekreacyjno-sportowy przy świetlicy w **miejsowości Grabówiec** wykonany w roku 2019 r. w ramach projektu „Strefy zieleni i rekreacji w Pułtusku”. Na terenie parku znajduje się siłownia plenerowa, boisko do piłki plażowej, rekreacyjne boisko trawiaste, altana rekreacyjna, palenisko na ognisko, stojaki na rowery i ławki. Większość ścieżek wykonanych jest z nawierzchni mineralnej a ich nieregularny kształt wkomponowany jest w układ istniejącego starodrzewu.
- **Bulwary** wzdłuż kanałków zmodernizowane w roku 2019 r w ramach projektu „Strefy zieleni i rekreacji w Pułtusku” stanowią jeden z najciekawszych i najdłuższych ciągów spacerowych w centrum miasta. Komunikacja wykonana została w znacznej mierze z nawierzchni mineralnej, tylko nawierzchnia w części reprezentacyjnej Alejek W. Gomulickiego wykonana jest z kostki brukowej. Tu też powstała nowa rabata różana oraz tabliczki z miastami partnerskimi. Całe bulwary wyposażone zostały w elementy małej architektury takie jak: ławeczki, kosze, stojaki rowerowe. Teren został doświetlony poprzez zamontowanie stylowego oświetlenia parkowego podkreślając tym samym charakter miejsca.

Fotografia 7. Aleja im. Wiktora Gomulickiego – Bulwary Nadnarwiańskie

Źródło: Urząd Miejski w Pułtusku

Ponadto na terenie miasta znajduje się zabytkowy **park zamkowy** otaczający Zamek Biskupów Płockich – Dom Polonii. Park wymaga interwencji, ochrony oraz uzupełnienia istniejącego drzewostanu jak również wymiany nawierzchni ciągów spacerowych i uzupełnienia oświetlenia parkowego.

2.1.4. Środowisko kulturowe i zabytki

Dziedzictwo historyczne Miasta Pułtusk

Miasto Pułtusk posiada cenne zasoby dziedzictwa historycznego. O bogatej historii Pułtuska świadczy wiele cennych zabytków. W Pułtusku znajduje się najdłuższy, brukowany rynek w Europie (400 metrów długości). Na środku rynku znajduje się ratusz – obecna siedziba władz miasta. Całość otaczają kamieniczki z XVIII i XIX w. Na jednej z kamienic (Rynek 37) wisi tablica informująca, iż w latach 1854-1864 mieszkał w niej Wiktor Gomulicki. Następna kamienica (Rynek 29), to kolejne przypomnienie pobytu sławnej postaci historycznej – Napoleona, który w 1806 r. mieszkał w niej przez kilka dni. Na krańcach rynku z jednej strony znajduje się Dom Polonii – dawny zamek biskupów płockich, zaś z drugiej bazylika kolegiacka. W 100-lecie Odzyskania Niepodległości, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda uznał pułtuską bazylikę kolegiacką pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Pannie za Pomnik Historii – zabytek o szczególnej wartości dla kultury. Należy ona do świątyń mazowieckich, tzw. „grupy pułtuskiej” prezentujących specyficzną odmianę budownictwa renesansowego i jest jednocześnie jej najlepiej zachowanym i najdoskonalszym przykładem.

Fotografia 8. Układ przestrzenny Miasta Pułtusk (chronologia: XIV – XIX w.)

Źródło: <https://zabytek.pl/pl/obiekty/pultusk-miasto>

Najcenniejsze zabytki Miasta Pułtusk

Bazylika kolegiacka pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Pannie

Najciekawszym zabytkiem Pułtuska jest bazylika kolegiacka – Pomnik Historii, którą do godności bazyliki mniejszej wyniósł w 1975 r. Ojciec Święty Paweł VI. Pochodzi ona z 1449 r. i od ponad pięciu stuleci jest drugą w hierarchii – po katedrze płockiej – świątynią w diecezji płockiej. Fundatorem jej był bp Paweł Giżycki. W II poł. XV w. nastąpiła rozbudowa świątyni poprzez wzniesienie gwieździście sklepionych kaplic. Renesansowej przebudowy kościoła w XVI w. dokonał Jan Baptysta z Wenecji z fundacji bp. A. Noskowskiego.

W bazylice znajduje się czternaście barokowych ołtarzy bocznych. Godnym podziwu jest także ołtarz główny pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Pannie. Ciekawym elementem wystroju bazyliki jest ambona z około 1720 r. w kształcie łodzi. Obecne wyposażenie kolegiaty pochodzi z fundacji bp. Ludwika Bartłomieja Załuskiego z lat 20. XVIII w. Bazylika kolegiacka w Pułtusku to jeden z najwcześniejszych i najwartościowszych zabytków architektury sakralnej nie tylko na skalę Mazowsza, ale również Polski.

Przy Kolegiacie znajduje się zabytkowa dzwonnica wzniesiona w 1507 r. przebudowana w latach 1786-1787, częściowo zburzona w 1944 r., remontowana w latach 1951-1962, klasycystyczna, na rzucie kwadratu, czterokondygnacyjna.

Fotografia 9. Bazylika kolegiacka pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Pannie, rok budowy 1449 r.

Źródło: Urząd Miejski w Pułtusku

Kościół pw. św. Krzyża

Kościół św. Krzyża pochodzi z XVI w., i jest to obiekt późnogotycki, z elementami barokowo-klasycystycznymi. Ufundowany został przez bp. Andrzeja Krzyckiego i bp. Mikołaja Brolińskiego w latach 1531-1539. Restaurowany był 1609 r., następnie przebudowany w XVII-XVIII w. W roku 1804 władze pruskie zakazały grzebania zmarłych na terenie miasta, więc cmentarz przykościelny stał się miejskim. W 1839 r. kościół przeszedł gruntowny remont. Po uszkodzeniu podczas działań wojennych w 1944-1945 r. został odbudowany w początku lat 50-tych. Obecnie jest to kościół parafii pw. św. Stanisława Kostki.

Wieża dawnego ratusza w stylu gotycko-renesansowym

Charakterystycznym dla Pułtuska obiektem jest gotycko-renesansowa wieża dawnego ratusza, wyremontowana w 2019 r. – dziś siedziba Muzeum Regionalnego w Pułtusku.

Historia miejskiego ratusza sięga początku XV wieku. Biskup płocki Jakub ufundował siedzibę władz miejskich w 1405 r. Dobudowana do ratusza gotycka wieża spełniała funkcje zarówno sędowniczo-penitencjarne, jak i obronne. Początkowo sięgała wysokości 15 m i zbudowana była na planie prostokąta. W ciągu XV i XVI wieku stopniowo ją podwyższano, dalsze kondygnacje stawiając na planie ośmiokąta. Zbudowano też nowy ratusz, niższy, nowocześniejszy, w stylu renesansowym zwieńczony grzebieniastą attyką. 30-metrowa wieża zyskała kopulasty hełm z latarnią, zamówiono do niej również zegar.

Podczas wojen w ciągu XVII i XVIII w. ratusz ucierpiał na tyle, że w 1728 r. biskup Andrzej Stanisław Kostka Załuski ufundował nową siedzibę władz miejskich. Budynek okalał wieżę podkowiasto od wschodu. Dach wieży zmieniono na ośmospadowy, zdemontowano zegar. W tej formie ratusz przetrwał do końca XIX w. W tym czasie oprócz władz miejskich kwaterowało tu wojsko, mieścił się areszt, a nawet magazyny pułtuskich kupców.

Pod koniec XIX w. pomieszczenia w podupadającym budynku wynajmowano m.in. pod magazyny, a od 1880 r. parter i wieżę oddano do użytku Ochotniczej Straży Ogniowej. Po 1902 r. na miejscu dawnego ratusza wzniesiono nową, mniejszą budowlę w stylu neogotyckim już tylko do użytku straży.

W czasie II wojny światowej remiza wraz z wieżą zostały częściowo zniszczone. W latach 1947 – 1949 wieżę wyremontowano według projektu Mieczysława Rzepeckiego, natomiast remizę rozebrano. W latach 1952-1954 wzniesiono nowy budynek ratusza według projektu Tomasza Kornackiego. W 1964 r. wieżę oddano na siedzibę Muzeum Regionalnego.

Fotografia 10. Wieża dawnego ratusza

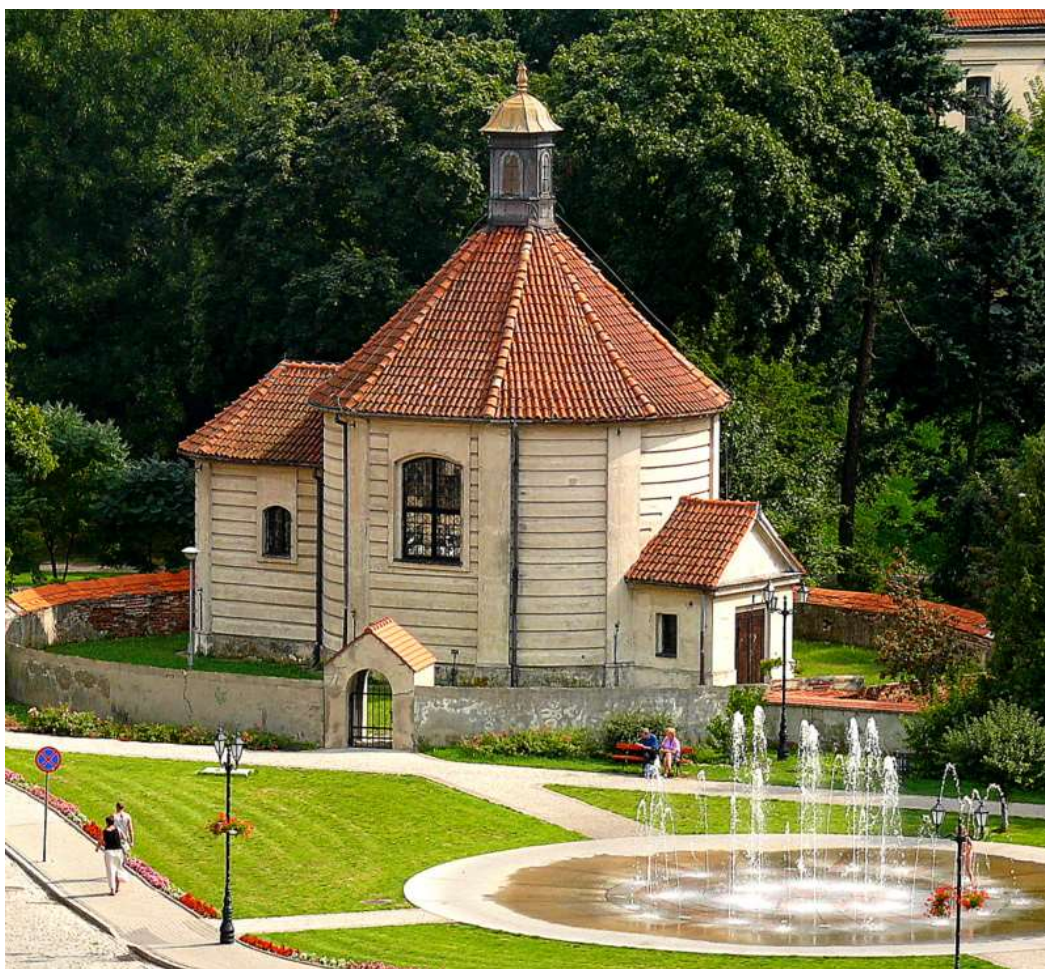

Źródło: <http://pultusk.pl>

Kaplica pw. św. Marii Magdaleny

Wzniesiona została w okolicach dawnego kościoła parafialnego pw. św. Marii Magdaleny. Budowana na planie centralnym w latach 1535-1538 pierwotnie była kaplicą cmentarną, następnie kaplicą zamkową. Rotundę kilkakrotnie remontowano, m.in. po pożarze w 1613 r. Od II poł. XVIII w. do 1910 r. znajdowała się tu galeria portretów biskupów płockich. Budynek został zniszczony w czasie II wojny św. Po wojnie w całości go zrekonstruowano. Przez pewien czas pełnił funkcję galerii. Obecnie przywrócono mu rolę sakralną.

Fotografia 11. Kaplica pw. św. Marii Magdaleny

Źródło: <http://pultusk.pl>

Kościół pw. św. św. Piotra i Pawła

Powstał na potrzeby jezuitów prowadzących kolegium w Pułtusku. Budowa rozpoczęła się w 1688 r. z inicjatywy rektora szkoły Jana Gołębiewskiego. Pierwsza msza została odprawiona 31 lipca 1702 r. Natomiast uroczysta konsekracja świątyni nastąpiła 24 sierpnia 1718 r. Ostatecznie budowa zakończyła się w 1764 r.

Jest to trójnawowa bazylika barokowa pierwotnie z dwoma wieżami częściowo wpisanymi w bryłę świątyni.

Od 1781 r. kościołem zarządzali benedyktyni, którzy zostali sprowadzeni, by przejąć nauczanie w szkole po kasacie zakonu jezuitów. Od 1864 r. należał do parafii św. Mateusza. W latach 1864-1939 służył głównie młodzieży z gimnazjum i liceum, dlatego do dziś nazywany jest kościołem szkolnym.

Od 2011 r. jest kościołem parafialnym w parafii św. Jana Pawła II.

Kościół pw. św. Józefa

Kościół pw. św. Józefa, poreformacki, pochodzi z I poł. XVII w., ufundowany przez Wojciecha Wessela w 1648 r., wybudowany został w stylu wczesnobarokowym. Obecne

wyposażenie z ciemnego dębu pochodzi z 1777 roku. Pod kościołem i kaplicą znajdują się niedostępne krypty. Od południa do budynku przylegają zabudowania dawnego klasztoru. Dekoracja kaplicy wczesnobarokowa, restaurowana z XIX w. z częściowym zatarciem cech stylowych.

Fotografia 12. Kościół pw. św. Józefa

<https://zabytek.pl/pl/obiekty/pultusk-kosciol-pw-sw-jozefa>

Dawny kościół pw. Najświętszej Marii Panny

Dawny kościół pw. Najświętszej Marii Panny, poewangelicki, dzisiaj zajmowany jest przez Archiwum Państwowe. Pierwsza świątynia katolicka wzniesiona została prawdopodobnie na przełomie XIV i XV w. Obecny kościół zbudowany został z fundacji bpa Erazma Ciołka w początku XVI w. Była to świątynia późnogotycka, jednonawowa, murowana z cegieł, ale także kamieni i kół młyńskich. W poł. XIX w. zakupiony został przez gminę ewangelicką i użytkowany do 1944 r. Od 1986 r. znajduje się tu Oddział Archiwum Państwowego w Warszawie, który istnieje w Pułtusku od 1973 r.

Zamek – Dom Polonii w Pułtusku

Zamek był rezydencją biskupów płockich. Powstawał etapami na miejscu dawnego grodu usytuowanego na specjalnie usypanym wzgórzu. Pierwsze budynki w stylu gotyckim wznoszono już od XIV w. dostawiając kolejne w późniejszych latach i dostosowując style do danej epoki. Obecną bryłę uzyskał w XVIII w. Łączy ona w sobie styl renesansowy z barokowym i klasycystycznym. Stoi na planie niesymetrycznej podkowy, otwartej ku stronie południowej. Wieża zamkowa została dobudowana w latach 80. XX w. podczas prac remontowych. W 1974 r. decyzją rządu zamek został przekazany na Dom Polonii. Uroczyste otwarcie nastąpiło 16 lipca 1989 r.

Fotografia 13. Zamek, Pałac Biskupi w Pułtusk

Źródło: Pułtusk, Ekoturystyka - podróż i wypoczynek w zgodzie z naturą

Fotografia 14. Pałac Biskupi, obecnie Dom Polonii w Pułtusk

Źródło: <https://zabytek.pl/pl/obiekty/pultusk-palac-biskupi-ob-dom-polonii>

Obecnie Zamek jest miejscem, gdzie historia łączy się ze współczesnością. Dom Polonii w Pułtusku stał się symbolem i materialnym dowodem więzi rodaków z Ojczyzną. Na terenie Zamku organizowane są cykliczne wydarzenia, które cieszą się ogromną popularnością, m.in. Piknik Husarski organizowany z okazji Dnia Tradycji Rzeczypospolitej, koncerty dzieci polonijnych „Kresowa Dusza”, spektakle teatralne, pokazy filmowe oraz wystawy organizowane w Galerii Zamkowej. Usytuowanie obiektu nad brzegiem Narwi sprzyja czynnej rekreacji wokół nadnarwiańskich rozlewisk i łąk na skraju Puszczy Białej.

2.2. SFERA SPOŁECZNA

2.2.1. Demografia

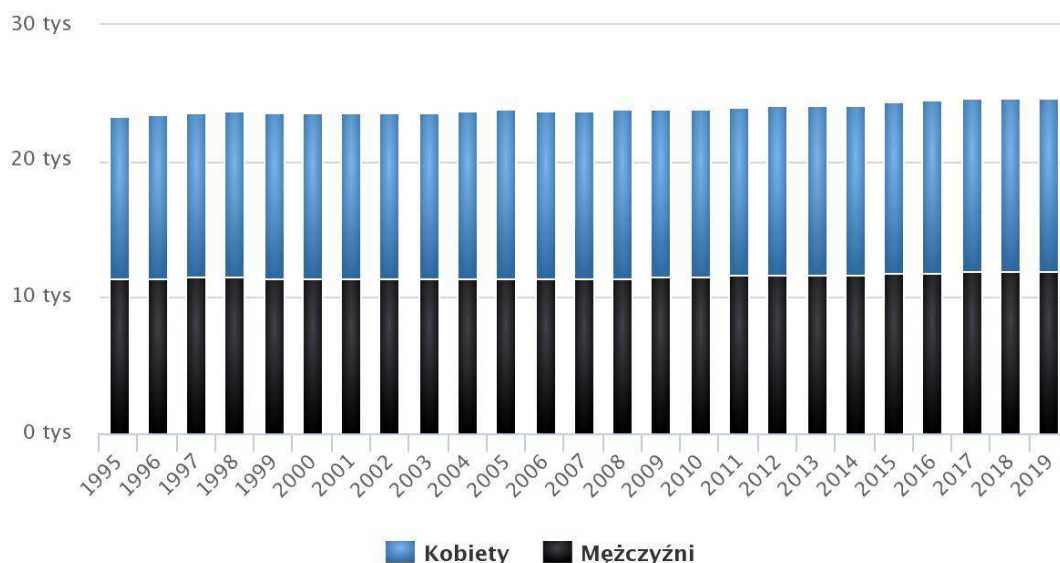
Liczba i struktura ludności

Gmina miejsko-wiejska Pułtusk, na dzień 31.12.2019 liczyła 24 683 mieszkańców, w tym Miasto Pułtusk 19 414. W ogólnej liczbie mieszkańców 51,7% stanowiły kobiety, a 48,3% mężczyźni. Pomimo ujemnego wskaźnika przyrostu naturalnego (w całej gminie miejsko-wiejskiej: -0,36‰, natomiast Pułtusku: -0,67‰), liczba mieszkańców gminy na przestrzeni ostatnich lat nieco wzrosła, w wyniku dodatniego salda migracji. W perspektywie długoletniej, w latach 1995-2019 również odnotowuje się niewielki wzrost. Zmiany w populacji gminy przedstawia zamieszczony wykres.

Wykres 1.

Populacja – Gmina Pułtusk w latach 1995 – 2019

(Źródło: GUS)

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

Na dzień 31.12.2019 roku w liczbie 24 683 mieszkańców Gminy Pułtusk, 12 754 osoby stanowiły kobiety (51,7%), a 11 929 (48,3%) mężczyźni, zatem współczynnik feminizacji wynosił 107. W samym Mieście Pułtusk współczynnik feminizacji jest jeszcze większy i wynosi 109.

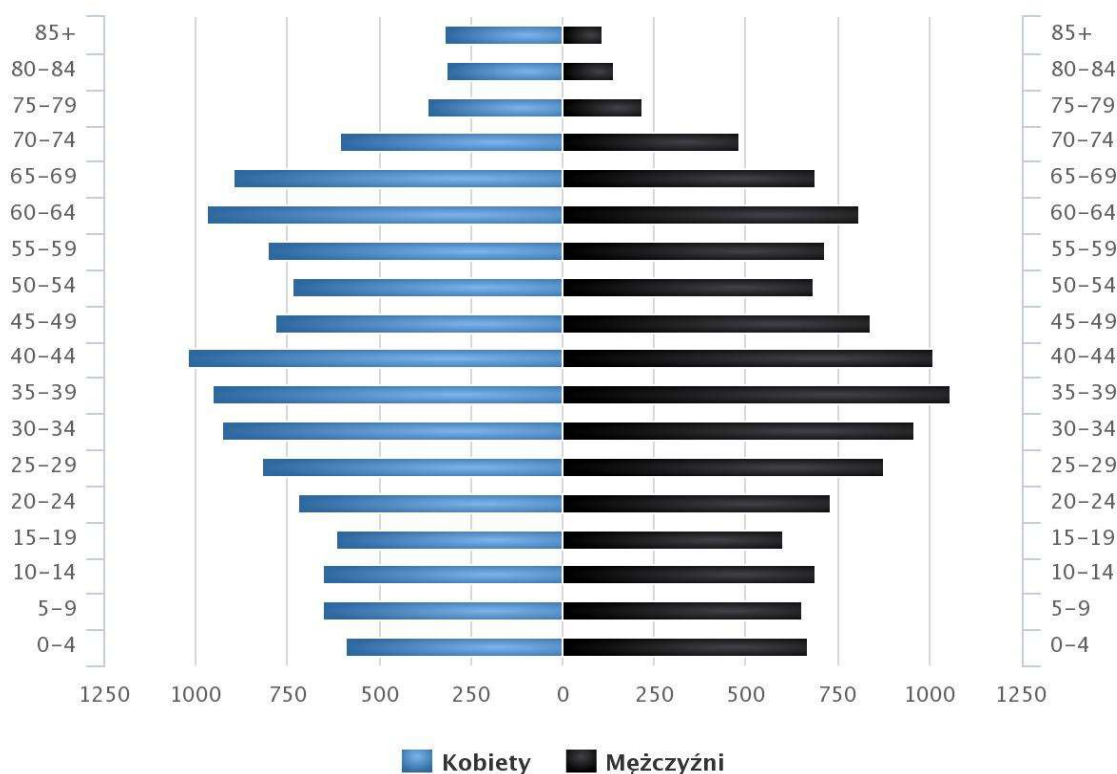
Gęstość zaludnienia w Gminie Pułtusk na 1 km² wynosi 183 osoby i kształtuje się na wyższym niż w Powiecie Pułtuskim: 63 os./km², Woj. Mazowieckim: 151 os./km² i kraju: 123 os./km². Przyczynia się do tego Miasto Pułtusk, dla którego wskaźnik gęstości wynosi 843,2 os./km².

Średni wiek mieszkańców gminy wynosi 40,5 lat (średni wiek kobiet: 42,2 lat, średni wiek mężczyzn 38,7 lat) i jest nieco niższy do średniego wieku mieszkańców Województwa Mazowieckiego (41,5 lat) oraz do średniego wieku mieszkańców całej Polski (41,9 lat). Piramida wieku dla populacji mieszkańców Miasta i Gminy Pułtusk ma strukturę typową dla polskiego społeczeństwa, z wyraźnie zaznaczoną liczebną przewagą kobiet, w grupie osób po 70 roku życia. Struktura ta jest ukazana na zamieszczonym dalej wykresie.

Wykres 2.

Piramida wieku mieszkańców gminy Pułtusk, 2019

(Źródło: GUS)

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

Strukturę wiekową mieszkańców Gminy Pułtusk można uznać za poprawną. 60,5% mieszkańców Miasta i Gminy Pułtusk jest w wieku produkcyjnym, 18,7% w wieku przedprodukcyjnym, a 20,8% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym. Natomiast wyraźne zróżnicowanie w strukturze wiekowej ludności można zauważyć porównując populację kobiet i mężczyzn.

Tabela 3. Biologiczne grupy wiekowe w gminie Pułtusk (31.12.2019 r.)

Ludność: kobiety	Liczba / udział %	Ludność: mężczyźni	Liczba / udział %
Kobiety w wieku 0-14 lat	1 893 / 14,8%	Mężczyźni w wieku 0-14 lat	2 010 / 16,8%
Kobiety w wieku 14-64 lat	8 353 / 65,5%	Mężczyźni w wieku 14-64 lat	8 209 / 69,4%
Kobiety w wieku 65 lat i więcej	2 508 / 19,7%	Mężczyźni w wieku 65 lat i więcej	1 640 / 13,8%
Razem	12 754 / 100%	Razem	11 929 / 100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie:
http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

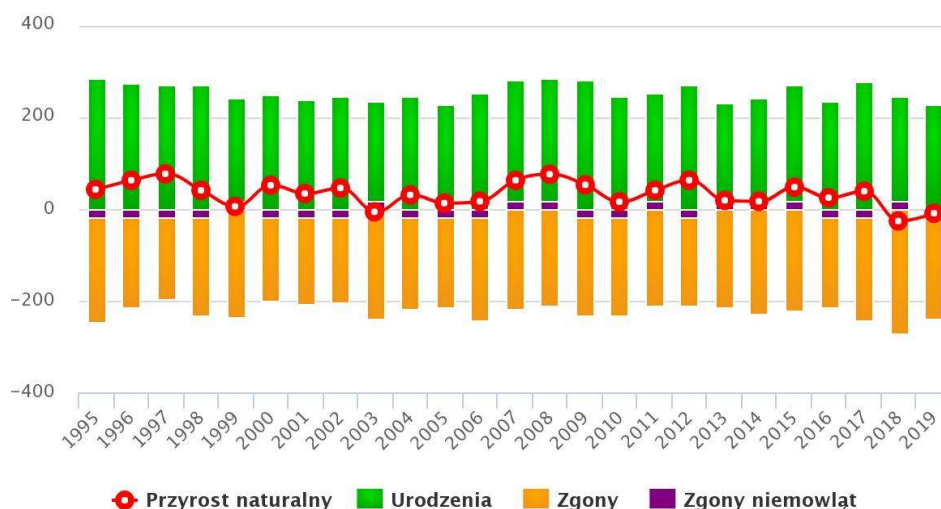
Ruch naturalny ludności, migracje

W gminie Pułtusk ma miejsce nieznaczny, ale ujemny przyrost naturalny. W roku 2019 wyniósł on -9 (w tym kobiety -2 i mężczyźni -7). Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -0,36 na 1000 mieszkańców gminy. Dla porównania wskaźnik ten dla Województwa Mazowieckiego wynosi 0,4. W 2019 roku w gminie urodziło się 227 dzieci, w tym 48,5% dziewczynek i 51,5% chłopców. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 1,02 i jest porównywalny do średniej dla województwa oraz znacznie większy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.

Wykres 3.

Przyrost naturalny w latach 1995–2019 w gminie Pułtusk

(Źródło: GUS)

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

W 2019 roku 37,5% zgonów w Mieście i Gminie Pułtusk spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 24,8% zgonów w gminie były nowotwory, a 7,3% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności Gminy Pułtusk przypada 9,57 zgonów. Jest to znacznie mniej od wartości średniej dla Województwa Mazowieckiego oraz znacznie mniej od wartości średniej dla kraju.

Jeśli chodzi o migracje, to w 2019 roku zarejestrowano 359 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 284 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych dla Miasta i Gminy Pułtusk wynosi 75. W tym samym roku 6 osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano 1 wymeldowanie za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 5.

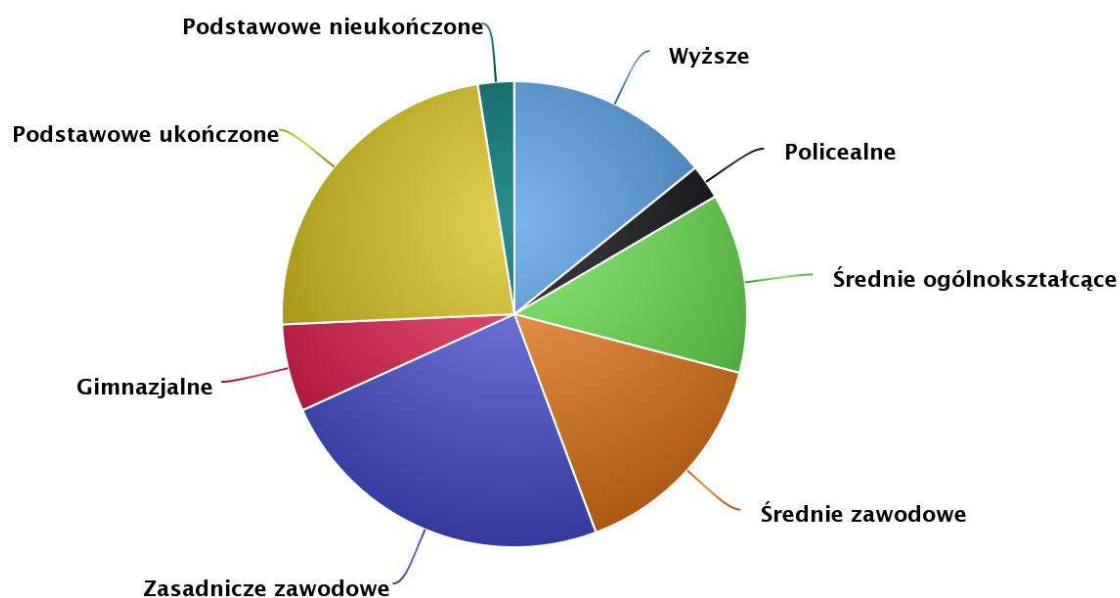
2.2.2. Poziom wykształcenia ludności

Zgodnie z danymi GUS (na dzień 31.12.2019) 5 824 mieszkańców Gminy Pułtusk jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) (w tym 2 876 kobiet oraz 2 948 mężczyzn). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku (następny spis odbędzie się w 2021 roku) 14,2% ludności posiada wykształcenie wyższe, 2,4% wykształcenie policealne, 12,5% średnie ogólnokształcące, a 15,3% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 23,9% mieszkańców Gminy Pułtusk, gimnazjalnym 6,1%, natomiast 23,2% podstawowym ukończonym. 2,5% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej.

Wykres 4.

Poziom wykształcenia – Gmina Pułtusk

(Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2011)

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

Wśród kobiet mieszkających w Gminie Pułtusk największy odsetek ma wykształcenie średnie i policealne (30,6%) oraz podstawowe ukończone (23,8%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (29,9%) oraz średnie i policealne (28,6%), natomiast wykształcenie podstawowe ukończone posiada 23,2% mężczyzn. W odniesieniu do średniej krajowej mieszkańcy Gminy Pułtusk mają znacznie niższy poziom wykształcenia. Poniższa tabela przedstawia poziom wykształcenia osób w wieku 13 lat i więcej w roku 2011 według Narodowego Spisu Powszechnego.

Tabela 4. Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Pułtusk na tle województwa mazowieckiego i Polski (2011 rok)

Poziom wykształcenia mieszkańców	Gmina Pułtusk	Województwo Mazowieckie	Polska
Wykształcenie wyższe	14,2%	24,4%	17,9%
Wykształcenie średnie i policealne	30,1%	34,8%	33,3%
Wykształcenie policealne	2,4%	3,0%	2,7%
Wykształcenie średnie ogólnokształcące	12,5%	14,4%	12,4%
Wykształcenie średnie zawodowe	15,3%	17,4%	18,1%
Wykształcenie zasadnicze zawodowe	23,9%	17,3%	22,9%
Wykształcenie gimnazjalne	6,1%	4,7%	5,2%
Wykształcenie podstawowe ukończone	23,2%	17,4%	19,3%
Wykształcenie podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	2,5%	1,4%	1,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie:
http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

2.2.3. Rynek pracy

Liczba i struktura pracujących

Według danych GUS na dzień 31.12.2018 r. w mieście i gminie Pułtusk na 1000 mieszkańców pracowało 219 osób (w samym Mieście Pułtusk 225)¹. Jest to mniej od wartości dla Województwa Mazowieckiego (309 os./ 1000 mieszk.), a także mniej od wartości dla Polski (251 os./ 1000 mieszk.). 56,8% wszystkich pracujących ogółem stanowiły kobiety, a 43,2% mężczyźni.

¹ bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

46,5% aktywnych zawodowo mieszkańców miasta i gminy Pułtusk (w roku 2018) pracowało w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 19,4% w przemyśle i budownictwie, a 9,5% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,6% pracowało w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości). W pozostałych działach gospodarki pracowało 22,9% zatrudnionych. Zamieszczone dane wskazują, że dominującym działem gospodarki Gminy Pułtusk jest rolnictwo, ale też znaczące są usługi.

Potencjał do świadczenia pracy wynika ze struktury wiekowej mieszkańców i relacji osób będących w wieku produkcyjnym, do liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. Na dzień 31.12.2019 produkcyjne grupy wieku ludności kształtowały się zgodnie z danymi zawartymi w tabeli.

Tabela 5. Produkcyjne grupy wieku w Mieście i Gminie Pułtusk (31.12.2019 r.)

Kobiety	Liczba / udział %	Mężczyźni	Liczba / udział %
Kobiety w wieku przedprodukcyjnym (< 18 lat)	2 242 / 17,6%	Mężczyźni w wieku przedprodukcyjnym (< 18 lat)	2 378 / 19,9%
Kobiety w wieku produkcyjnym (18-59 lat)	7 034 / 55,2%	Mężczyźni w wieku produkcyjnym (18-64 lata)	7 911 / 66,4%
Kobiety w wieku poprodukcyjnym (59 + lat)	3 478 / 27,2%	Mężczyźni w wieku poprodukcyjnym (64 + lata)	1 640 / 13,7%
Razem	12 754 / 100%	Razem	11 929 / 100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie:
http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pułtusk

Wskaźniki obciążenia demograficznego dla Miasta i Gminy Pułtusk kształtują się na nieco lepszym poziomie niż dla Województwa Mazowieckiego oraz Polski.

Tabela 6. Wskaźniki obciążenia demograficznego (31.12.2018 r.)

Wskaźniki obciążenia demograficznego	Gmina Pułtusk	Województwo Mazowieckie	Polska
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	65,2%	69,6%	66,7%
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	34,2%	37,0%	36,5%
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	110,8%	113,6%	121,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie:
http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pułtusk

Gospodarstwa domowe

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Gminie Pułtusk wynosiło 3 838,23 PLN, co odpowiada 79,40% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce (dane na dzień 31.12.2018). W analizowanym roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Województwie Mazowieckim kształtowało się na poziomie 5 889 PLN, natomiast wskaźnik ten dla całej Polski wynosił 4 835 PLN.

Dane statystyczne dotyczące głównych źródeł utrzymania mieszkańców dostępne są dla całego Powiatu Pułtuskiego. Głównym źródłem utrzymania (według danych Narodowego Spisu Powszechnego, NSP 2011) dla 40,48% mieszkańców w Powiecie Pułtuskim była praca, na co składa się:

- praca najemna poza rolnictwem: 28,98%
- praca na rachunek własny poza rolnictwem (lub dochody z wynajmu): 3,67%
- praca w rolnictwie: 7,83%.

Natomiast pozostałe 59,52% ludności powiatu posiadało niezarobkowe źródła utrzymania, w tym:

- emerytury: 17,21%
- renty: 4,78%
- pozostałe źródła: 3,61%
- osoby będące na utrzymaniu: 31,51%
- inne, nieustalone źródła: 2,41%.

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Pułtusk 1 338 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 831 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -507.

2.2.4. Bezrobocie

Liczba i struktura bezrobotnych

Bezrobocie jest ważnym problemem społecznym. Z ekonomicznego punktu widzenia wskazuje niewykorzystany potencjał siły roboczej. Realizacja programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych jest jednym z zadań Powiatowego Urzędu Pracy w Pułtusku, jako instytucji rynku pracy.

Na dzień 30.06.2020r. liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Pułtusk wynosiła 1 464 osób. Jest to przyrost w stosunku do roku 2019 (na dzień 31.12.2019)

o ponad 16,5%, zapewne wywołany trudnościami na rynku pracy wywołanymi wystąpieniem pandemii COVID-19. Poza danymi dotyczącymi roku 2020, w perspektywie od 2015 do 2019 notowano w Gminie Pułtusk systematyczny spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Tendencja spadkowa liczby bezrobotnych w gminie była zgodna z tendencją dla całego Powiatu Pułtuskiego oraz występującą w Województwie Mazowieckim i całym kraju, gdzie również, począwszy od roku 2002 obserwowano spadek liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych. Była ona wynikiem nie tylko poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy, ale była ona związana także z wejściem Polski do Unii Europejskiej i wyjazdami Polaków do pracy za granicę. Podstawowe dane dotyczące struktury bezrobocia w Gminie Pułtusk, a następnie w całym Powiecie Pułtuskim zestawione zostały w poniższych tabelach.

Tabela 7. Struktura bezrobocia w Mieście i Gminie Pułtusk w latach 2015-2019 oraz 2020, dane na koniec II kw.

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
Bezrobotni zarejestrowani - ogółem, w tym:	2 085	1 882	1 366	1 320	1 256	1 464
kobiety	977	904	659	672	650	762
mężczyźni	1 108	978	707	648	606	702
w tym do 25 roku życia	294	269	199	184	161	237
w tym do 30 roku życia	603	527	380	319	296	415
w tym powyżej 50 roku życia	529	482	351	339	325	353
w tym długotrwale bezrobotni	1 466	1 216	815	773	723	773

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>;

Dla porównania poniżej zamieszczone są dane dotyczące bezrobocia w całym Powiecie Pułtuskim, w tym samym okresie.

Tabela 8. Struktura bezrobocia w Powiecie Pułtuskim w latach 2015-2019 oraz 2020, dane na koniec II kw.

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
Bezrobotni zarejestrowani - ogółem, w tym:	4 122	3 759	2 708	2 555	2 457	2 807
kobiety	1 814	1 734	1 274	1 275	1 260	1 449
mężczyźni	2 308	2 025	1 434	1 280	1 197	1 358
w tym do 25 roku życia	775	696	478	431	408	519

w tym do 30 roku życia	1 410	1 265	910	790	761	952
w tym powyżej 50 roku życia	914	823	600	558	532	577
w tym długotrwale bezrobotni	2 875	2 456	1 661	1 534	1 446	1 572

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>;

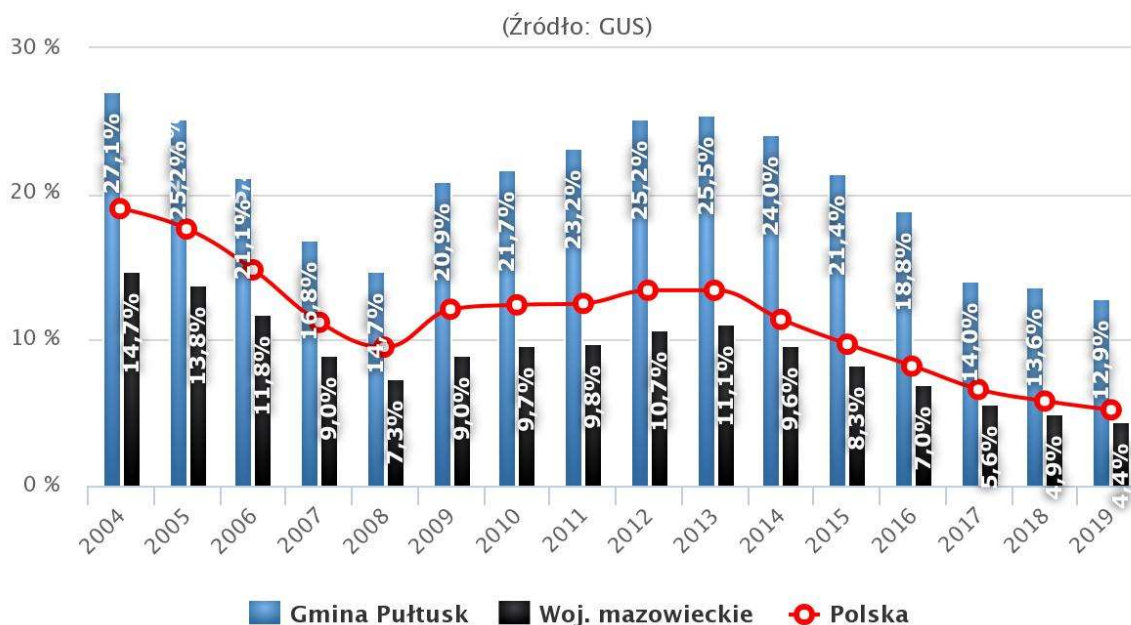
Zamieszczone dane wskazują, że duże trudności z wejściem na rynek pracy mają ludzie młodzi, często bezpośrednio po ukończeniu kształcenia. Większe trudności ze znalezieniem pracy mają także osoby z niższym wykształceniem. Natomiast zauważa się istotną różnicę w liczebności osób bezrobotnych z uwagi na płeć. Poza rokiem 2019 i 2020, znacznie więcej było bezrobotnych mężczyzn niż kobiet. Bezrobotni z prawem do zasiłku stanowią niewielki odsetek wśród ogółu bezrobotnych. Natomiast znaczna jest liczba osób długotrwale bezrobotnych.

Stopa bezrobocia

Bezrobocie rejestrowane w Gminie Pułtusk wynosiło w 2019 roku 12,9% (14,2% wśród kobiet i 11,8% wśród mężczyzn). Było to znacznie więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla Województwa Mazowieckiego: 4,4% (4,8% wśród kobiet i 4,1% wśród mężczyzn) oraz więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski: 5,2%.

Wykres 5.

Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w gminie Pułtusk w latach 2004 – 2019

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

Wystąpienie pandemii COVID-19 w roku 2020 nie wpłynęło bardzo znacząco (na podstawie dostępnych danych), w negatywny sposób na rynek pracy, jeśli chodzi o przyrost stopy bezrobocia.

Tabela 9. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Powiecie Pułtuskim w latach 2015-2019 oraz 2020 w okresie I-II kw., w %

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020, I
Stopa bezrobocia rejestrowanego	20,1	17,9	13,2	12,5	12,0	12,6
Wyszczególnienie	Rok 2020, II	Rok 2020, III	Rok 2020, IV	Rok 2020, V	Rok 2020, VI	Rok 2020, VII
Stopa bezrobocia rejestrowanego	12,9	12,5	12,9	13,3	13,5	13,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>;

2.3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

2.3.1. Edukacja

2.3.1. Edukacja

Zgodnie z danymi statystycznymi GUS na dzień 31.12.2018 r., 5 824 mieszkańców gminy Pułtusk było w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata), w tym 2 876 kobiet oraz 2 948 mężczyzn. 17,2% mieszkańców gminy zaliczało się do przedziału 3-6 lat - wychowanie przedszkolne (16,9% wśród dziewczynek i 17,6% wśród chłopców). Na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 868 uczęszczało do placówek wychowania przedszkolnego. W tym samym czasie wskaźnik liczby dzieci uczęszczających do przedszkola na 1 000 dzieci dla woj. mazowieckiego wynosił 935, a dla całego kraju 873. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w gminie Pułtusk przypadało 0,80 dzieci w wieku przedszkolnym. Dla porównania, wskaźnik ten kształtuje się na porównywalnym poziomie jak dla całego woj. mazowieckiego (0,84) i dla Polski ogółem (0,89).

W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie podstawowym (7-12 lat) kształciło się 28,9% ludności gminy (28,8% wśród dziewczynek i 29,0% wśród chłopców). Na 1 oddział w szkołach podstawowych przypadało 19,6 uczniów. Współczynnik skolaryzacji brutto (tj. stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat) wynosił 105,66. Natomiast dla woj. mazowieckiego wskaźnik ten wynosił 98,96, a dla Polski 95,46.

W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie ponadgimnazjalnym (16-18 lat) kształciło się 16,5% mieszkańców (17,3% wśród dziewcząt i 15,7% wśród chłopców).

Na 1 oddział w szkołach ogólnokształcących przypadało 25,7 uczniów, 22,3 uczniów przypadało na oddział w branżowych szkołach I stopnia, 24,7 uczniów przypadało na oddział w technikach dla młodzieży.

W przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (19-24 lat) znajdowało się 24,9% mieszkańców gminy Pułtusk w wieku potencjalnej nauki (25,1% kobiet i 24,7% mężczyzn).

Jeśli chodzi o placówki edukacyjne na terenie gminy Pułtusk, ich liczba na dzień 31.12.2018 r. kształtowała się następująco:

- 18 przedszkoli, w których do 48 oddziałów uczęszczało 877 dzieci. Dostępnych było 951 miejsc. Dla porównania w 2008 roku w Gminie Pułtusk mieściły się 4 przedszkola;
- 8 szkół podstawowych, w których w 114 oddziałach uczyło się 2 240 uczniów (w 2008 roku było 7 szkół podstawowych);
- 5 liceów ogólnokształcących, w których w 25 oddziałach uczyło się 643 uczniów (w 2008 roku były 4 licea ogólnokształcące);
- 2 technika, w których w 23 oddziałach uczyło się 569 uczniów (w 2008 roku były również 2 technika);
- 1 branżowa szkoła I stopnia, w której w 4 oddziałach uczyło się 89 uczniów.

Jeśli chodzi o dostęp do szkolnictwa wyższego, w Pułtusku mieści się renomowana uczelnia, Akademia im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku, która należy obecnie do Grupy Uczelni Vistula - Akademia Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie. Ponadto dostęp do szkolnictwa wyższego dla mieszkańców Gminy Pułtusk zapewniają przede wszystkim uczelnie wyższe mające siedzibę w Warszawie i w Ciechanowie.

W myśl przepisów prawa oświatowego do zadań własnych gminy należy zakładanie i prowadzenie szkół podstawowych. Ponadto Gmina Pułtusk ponosi koszty utrzymania przedszkoli i oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, dowożenie uczniów do szkół, utrzymanie żłobka oraz dotowanie przedszkoli niepublicznych. Gmina Pułtusk jest organem prowadzącym dla następujących placówek oświaty i placówek opieki nad dziećmi do lat 3 (dane za rok 2020):

- Żłobek Miejski w Pułtusku;
- Przedszkole Miejskie Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku;
- Przedszkole Miejskie Nr 5 w Pułtusku
- Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Klaudyny Potockiej w Pułtusku
- Zespół Szkół Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku
- Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi im. Tadeusza Kościuszki w Pułtusku;
- Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 4 z klasami sportowymi im. Ireny Szewińskiej w Pułtusku;
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. bł. Jana Pawła II w Płocochowie;

- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Przemiarowie.

Ogólnie stan infrastruktury oświaty w Gminie Pułtusk należy uznać za dobry.

Fotografia 15. Budynek Publicznej Szkoły Podstawowej Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku

Źródło: <https://psp3pultusk.edupage.org/>

2.3.2. Kultura

Animatorem życia kulturalnego w Gminie Pułtusk jest Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku, które ma status samorządowej instytucji kultury. W budynku MCKiS w Pułtusku znajdują się między innymi pracownia, mała sala teatralna - sala kameralna, sala taneczna – Lutnia, Galeria, Małe Muzeum Kina oraz kino „Narew”. Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku prowadzi m.in. działalność edukacyjną i artystyczną w ramach prowadzonych zajęć i pracowni, wystawienniczą oraz jest organizatorem wielu imprez i wydarzeń.

Kino „Narew”, które jest integralną częścią Miejskiego Centrum Kultury i Sztuki, należy do Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych Filmoteki Narodowej oraz Sieci Kin Cyfrowych Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej. Kino dysponuje ono 221 miejscami dla widzów. Według danych GUS z 2019 odbyło się tutaj 647 seansów, na które przyszło 23 012 widzów, w tym 127 seansów filmów produkcji polskiej, na które przyszło 7 550 widzów. W sali kinowej organizowane są również spektakle teatralne, widowiska, koncerty, liczne imprezy kulturalne i okolicznościowe oraz szkolenia i zebrania.

Fotografia 16. Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku – Kino Narew

Źródło: <http://www.wikimapia.org>

Dane statystyczne GUS za rok 2019 wskazywały, że w grupie obiektów „domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice”, na terenie Miasta i Gminy Pułtusk działają 2 tego rodzaju placówki (jedna publiczna i jedna prywatna), z których 1 instytucja posiada salę widowiskową na 221 miejsc dla widzów. Dane dotyczące imprez organizowanych przez te jednostki za rok 2019 wskazują, że odbyło się ogółem 246 imprez, w których uczestniczyło 32 862 osoby.

Tabela 10. Imprezy kulturalne w Mieście i Gminie Pułtusk w 2019 roku

Rodzaj imprezy kulturalnej	Liczba imprez	Liczba uczestników
Seanse filmowe	21	1 930
Wystawy	9	4 500
Festiwale i przeglądy artystyczne	3	3 500
Koncerty	6	3 550
Prelekcje, spotkania, wykłady	12	353
Imprezy turystyczne i sportowo – rekreacyjne	20	350
Konkursy	24	2 297
Pokazy teatralne	25	5 450
Warsztaty	109	2 482

Inne	17	8 450
Razem	246	32 862

Źródło: opracowanie własne na podstawie:
http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

Poza Miejskim Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku na terenie Gminy Pułtusk funkcjonuje 12 świetlic wiejskich, w miejscowościach: Lipniki Stare, Płocochowo, Gromin, Białowieża, Głodowo, Przemiarowo, Lipa, Chmielewo, Grabówiec, Ponikiew, Trzciniac i Gnojno.

Elementem życia kulturalnego jest funkcjonowanie różnych kół, klubów i sekcji, w których członkowie mogą rozwijać swoje zainteresowania. Dane statystyczne GUS wskazują, że w roku 2019 w Mieście i Gminie Pułtusk działało 15 tego rodzaju podmiotów, skupiających 215 uczestników.

Tabela 11. Koła, kluby, sekcje i członkowie w Mieście i Gminie Pułtusk w 2019 roku

Koła / kluby / sekcje	Liczba	Liczba członków
Plastyczne / techniczne	4	40
Taneczne	6	95
Muzyczne	3	20
Teatralne	1	10
Turystyczne i sportowo rekreacyjne	1	50
Razem	15	215

Źródło: opracowanie własne na podstawie:
http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

Na podstawie danych GUS z 2019 można stwierdzić, że w Gminie Pułtusk działała 1 biblioteka publiczna i jej 4 filie, posiadające księgozbiór liczący 56 825 woluminów. We wszystkich placówkach zatrudnionych było 14 pracowników. Pułtuska Biblioteka Publiczna im. Joachima Lelewela jest samorządową instytucją kultury zaspokajającą potrzeby edukacyjne, kulturalne i informacyjne społeczeństwa. Gromadzi, opracowuje i udostępnia materiały biblioteczne, promuje czytelnictwo, upowszechnia wiedzę, kulturę i naukę, prowadzi działalność informacyjno-bibliograficzną. W ramach swojej działalności oferuje szereg wydarzeń kulturalnych m. in.: spotkania autorskie, imprezy plenerowe, wystawy, odczyty, konkursy. Posiada bogaty księgozbiór regionalny oraz cenny zbiór oryginalnych plakatów i afiszy teatralnych z lat 1880 – 1933. Od roku 2000 na mocy porozumienia z Zarządem Powiatu realizuje zadania biblioteki powiatowej. Biblioteka mieści się w zabytkowym budynku pochodzącym z końca XVIII w.

Tabela 12. Liczba wypożyczeń księgozbioru bibliotek publicznych w Gminie Pułtusk

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	72 887	69 239	59 645	47 206	45 537

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>;

Samorządową jednostką kultury, prowadzoną przez Gminę Pułtusk jest również Muzeum Regionalne w Pułtusku. Muzeum udostępnia zbiory dotyczące Pułtuska i regionu pułtuskiego, w tym: narzędzia, ceramikę, rzemiosło, ozdoby, przedmioty codziennego użytku, stroje, rzeźby, przedmioty gospodarki i rzemiosła, dokumenty (w tym kartograficzne), fotografie, pocztówki, dzieła sztuki dotyczące artystów związanych z regionem, a także malarstwo dotyczące wydarzeń historycznych regionu, broń (w tym broń białą i przedmioty związane z okresem kampanii napoleońskiej 1806-1807), elementy wyposażenia wnętrz, tłoki i pieczęcie, medale i odznaczenia, sztandary organizacji działających w Pułtusku. Siedzibą Muzeum Regionalnego w Pułtusku jest pochodząca z XVI wieku gotycko-renesansowa wieża ratuszowa. W swoich zbiorach muzeum posiada również zabytki archeologiczne, które odkryto w trakcie prac wykopaliskowych w grodzie na Wzgórzu Zamkowym. Ekspozycje pochodzą z lat 1232-1368 i należą do najcenniejszych w muzeum. Ponadto muzeum zgromadziło 11 okazów meteorytu, który spadł w okolicy miasta w 1868 r. W Muzeum prowadzony jest Punkt Informacji Turystycznej.

Tabela 13. Liczba odwiedzin w muzeach w gminie Pułtusk

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Liczba osób odwiedzających muzeum	9 289	8 849	7 754	7 143	8 152

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>;

Miejska Młodzieżowa Orkiestra Dęta Ochotniczej Straży Pożarnej w Pułtusku od lat uświetnia oprawą muzyczną wszystkie najważniejsze uroczystości w mieście, tak państwowe, jak i religijne. Orkiestra daje recitale, niejednokrotnie koncertowała też w czasie Dni Patrona Miasta. Poprzez lata swej działalności koncertowej przyczyniła się do promocji Pułtuska w Polsce i za granicą. Odgrywa też istotną rolę w edukacji muzycznej kolejnych pokoleń mieszkańców miasta, gdyż przez dekady przewinęły się przez nią dziesiątki młodych ludzi, spośród których wyłoniło się kilka prawdziwych talentów muzycznych. Przez wiele lat, dzięki zaangażowaniu kapelmistrzów, mieszkańcy Pułtuska mogli cieszyć oczy i uszy festiwalami orkiestr dętych, które odbywały się plenerowo i wzbudzały żywe zainteresowanie. Samorząd Pułtuska docenił rolę orkiestry i znaczenie współpracy z nią i w roku 2014 nadał muzykom Medal Zasłużony dla Miasta Pułtuska „za znaczące osiągnięcia na rzecz Miasta Pułtuska i jego mieszkańców”. Na rok 2020 przypadł jubileusz 120-lecia Orkiestry Dętej OSP Pułtusk. Z tej okazji w Muzeum Regionalnym w Pułtusku zorganizowano okolicznościową wystawę.

2.3.3. Sport

Podmiotem propagującym sport w Gminie Pułtusk oraz zarządzającym miejskimi obiektami sportowymi jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pułtusku. Działalność MOSiR ma na celu zapewnienie mieszkańcom miasta i gminy dogodnych warunków do aktywnego spędzania wolnego czasu, rywalizacji i współzawodnictwa w ulubionych dyscyplinach sportowych oraz promocję zdrowego stylu życia.

Fotografia 17. Przystań wodna w Pułtusku nad rzeką Narew

Źródło: <https://pultusk24.pl>

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pułtusku zarządza i administruje następującymi obiektami sportowo-rekreacyjnymi:

- Stadion Miejski (ul. Sportowa 2A), gdzie są następujące obiekty: płyta główna boiska, dwa boiska treningowe do piłki nożnej, dwa korty tenisowe
- o nawierzchni ceglanej, boisko asfaltowe do piłki koszykowej, bieżnia lekkoatletyczna 400 m o nawierzchni żuźlowej, skatepark dla dzieci i młodzieży;
- Pływalnia MOSiR, wyposażona m.in. w nieckę sportową, brodzik, nieckę rekreacyjną ze zjeżdżalnią, rwącą rzekę, bicze wodne i gejzery, jacuzzi, saunę;
- Kąpielisko Miejskie nad rzeką Narew w Pułtusku, które jest czynne w sezonie letnim. Nad bezpieczeństwem osób korzystających z kąpieliska czuwają ratownicy Pułtuskiego Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego.
- Boisko wielofunkcyjne przy ul. Widok w Pułtusku.
- Street workout przy ul. Widok w Pułtusku

Atrakcję dla miłośników aktywnego wypoczynku na wodzie stanowią również przystanie wodne nad rzeką Narew. Można tam wypożyczyć kajaki, rowery wodne, zorganizować spływ kajakowy, a nawet wypłynąć w rejs żaglówką do Zalewu Zegrzyńskiego.

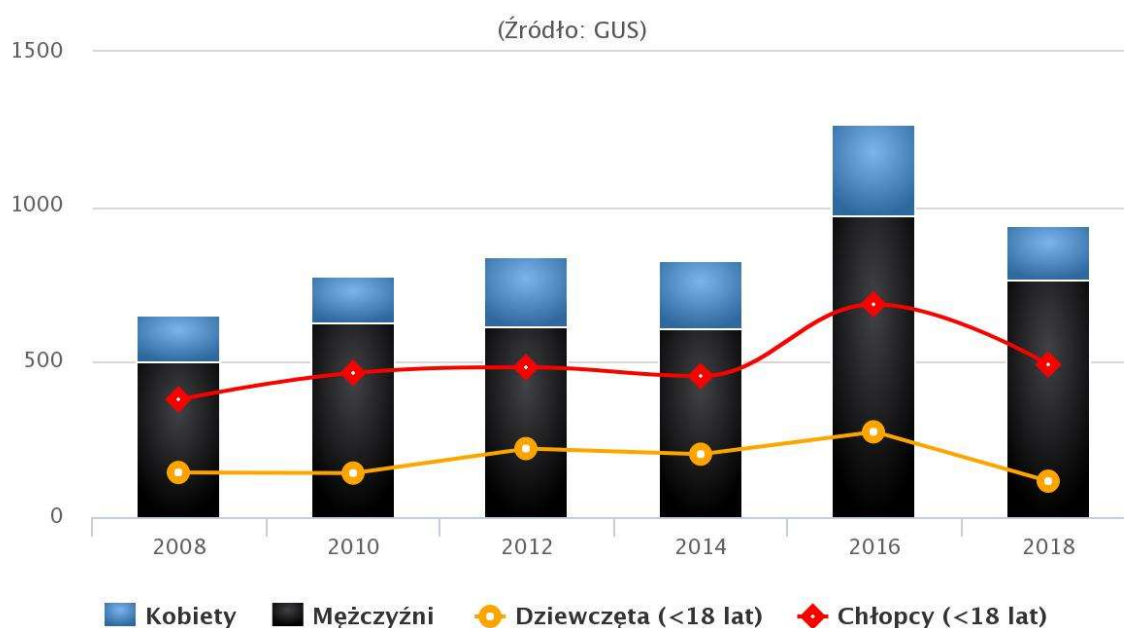
Według danych GUS z 2018 w Mieście i Gminie Pułtusk działało 10 klubów sportowych (włącznie z Uczniowskimi Klubami Sportowymi) zrzeszających 1 293 członków. Zarejestrowano 1 267 ćwiczących (mężczyźni: 975, kobiety: 292, w tym chłopcy do lat 18: 686, dziewczęta do lat 18: 275). Aktywnych było 21 sekcji sportowych. Zajęcia sportowe prowadzone były przez trenerów (17), instruktorów sportowych (34) oraz inne osoby (13).

Pozostała infrastruktura sportowo-rekreacyjna:

- Lodowisko przy Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4 ul. New Britain 1,
- Siłownie plenerowe w miejscowościach: Kacice, Grabówiec, Głodowo, Lipniki Stare,
- Boisko do piłki ręcznej na ul. Sarbiewskiego,
- Hale sportowe przy szkołach podstawowych: Publicznej Szkole Podstawowej nr 1, Zespole Szkół z Oddziałami Integracyjnymi Nr 2, Publicznej Szkole Podstawowej Nr 4,
- Sala gimnastyczna przy Publicznej Szkole Podstawowej Nr 3
- Boiska przy wszystkich szkołach podstawowych
- Bieżnie przy szkole Podstawowej Nr 4 i Zespole Szkół z Oddziałami Integracyjnymi Nr 2

Wykres 6.

Ćwiczący w klubach sportowych w gminie Pułtusk w latach 2008 – 2018

Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Pultusk

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pułtusk jest organizatorem wielu rozgrywek i imprez sportowo-rekreacyjnych. Przyczynia się również do promocji walorów turystycznych gminy.

2.3.4. Ochrona zdrowia

W strukturze podmiotów opieki zdrowotnej w Mieście i Gminie Pułtusk dominują niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej oraz indywidualne praktyki lekarskie. Dotyczy to zarówno podstawowej, jak też specjalistycznej opieki zdrowotnej. Według danych zawartych na stronie Narodowego Funduszu Zdrowia (dane dotyczą 2020 roku) na terenie Gminy Pułtusk funkcjonują następujące jednostki służby zdrowia, które prowadzą poradnie podstawowej i specjalistyczne: Centrum Kardiologii Sportowej, Centrum Medyczne „GAJDA-MED”, Centrum Profilaktyczno-Lecznicze MEDITEL, Filia Nr 3 Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Eskulap, Healme - Zakład Leczniczy, Hospicjum Caritas Diecezji Płockiej w Pułtusk, Laboratorium Analiz Lekarskich ALAB Pułtusk, Medispot Pułtusk, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „NOVA-MED”, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Caritas Diecezji Płockiej w Pułtusk, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDICA, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Psycho-MED Centrum Diagnostyczno-Psychologiczne, NZOZ Aniderm, Przychodnia Lekarska „Pod Różą”, Przychodnia Rejonowa w Pułtusk, Przychodnia Specjalistyczna Pols-Med., Szpital w Pułtusk, Zakład Opiekuńczo-Leczniczy, Zespół Przychodni Specjalistycznych AL-MED. W poniższej tabeli zestawiono dane dotyczące opieki zdrowotnej w Gminie Pułtusk w ostatnich latach.

Tabela 14. Ochrona zdrowia w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk w latach 2015-2019

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie ogółem	230 324	223 092	224 714	231 699	236 880
Podmioty ambulatoryjne - przychodnie ogółem	14	15	14	15	13
Praktyki lekarskie w miastach	4	4	4	3	3
Przychodnie na 10 tys. ludności	6	6	6	6	5
Podstawowa opieka zdrowotna - porady - porady ogółem	142 975	130 316	138 787	145 045	149 553
Podstawowa opieka zdrowotna - porady - porady ogółem: przychodnie podległe	22 673	-	-	-	-

samorządowi terytorialnemu					
Apteki ogólnodostępne	14	14	15	14	14
Ludność na aptekę ogólnodostępną	1 738	1 749	1 641	1 758	1 763

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Największą placówką ochrony zdrowia w Pułtusku jest Szpital Powiatowy „GAJDA-MED” Sp. z o.o. W strukturze Szpitala Powiatowego „GAJDA-MED” wyróżnia się następujące, podstawowe oddziały: Izba Przyjęć, Oddział Chorób Wewnętrznych, Oddział Geriatrii, Oddział Ginekologiczno-Położniczy, Oddział Anestezjologii I Intensywnej Terapii, Oddział Neonatologii, Oddział Chorób Wewnętrznych o Profilu Kardiologicznym, Oddział Pediatrii, Oddział Chirurgii Ogólnej z pododdziałem Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej, Blok Operacyjny, Oddział Rehabilitacji Kardiologicznej. Natomiast przychodnia prowadzi następujące poradnie: kardiologii sportowej, alergologii, chirurgii ogólnej, dermatologii i wenerologii, endokrynologii, gastroenterologii, ginekologii i położnictwa, kardiologii, medycyny rodzinnej, medycyny sportowej, nefrologii, neurologii, okulistyki, onkologii, ortopedii i traumatologii narządów ruchu, otolaryngologii, pediatrii, reumatologii, stomatologii, urologii, logopedii, medycyny pracy, patomorfologii, psychiatrii, psychologii, ultrasonografii. Natomiast analiza SWOT dla Gminy Pułtusk wykazała, że lokalna społeczność wskazuje na trudności w dostępności do opieki zdrowotnej, szczególnie jeśli chodzi o czas oczekiwania na termin porad u lekarzy specjalistów.

2.3.5. Pomoc społeczna

Pomoc społeczna stanowi element zabezpieczenia socjalnego. Działania prowadzone w zakresie pomocy społecznej i wspierania rodzin mają na celu umocnienie poczucia bezpieczeństwa socjalnego osób i rodzin oraz udzielenie im pomocy w przypadku trudnej sytuacji życiowej. Kluczową instytucją przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu na terenie Gminy Pułtusk jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Celem jego działalności jest organizowanie

i wykonywanie zadań z zakresu pomocy społecznej, w szczególności poprzez doprowadzenie do życiowego usamodzielnienia potrzebujących osób i rodzin i zintegrowanie ich ze środowiskiem. Do zadań pomocy społecznej należy przyznawanie i wypłacanie świadczeń, prowadzenie pracy socjalnej, rozwój i prowadzenie niezbędnej infrastruktury socjalnej czy nowych form pomocy. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pułtusku prowadzi Dzienny Dom „Senior- WIGOR”, który dysponuje 30 miejscami. Dane Urzędu Statystycznego w Warszawie podają, że ponadto w roku 2019 w Mieście i Gminie Pułtusk funkcjonował 1 dom opieki społecznej, dysponujący 97 miejscami.

Podstawowe formy oraz zakres pomocy społecznej w Gminie Pułtusk prezentują dane zamieszczone w poniższej tabeli.

Tabela 15. Pomoc społeczna w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk w latach 2015-2018 r.

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej – ogółem	748	684	593	562	525
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej – ogółem	1 795	1 567	1 358	1 284	1211
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej, poniżej kryterium dochodowego – ogółem	1 308	1 066	935	869	770
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej, powyżej kryterium dochodowego – ogółem	487	501	423	415	441
Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej (w %)	7,4	6,4	5,5	5,2	4,9
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	741	643	553	521	491
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	963	1 058	1 027	1 058	980
Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny – ogółem	1 730	1 924	1 877	1 945	1832
Dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	1 583	1 722	1 745	1 825	1720
Kwota świadczeń rodzinnych (tys. zł)	5 782	7 171	7 602	7 698	7931
Kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami) (tys. zł)	3 107	3 705	3 735	3 737	3501
Kwota zasiłków pielęgnacyjnych (tys. zł)	1 211	1 219	1 212	1 250	1495

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wspiera osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, osoby ubogie i z grup podwyższonego ryzyka. System pomocy społecznej w Gminie Pułtusk obejmuje wsparciem niespełna 4% ogółu mieszkańców gminy.

System świadczeń rodzinnych ma na celu pomoc rodzinom, które nie są w stanie zaspokoić wszystkich własnych potrzeb związanych z ponoszeniem wydatków

na utrzymanie dzieci. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych w roku 2019 wyniosła 1 625 rodzin.

2.3.6. Bezpieczeństwo publiczne

Biorąc pod uwagę dane statystyczne za rok 2019 wskaźniki bezpieczeństwa publicznego w Mieście i Gminie Pułtusk kształtują się na nieco gorszym poziomie niż dla Woj. Mazowieckiego oraz dla całej Polski. W 2019 roku w Gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk stwierdzono 541 przestępstw. Oznacza to, że na każdych 1 000 mieszkańców odnotowano 21,90 przestępstw. Jest to wartość większa od wartości dla Województwa Mazowieckiego (21,24) oraz od średniej dla całej Polski (19,62).

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w Gminie Pułtusk wynosi 81,40% i jest znacznie większy od wskaźnika wykrywalności dla Województwa Mazowieckiego (62,7%) oraz znacznie większy od wskaźnika dla całej Polski (72%).

W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców Gminy Pułtusk najczęściej stwierdzono przestępstw o charakterze kryminalnym: 13,21 (wykrywalność: 76%) oraz przeciwko mieniu: 6,92 (wykrywalność: 51%). W dalszej kolejności odnotowano przestępstwa o charakterze gospodarczym: 5,07 (wykrywalność: 81%), drogowe: 2,12 (wykrywalność: 100%) oraz przeciwko życiu i zdrowiu: 0,48 (wykrywalność 96%).

Bezpieczeństwo obywateli jest częścią bezpieczeństwa publicznego. Zadania z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, realizowane przez odpowiednie służby, inspekcje i straże są głównie w gestii samorządu powiatowego. W Pułtusku swoje siedziby mają:

- Komenda Powiatowa Policji w Pułtusku;
- Straż Miejska - finansowana ze środków budżetu gminy Pułtusk
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Pułtusku

Ponadto na terenie Gminy Pułtusk działa trzynaście jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej: OSP Pułtusk, OSP Głodowo, OSP Białowieża, OSP Gnojno, OSP Grabówiec, OSP Gromin, OSP Kacice, OSP Lipniki Stare, OSP Trzciniec, OSP Chmielewo, OSP Płocochowo, OSP Ponikiew, OSP Przemiarowo.

Wszystkie jednostki są zrzeszone w Oddziale Miejsko - Gminnym Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. W ramach realizacji zadań związanych z ochroną przeciwpożarową, poprzez finansowanie i realizację różnego rodzaju działań zapewniono gotowość bojową we wszystkich jednostkach OSP.

W przypadku wystąpienia zdarzeń o charakterze kryzysowym wszelkie akcje prowadzone są w ramach Zespołu Zarządzania Kryzysowego Gminy Pułtusk, który działa w oparciu o Plan Zarządzania Kryzysowego Gminy Pułtusk. Zgodnie z ustawą o zarządzaniu kryzysowym został w nim przedstawiony katalog zagrożeń mogących wystąpić na terenie Gminy Pułtusk. Ponadto Plan zawiera siatkę bezpieczeństwa określającą podmioty wiodące i współpracujące, procedury postępowania oraz kompetencje właściwych organów, służb, inspekcji i straży w odniesieniu do poszczególnych faz zarządzania kryzysowego.

Na bezpieczeństwo mieszkańców wpływa również system ostrzegania i alarmowania. Zapewnia on przekazywanie sygnałów dźwiękowych oraz komunikatów głosowych dla ludności w razie wystąpienia zagrożeń. System funkcjonuje (na obszarze Gminy Pułtusk i powiatu pułtuskiego) zarówno w czasie pokoju (ostrzeganie i alarmowanie ludności o zagrożeniach związanych z zagrożeniami terrorystycznymi, katastrofami naturalnymi, katastrofami technicznymi, zjawiskami pogody) jak również w czasie wojny (ostrzeganie i alarmowanie ludności o zagrożeniach z powietrza, wystąpieniu skażeń chemicznych, biologicznych i promieniotwórczych).

Instytucje te często współpracują ze sobą prowadząc wspólne akcje prewencyjne oraz podejmując działania na rzecz ratowania życia i mienia. Straż Miejska w Pułtusku jest Referatem gminy Pułtusk, działa od 1991 roku i realizuje zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego. W 2019 Straż Miejska liczyła 5 funkcjonariuszy.

Do powiatowych instytucji działających w sferze bezpieczeństwa publicznego należą również:

- Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Pułtusku;
- Państwowa Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Pułtusku.

2.4. SFERA GOSPODARCZA

2.4.1. Przedsiębiorstwa

Ważnym elementem gospodarki jest rozwój przedsiębiorczości, gdyż podmioty gospodarcze tworzą miejsca pracy i często poprzez samozatrudnienie przyczyniają się do ograniczania bezrobocia. Według danych GUS na koniec I półrocza 2020 roku w Gminie Pułtusk działalność gospodarczą prowadziło 2 510 podmiotów gospodarczych, w tym 2 437 podmiotów z sektora prywatnego, co stanowiło ponad 97% ogółu przedsiębiorstw. W roku 2020 pomimo wystąpienia pandemii COVID-19 liczba podmiotów gospodarczych wzrosła w stosunku do roku 2019. Natomiast analizując zmiany liczby podmiotów gospodarczych od roku 2015, z roku na rok następował przyrost ich liczby. W perspektywie od 2015 do 2020 przyrost ten wyniósł ponad 7%. W porównaniu do roku 2015 wzrosła liczba podmiotów z sektora prywatnego, a w grupie podmiotów z sektora publicznego spadła o 5. Największy udział w strukturze podmiotów prywatnych mają podmioty prowadzone przez osoby fizyczne. Jest to około 80% firm. Udział przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym jest niewielki.

Tabela 16. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Pułtusk w latach 2015-2019 oraz I półrocze 2020 według sektorów własnościowych

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020, I półrocze
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	2 342	2 336	2 353	2 392	2 487	2 510
Sektor publiczny – ogółem, w tym	64	64	62	61	59	59
Sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	49	49	47	46	44	44
Sektor publiczny - spółki handlowe	5	5	5	5	5	5
Sektor prywatny – ogółem, w tym	2 274	2 269	2 288	2 325	2 419	2 437
Sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1 820	1 797	1 796	1 862	1 945	1 958
Sektor prywatny - spółki handlowe	117	132	140	114	116	119
Sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	27	34	39	36	42	42
Sektor prywatny - spółdzielnie	10	10	10	8	8	8
Sektor prywatny - fundacje	7	7	9	10	12	13
Sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	71	71	75	75	76	77
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	2 342	2 336	2 353	2 392	2 487	2 510
Nowo zarejestrowane podmioty w rejestrze REGON	216	180	224	245	232	66
Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON	204	183	210	197	124	49

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Jednak analizując poziom przedsiębiorczości w Gminie Pułtusk, wyrażający się liczbą przedsiębiorców do liczby mieszkańców należy stwierdzić, że kształtuje się on na niskim poziomie. Wskaźnik „osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym” kształtował się w analizowanym okresie 2015-2019 na poziomie od 11,73% do 13,01%.

Analizując podmioty gospodarcze według wielkości zatrudnienia należy zauważyć, że zdecydowaną większość, jak w całym Woj. Mazowieckim i kraju stanowią mikro i małe przedsiębiorstwa. Udział mikroprzedsiębiorstw (podmioty zatrudniające do 9 osób) w Gminie Pułtusk w roku 2020 (dane za I półrocze) wynosił 96,7%, na co złożyło się 2 427 firm zatrudniających od 0-9 osób. W Gminie Pułtusk jest jedynie 5 dużych przedsiębiorstw, zatrudniające powyżej 250 osób. Ma to duże znaczenie dla lokalnego rynku pracy. Stosowne dane zawarto w poniższej tabeli.

Tabela 17. Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Pułtusk w latach 2015-2019 oraz I półrocze 2020 według klasy wielkości

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020, I półrocze
Podmioty według klas wielkości - ogółem, w tym	2 342	2 336	2 353	2 392	2 487	2 510
(0 - 9 osób)	2 257	2 250	2 265	2 308	2 403	2 427
(10 - 49 osób)	63	63	64	60	61	60
(50 - 249 osób)	17	17	18	18	18	8
(250 - 999 osób)	5	6	6	6	5	5

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Dane z okresu 2015-2020 wskazują na systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych w Gminie Pułtusk, nawet w okresie trwania pandemii COVID-19 w roku 2020. Zapewne jednak część zarejestrowanych podmiotów gospodarczych zawiesiła działalność. Kolejna tabela zawiera informacje dotyczące struktury branżowej przedsiębiorstw.

Tabela 18. Podmioty gospodarcze w Gminie Pułtusk w latach 2015-2019 według grup rodzajów działalności PKD 2007

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Podmioty według rodzajów działalności - ogółem, w tym	2 342	2 336	2 353	2 392	2 487
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	34	33	36	34	39
Przemysł i budownictwo	521	506	517	540	576
Pozostała działalność	1 787	1 797	1 800	1 818	1 872

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Największa liczba przedsiębiorstw działa w branży handlowej oraz usług budowlanych. Poza tym licznie reprezentowana jest branża usług motoryzacyjnych, transportu drogowego towarów, usług gastronomicznych, a także doradztwa podatkowego i prowadzenia biur rachunkowo-księgowych.

2.4.2. Rolnictwo

Gmina Pułtusk jest gminą miejsko-wiejską, ale użytki rolne stanowią około 75% jej powierzchni, tereny leśne 10%, a pozostałe to tereny zurbanizowane. Powierzchnia użytków rolnych wynosi około 9 973,9 ha, w tym grunty orne stanowią około 8 016,2 ha. Na terenie gminy (rok 2019) funkcjonowało 1 075 gospodarstw rolnych, należących do osób fizycznych.

Bardziej szczegółowe i dane statystyczne dla Gminy Pułtusk dotyczące rolnictwa pochodzą ze Spisu Rolnego, przeprowadzonego w roku 2010. Wtedy na 918 gospodarstw rolnych ogółem, 917 stanowiły indywidualne gospodarstwa rolne. Dla 902 gospodarstw przeważające dochody pochodziły z działalności rolniczej. W tej liczbie najbardziej liczne były gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 hektarów. Natomiast 131 gospodarstw posiadało powierzchnię ponad 15 h. Średnia powierzchni gospodarstwa rolnego wynosiła w tamtym czasie 9,39 ha. Poniższa tabela ukazuje strukturę wielkości gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą w Gminie Pułtusk (zgodnie z danymi ze Spisu Rolnego z 2010 roku).

Tabela 19. Struktura powierzchni gospodarstw rolnych w Gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk

Wielkość gospodarstw w ha	Liczba gospodarstw (szt.)	Powierzchnia gospodarstw łącznie (ha)
do 1 ha włącznie	49	48,89
1 – 5 ha	332	1 057,20
5 – 10 ha	252	2 096,88
10 – 15 ha	154	2 084,48
15 ha i więcej	131	3 329,63
ogółem	918	8 617,08

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Jako główny profil produkcji roślinnej gospodarstwa wskazały:

- zboża razem: 728 gosp. (łącznie 4 880 ha);
- zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi: 725 gosp. (łącznie 4 667 ha, w tym pszenica ozima: 1 098 ha, żyto: 527 ha, owies: 272 ha, pszenżyto ozime: 1 278 ha, mieszanki zbożowe jare: 807 ha);
- ziemniaki: 308 gosp. (łącznie: 125 ha);
- uprawy przemysłowe: 137 gosp. (łącznie 520 ha);

- rzepak i rzepik: 120 gosp. (łącznie 464 ha);
- warzywa gruntowe: 21 gosp. (łącznie 17 ha).

Wśród gospodarstw rolnych ogółem, 323 zajmowało się hodowlą bydła (łącznie pogłowie 3 732 szt.) w tym krowy mleczne 266 gospodarstw (pogłowie 1 465 szt.). Chów trzody chlewnej prowadziło 236 gospodarstw (6 476 szt. pogłowia), a chów drobiu 348 gospodarstw (13 375 szt.). Posiadanie koni wskazało 44 gospodarstwa (pogłowie 109). Stosunkowo dobre było też wyposażenie gospodarstw rolnych w maszyny rolnicze, np. wskazano posiadanie łącznie 841 ciągników rolniczych.

2.4.3. Turystyka

Gmina Pułtusk ma bardzo duży potencjał do rozwoju turystyki, z uwagi na wysokie walory krajobrazowo-przyrodnicze, unikalne zabytki, dziedzictwo historyczno-kulturowe oraz położenie geograficzne. Gmina Pułtusk położona jest na szlaku drogowym prowadzącym z Warszawy do Jezior Mazurskich. Na Mazury prowadzi jeszcze jedna droga – naturalny szlak wodny – rzeka Narew. Dzięki rozwidleniom Narwi okalającym najstarszą część miasta, rynek z zamkiem i przyległymi kamieniczkami, miasto nazywane jest często Wenecją Mazowska. Podobnie, jak w Wenecji, również tu można skorzystać z rejsu gondolą. Ponadto na terenie Gminy Pułtusk znajdują się liczne parki, lasy oraz zabytki architektoniczne, które budują atrakcyjność turystyczną gminy. Bogatym w zabytki i atrakcje turystyczne obszarem jest miasto Pułtusk. Najbardziej rozpoznawalnymi symbolami Pułtuska są:

- najdłuższy w Europie brukowany rynek (ok. 400 m długości);
- perła architektury – kolegiata pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Pannie z połowy XV w., z renesansowym sklepieniem zwanym pułtuskim oraz unikatową polichromią, w 2018 r. wpisana na listę pomników historii;
- Zamek – dawna rezydencja biskupów płockich, obecnie Dom Polonii, którego historia sięga XV w.;
- kaplica pw. św. Marii Magdaleny;
- gotycko-renesansowa wieża ratuszowa (obecnie Muzeum Regionalne), w dolnych partiach z XV w., przebudowywana w XVI i XVII w.;
- kamieniczki z XVIII-XIX w. (m.in.: kamienica, w której na kilka dni zatrzymał się Napoleon);
- dom, w którym mieszkał Wiktor Gomulicki, autor „Wspomnień niebieskiego mundurka” oraz kamienica, w której urodził się Krzysztof Klenczon – legenda polskiego bigbitu i rocka;
- dzwonnica kolegiaty wzniesiona w 1507 r., klasycystyczna, na rzucie kwadratu, czterokondygnacyjna;

- kościół św. Krzyża z XVI w. późnogotycki, z elementami barokowo-klasycystycznymi;
- dawny kościół Najświętszej Panny Marii, później poewangelicki, od 1986 r. siedziba pułtuskiego oddziału Archiwum Państwowego w Warszawie;
- kościół św. Józefa, poreformacki, pochodzi z I poł. XVII w.;
- kościół św. św. Piotra i Pawła – kościół pojezuicki, pobenedyktynski;
- Meteoryt Pułtusk (w 1868 r. w okolicach Pułtuska spadł deszcz meteorytów), jego fragmenty znajdują się w muzeach na całym świecie, również w Muzeum Regionalnym w Pułtusku.

Fotografia 18. Widok na rynek w Pułtusku

Źródło: Urząd Miejski w Pułtusku

Lokalizacja znacznej ilości szlaków, ścieżek rowerowych i pieszych podyktowana jest uwarunkowaniami krajobrazowymi i kulturowymi Pułtuska i okolic. Rzeka Narew jest jednym z głównych czynników gwarantujących powodzenie turystyczne gminy, jej liczne rozlewiska i starorzecza znacząco wzbogacają i urozmaicają krajobraz gminy. Obszar Gminy Pułtusk jest szczególnie cenny ze względu na wartości przyrodnicze i kulturowe a obecność zabytków unikalnych w skali krajowej i europejskiej warunkuje powodzenie turystyki pieszej i rowerowej. To dobre podstawy do dalszego rozwoju agroturystyki.

Poza zasobami kulturowymi, przyrodniczym i krajobrazowymi, stanowiącymi atrakcje turystyczne, dla rozwoju turystyki istotne znaczenie ma dobrze rozwinięta baza turystyczna. Według danych GUS z 2019 roku w Mieście Pułtusk znajdowały się 2 hotele

w klasie oznaczanej gwiazdkami (1 3-gwiazdkowy, 1 2-gwiazdkowy). Są to obiekty z zapleczem konferencyjnym, które posiadają łącznie 9 sal na 770 miejsc. Poza tym w gminie jest 5 innych hoteli i zajazdów. Urząd Miejski prowadzi ewidencję obiektów świadczących usługi hotelarskie, niebędących obiektami hotelarskimi oraz pól biwakowych na terenie Gminy Pułtusk. Na dzień 31 grudnia 2019 r. wpisanych w niej było 8 obiektów.

Przy Muzeum Regionalnym w Pułtusku działa Punkt Informacji Turystycznej. Systematycznie rozbudowywane są obiekty i tereny rekreacyjne. W roku 2019 miał miejsce kolejny etap rozwoju infrastruktury (m.in. zjeżdźalnia, boisko, pomost) przy plaży nad rzeką Narew.

Fotografia 19. Widok na plażę nad rzeką Narew w Pułtusku

Źródło: Dominik Gregajtys

Do infrastruktury turystycznej zalicza się również szlaki turystyczne, rowerowe i piesze. Przez teren Gminy Pułtusk przebiegają 3 szlaki turystyczne: „Szlak Wielkiej Przygody”, „Szlak Borów Nadnarwiańskich”, i „zielony” oraz szlaki rowerowe: „Szlak Narwiański”, „Szlak Puszczański”, „Szlak zielony”, „Szlak Bobra”, „Szlak Pełty”, „Wielki Szlak Kurpiowski” oraz „Mały Szlak Kurpiowski”.

„Szlak Wielkiej Przygody” początek ma w Pułtusku i biegnie przez następujące miejsca: Popławy – rezerwat „Wielgolas” – Obryte – Sadykierz do wsi Komorowo. Jest to szlak rowerowy.

„Szlak Borów Nadnarwiańskich” zaczyna się w Pułtusku na ul. Bartodziejskiej przy siedzibie nadleśnictwa, biegnie obok rezerwatu „Popławy” i kończy się na przystanku autobusowym we wsi Zatory.

„Szlak zielony” biegnie od Pułtuska poprzez: Ponikiew – Szygłówek – Gnojno.

„Szlak Narwiański” (szlak rowerowy) ma długość 9,6 km. Jego trasa biegnie przez: Pułtusk, Ponikiew, Pawłówek, Szygłówek. Jest to ścieżka atrakcyjna pod względem walorów przyrodniczych przedstawiająca bagna, mokradła, rozległe narwiańskie łąki i pastwiska oraz 150-letni drzewostan sosnowy rezerwatu „Bartnia”.

„Szlak Puszczański” (szlak rowerowy) o długości 13,5 km zachęca do wycieczek rzadkim gatunkami zwierząt zachowanym naturalnym krajobrazem Narwi. Jego trasa

przebiega przez miejscowości: Pułtusk – Popławy – Grabówiec – Stara Wieś – Ośrodek Wypoczynkowy – Pułtusk.

„Szlak Zielony” (szlak rowerowy) biegnie przez Pułtusk – Płocochowo – Lipniki – Gromin – Moszyn – Pułtusk i ma długość 22 km. Turystów zachęca drzewostanami starych lasów liściastych oraz bocianimi gniazdami we wsi Lipniki. Po drodze można zobaczyć zabytkową kapliczkę w Grominie oraz przydrożne krzyże.

„Szlak Pełty” (szlak rowerowy) jest najdłuższym szlakiem rowerowym w Powiecie Pułtuskim i wynosi 45,6 km. Rozpoczyna się w Pułtusku i przebiega przez następujące miejscowości: Olszak – Białowieża – Zakręt – Trzciniac – Głodowo – Przemiarowo – Chmielewo – Boby – Gnojno – Chmielewo – Lipa – Olszak – Pułtusk. Wybierając się na przejażdżkę turyści mogą obejrzeć malownicze widoki doliny Pełty i Narwi oraz stare krzyże i kapliczki wraz z krajobrazem mazowieckiej wsi.

„Szlak Bobra” (szlak rowerowy) - jego trasa biegnie przez: Pułtusk – Kleszewo – Cmentarz Wojenny – Pułtusk i ma długość 6,7 km. Wycieczka tym szlakiem to możliwość zobaczenia rzeki Narwi wraz ze starorzeczem okalającym miasto oraz panoramę Pułtuska z jego zabytkami.

„Wielki Szlak Kurpiowski” (szlak rowerowy) biegnie przez: Pułtusk – Zambski Kościelne – Sokołów Włociański – Pulwy – Gródek – Sadykierz – Pniewo – Rezerwat Wielgolas – Bartodzieje – Rezerwat Popławy – Pułtusk. Wycieczka tym szlakiem ukazuje przyrodę, jak i życie mieszkańców Puszczy Białej. Posiada dwa warianty trasy. Pierwszy pokrywa się na odcinku do Szczygówka ze „Szlakiem Narwiańskim”.

„Mały Szlak Kurpiowski” (szlak rowerowy) trasa tego szlaku biegnie przez: Pułtusk – Rezerwat Popławy – Bartodzieje – Rezerwat Wielgolas – Pniewo – Lutobrok – Płusy – Sadykierz – Obryte – Psary – Pułtusk. Prezentuje ostatnie zachowane obiekty kurpiowskiej zabudowy, a także charakterystyczne dla regionu krajobrazy.

2.5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

2.5.1. Transport

Drogi i sieć połączeń drogowych

Gmina Pułtusk posiada dość atrakcyjne położenie z punktu widzenia komunikacyjnego i urbanistycznego. Dostępność komunikacyjna i transportowa jest jednym z kluczowych elementów wpływających na rozwój danego regionu, stanowiąca o jego potencjale ekonomicznym. Infrastrukturę komunikacyjną Gminy Pułtusk zapewnia system dróg kołowych o znaczeniu krajowym, regionalnym, powiatowym i lokalnym. Najlepsze połączenie komunikacyjne w gminie ma Miasto Pułtusk, ponieważ przebiegają tędy:

- droga krajowa nr 61: Warszawa – Pułtusk, która prowadzi dalej przez Ostrołękę, Łomżę i Grajewo do Augustowa;

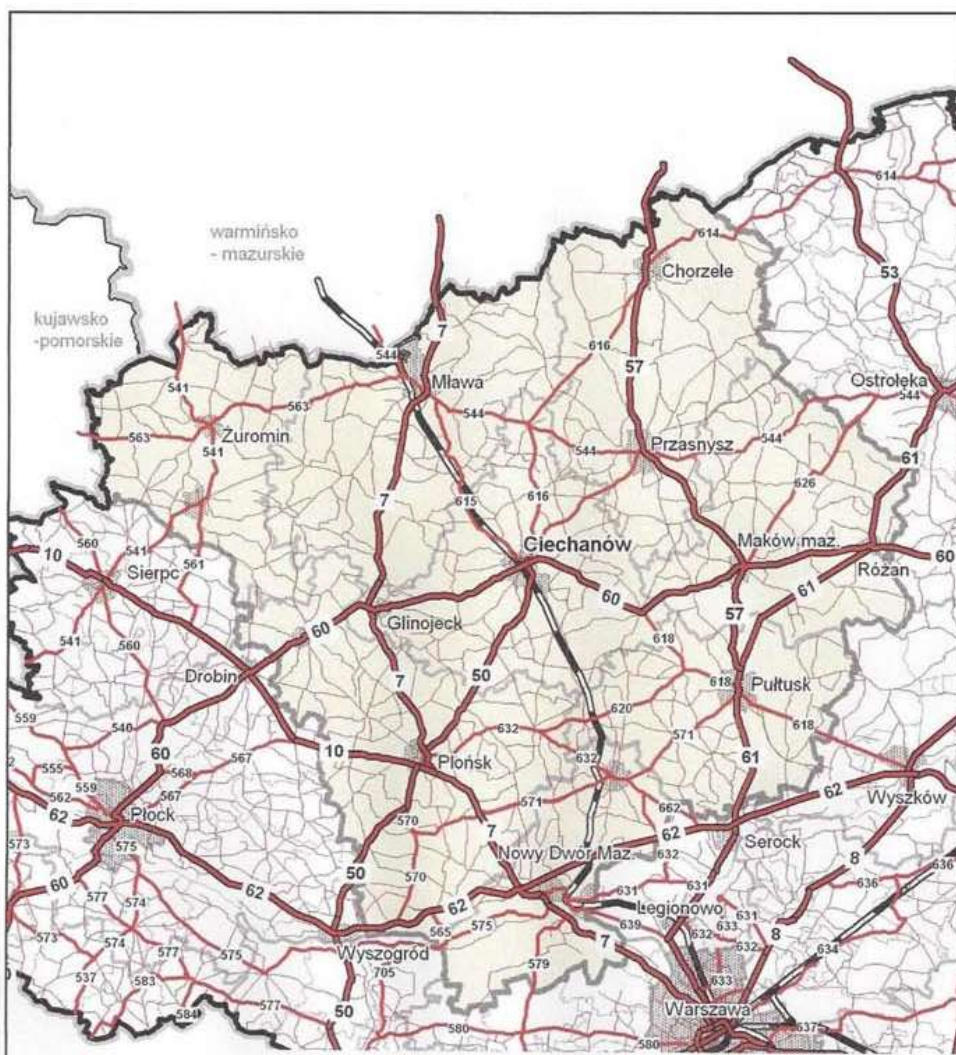
- droga krajowa nr 57: Bartoszyce (blisko północnej granicy Polski) - Biskupiec - Szczytno - Przasnysz – Pułtusk.

Przez Pułtusk przebiegają również 2 drogi wojewódzkie:

- droga nr 571: Naruszewo - Nasielsk - Winnica – Pułtusk;
- droga nr 618: Gołymín Ośrodek - Pułtusk – Wyszaków;

Mankamentem systemu dróg krajowych i wojewódzkich w Gminie Pułtusk jest ich przebieg przez Miasto Pułtusk, które nie ma obwodnicy, wobec czego przez miasto odbywa się np. ruch osobowy z Warszawy na Pojezierze Mazurskie oraz tranzytowy ruch towarów pojazdami ciężarowymi. Jest to bardzo uciążliwe dla mieszkańców oraz negatywnie wpływa na stan nawierzchni dróg.

Mapa 5. Sieć powiązań komunikacyjnych w Subregionie Ciechanowskim

Źródło: Plan inwestycyjny dla subregionu ciechanowskiego objętego OSI problemowymi w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych

Drogi powiatowe, przebiegające przez Gminę Pułtusk mają znaczenie lokalne. Gmina Pułtusk nie posiada bezpośredniego dostępu do sieci kolejowej. Najbliższa stacja kolejowa jest na terenie Powiatu Pułtuskiego w Gąsocinie, gdzie znajduje się stacja PKP

magistrali kolejowej E65 Warszawa-Gdańsk, stanowiącej korytarz transportowy sieci TEN-T. Ponadlokalne znaczenie ma droga powiatowa 1242W, stanowiąc dogodne połączenie dla ruchu kołowego pomiędzy Gąsocinem i dalej Ciechanowem, a miejscowościami Powiatu Pułtuskiego, w tym Miastem Pułtusk.

Na terenie Gminy Pułtusk znajduje się 175 km dróg gminnych: w Mieście Pułtusk 44 km (w tym 30 km dróg o nawierzchni utwardzonej) oraz na obszarach wiejskich 131 km dróg (w tym 50 km o nawierzchni utwardzonej). Drogi gminne utrzymywane są przez Pułtuskie Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych, w ramach bieżącego utrzymania ulic i dróg gminnych. Systemowi dróg kołowych towarzyszą ciągle rozbudowywane ścieżki rowerowe. Długość ścieżek rowerowych w Mieście i Gminie Pułtusk w roku 2019 wynosiła 5,6 km, w tym pod zarządem gminy: 2,1 oraz pod zarządem powiatu: 3,5 km.

Transport publiczny i prywatny

W Gminie Pułtusk funkcjonuje komunikacja miejska, która jest realizowana przez dwóch przewoźników: Pułtuskie Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. oraz przewoźnika prywatnego. Obsługiwane trasy obejmują również miejscowości wiejskie gminy. Dostępna na terenie Gminy Pułtusk komunikacja publiczna zaspokaja potrzeby mieszkańców. Funkcjonuje 30 przystanków autobusowych. W roku 2019 oddano do użytku nowo wybudowaną poczekalnię autobusową (pod zarządem Powiatu Pułtuskiego).

2.5.2. Infrastruktura techniczna i ochrony środowiska

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

W Gminie Pułtusk występuje relatywnie dużo terenów zurbanizowanych, wyposażonych w sieć wodociągową i kanalizacyjną. System zbiorowego zaopatrzenia w wodę jest bardziej rozbudowany niż kanalizacji sanitarnej, co skutkuje dysproporcją pomiędzy długością sieci wodociągowej, a kanalizacyjnej, wskazującą na ryzyko zagrożenia dla środowiska naturalnego.

Tabela 20. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna w Gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk w latach 2015-2019

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej ogółem – wodociąg (%)	87,5	87,3	87,3	85,5	brak danych
Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej ogółem – kanalizacja (%)	37,0	42,5	42,5	41,6	brak danych

Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej w miastach – wodociąg (%)	99,7	98,9	98,9	98,9	brak danych
Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej w miastach – kanalizacja (%)	59,4	67,4	67,4	67,5	brak danych
Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej na wsi – wodociąg (%)	67,4	67,4	67,4	63,8	brak danych
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)	60,8	60,8	60,8	62,7	67,0
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	1 833	1 845	1 874	1 907	1 987
Ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną (dam3)	936,9	950,5	1 086,0	1 134,0	1 140,9
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w miastach (os.)	16 426	16 473	16 588	16 608	brak danych
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej ogółem (os.)	16 426	16 473	16 588	16 608	brak danych
Wodociągi – długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	189,9	190,7	191,6	191,8	193,0
Wodociągi – przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	3 772	3 840	3 820	3 876	3 907
Wodociągi – woda dostarczona gospodarstwom domowym (dam3)	784,3	761,8	757,4	791,1	812,4
Wodociągi – ludność korzystająca z sieci wodociągowej w miastach (os.)	18 560	18 606	18 674	18 661	brak danych
Wodociągi – ludność korzystająca z sieci wodociągowej (os.)	22 085	22 241	22 409	22 448	brak danych
Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej (%)	32,02	31,88	31,73	32,69	34,72
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności ogółem – wodociąg (%)	90,7	90,9	91,0	91,2	brak danych
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności ogółem – kanalizacja (%)	67,5	67,3	67,4	67,5	brak danych
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w miastach – wodociąg (%)	96,1	96,2	96,0	96,0	brak danych

Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w miastach – kanalizacja (%)	85,1	85,1	85,3	85,5	brak danych
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności na wsi – wodociąg (%)	70,1	70,9	72,3	73,1	brak danych

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Usługi zbiorowego zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków wykonywane są przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Pułtusku, w którym gmina posiada 100% udziałów. Na początku 2020 roku długość sieci kanalizacyjnej wynosiła ponad 72 km w systemie grawitacyjno-pompowym, z pracującymi 21 przepompowniami ścieków. Potrzeby związane z oczyszczaniem ścieków realizowała na terenie gminy jedna oczyszczalnia. Długość sieci wodociągowej na początku 2020 wynosiła około 197 km. Eksploatowano łącznie 8 studni głębinowych w dwóch ujęciach wody pitnej: Pułtusk – Rybitew oraz Trzciniec.

Gazownictwo i ciepłownictwo

W Gminie Pułtusk stosunkowo duży odsetek ludności korzysta z gazu sieciowego. W analizowanych latach 2015-2019 (tabela poniżej) zanotowano istotny przyrost gazowej infrastruktury sieciowej oraz liczby odbiorców.

Tabela 21. Sieć gazowa i ciepłownicza w Gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk w latach 2015-2019

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Sieć gazowa – długość czynnej sieci ogółem (m)	42 249	42 890	44 552	46 975	55 004
Sieć gazowa – długość czynnej sieci przesyłowej (m)	3 030	3 030	3 052	3 052	3 052
Sieć gazowa – długość czynnej sieci rozdzielczej (m)	39 219	39 860	41 500	43 923	51 952
Sieć gazowa – czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych) (szt.)	986	995	1 045	1 124	1 308
Sieć gazowa – czynne przyłącza do budynków mieszkalnych (szt.)	940	949	997	1 100	1 287
Sieć gazowa – odbiorcy gazu (gosp.)	2 067	2 091	2 151	3 704	3 909
Sieć gazowa – odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem (gosp.)	1 065	1 209	1 256	1 352	1 483
Sieć gazowa – odbiorcy gazu w miastach (gosp.)	2 063	2 086	2 146	3 698	3 903
Sieć gazowa – zużycie gazu (tys. m ³ .)	1 720,1	2 028,4	brak danych	Brak danych	brak danych

Sieć gazowa – ludność korzystająca z sieci gazowej (os.)	5 652	5 724	5 831	9 315	brak danych
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności ogółem – gaz (%)	23,2	23,4	23,7	26,5	brak danych
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w miastach – gaz (%)	29,1	29,4	29,8	33,4	brak danych
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności na wsi – gaz (%)	0,5	0,5	0,5	0,6	brak danych
Energia elektryczna w gospodarstwach domowych wg lokalizacji odbiorcy w miastach (szt.)	7 089	7 298	7 663	7 752	7 783
Długość sieci ciepłej przesyłowej i rozdzielczej (km)	brak danych	brak danych	5,6	6,1	brak danych
Długość sieci ciepłej przyłączy do budynków (km)	brak danych	brak danych	4,5	4,8	brak danych

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Wytwarzaniem, przesyłem i dystrybucją ciepła na potrzeby mieszkańców zajmuje się Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Pułtusku (spółka Gminy Pułtusk), które dostarcza energię ciepłą w postaci centralnego ogrzewania oraz ciepłą wodę na cele użytkowe. Jednak znaczna część mieszkańców wykorzystuje indywidualne systemy ogrzewania.

Mieszkalnictwo

Jednym z zadań własnych gminy jest zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach, zapewnienie najmu socjalnego i lokali zamiennych oraz ochrona przed bezdomnością. Zadania z mieszkalnictwa realizuje m.in. spółka Gminy Pułtusk: Towarzystwo Budownictwa Społecznego Pułtusk Sp. z o.o. – zarządza zasobem mieszkaniowym Gminy Pułtusk oraz wspólnotami mieszkaniowymi i zasobem własnym. Na dzień 31 grudnia 2019 r. Gmina Pułtusk dysponowała 483 mieszkaniami, z których 343 stanowiły własność Gminy, a 140 było w jej posiadaniu. Natomiast spółka gminna TBS Pułtusk Sp. z o.o. dysponowała 398 lokalami mieszkalnymi. Pomimo pokaźnych zasobów mieszkaniowych, potrzeby lokalnej społeczności nie są zaspokojone (np. na dzień 31.12.2019 113 gospodarstwa domowe oczekiwały na najem lokalu mieszkalnego). Pomimo systematycznie prowadzonych remontów, część zasobów mieszkaniowych gminy jest nadal w złym stanie technicznym i wymaga remontu.

2.6. ZARZĄDZANIE

2.6.1. Finanse gminy

Dochody Gminy Pułtusk w latach 2017-2019 (dla roku 2020 zamieszczono dochody planowane) ulegały wzrostowi. Na koniec 2019 roku dochody ogółem wyniosły ponad 132 mln zł i były wyższe w porównaniu do roku 2017 o ponad 30 mln zł, tj. o ponad 29%. Systematycznie wzrastały również dochody własne, które w roku 2017 wyniosły: 44 982 321 zł, w roku 2018: 47 106 195 zł, a w roku 2019: 57 466 414 zł. Wynik budżetu w roku 2017, 2018 i 2019 zamknął się deficytem, z uwagi na podjęte projekty inwestycyjne. Dla przykładu wydatki majątkowe w roku 2019 stanowiły około 20% wydatków ogółem. Plan budżetu Gminy Pułtusk na rok 2020 zakłada osiągnięcie dochodów ogółem w kwocie 151 719 676 zł oraz poniesienie wydatków w kwocie 156 614 793 zł, zatem deficyt budżetowy planowany jest na poziomie - 4 895 117 zł. W wydatkach ogółem zaplanowano wydatki bieżące w kwocie 131 129 871 zł oraz wydatki majątkowe w kwocie 25 484 922 zł, które stanowią ponad 16% wydatków ogółem. Szczegółowe dane dotyczące dochodów i wydatków Gminy Pułtusk przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22. Budżet Gminy Pułtusk w latach 2017-2020 w zł (kwoty w zaokrągleniu)

Wyszczególnienie	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Dochody ogółem, w tym	102 375 990	116 164 568	132 606 477
dotacje na zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej	29 244 065	29 382 644	34 948 740
udziały w podatku dochodowym od osób fizycznych		24 381 884	26 339 797
subwencje	22 016 674	22 673 491	23 996 187
podatki i opłaty lokalne		17 079 332	20 698 118
pozyskane środki z UE oraz budżetu państwa na współfinansowanie projektów inwestycyjnych	1 025 943	9 738 948	9 236 500
pozostałe dochody własne gminy		12 302 852	17 387 134
dochody ze sprzedaży majątku		605 415	362 093
Wydatki ogółem, w tym	106 314 803	122 993 014	142 128 208
Wydatki bieżące	93 143 665	99 166 523	113 083 766
Wydatki majątkowe	13 171 137	23 826 490	29 044 441
Wynik budżetu	- 3 938 813	- 6 828 445	- 9 521 731

Źródło: Urząd Miejski w Pułtusku

Dochody budżetu Gminy Pułtusk na jednego mieszkańca zwiększały się systematycznie w analizowanym okresie 2015-2019. Również dochody własne na 1

mieszkańca wskazują tendencję wzrostową. Jednak w porównaniu z innymi gminami w Woj. Mazowieckim, wymienione wskaźniki kształtują się na niższym poziomie.

Tabela 23. Dochody budżetowe na 1 mieszkańca Gminy Pułtusk w latach 2015-2019 (zł)

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Dochody na 1 mieszkańca ogółem	3 442,92	3 767,11	4 169,08	4 716,58	5 377,82
Dochody własne na 1 mieszkańców	1 684,93	1 710,88	1 831,83	1 912,63	2 330,44

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Jeśli chodzi o strukturę wydatków, największe kwoty wydatkowane są na zadania w ramach oświaty i wychowania, pomocy rodzinie, infrastrukturę drogową oraz gospodarkę komunalną.

Tabela 24. Wydatki budżetowe Gminy Pułtusk w latach 2015-2019 (zł) – wybrane działy

Wyszczególnienie	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Dział 600 - Transport i łączność	8 880 516	3 770 481	5 759 570	9 246 123	17 267 179
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	11 204 073	3 317 790	5 349 695	13 014 743	6 862 411
Dział 750 - Administracja publiczna	6 874 086	6 897 034	8 056 102	8 338 185	8 680 125
Dział 801 - Oświata i wychowanie	27 906 672	29 192 714	30 472 153	33 684 749	37 559 155
Dział 852 - Pomoc społeczna	14 330 675	29 198 859	6 819 344	6 570 656	5 826 938
Dział 855 - Rodzina	-	-	29 532 001	29 952 390	36 054 361
Dział 900 - Gospodarka komunalna	5 371 777	5 842 244	5 606 375	6 253 839	11 469 575
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	3 618 348	3 116 127	3 786 544	4 173 813	7 120 847
Dział 926 - Kultura fizyczna	2 796 286	3 840 443	4 216 928	6 082 735	4 959 432

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>; Urząd Miejski w Pułtusk

2.6.2. Planowanie strategiczne i promocja

Planowanie strategiczne oraz zarządzanie

Planowanie strategiczne jest jednym z podstawowych warunków efektywnego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego: gminą czy powiatem. Właściwie realizowany proces planowania strategicznego pozwala na przewidzenie ewentualnych problemów w przyszłości i ukierunkowanie działań, w tym planowanie przedsięwzięć inwestycyjnych. Podstawowe dokumenty strategiczne w Gminie Pułtusk to:

- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Pułtusk do roku 2020;
- Gminny Program Rewitalizacji Miasta Pułtusk na lata 2016-2025;
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Pułtusk na lata 2015-2020;
- Gminny Program Wspierania Rodziny i Opieki Nad Dzieckiem;
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pułtusk na lata 2014-2020.

Poza tym gmina posiada Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pułtusk, wiele programów i planów dziedzinowych (np. Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Pułtusk na lata 2017-2021) oraz Plany Odnowy niektórych miejscowości wiejskich.

W strukturze zarządzania w Gminie Pułtusk należy wyróżnić Urząd Miejski w Pułtusku z funkcjonującymi w jego strukturze wydziałami i zespołami. Gmina Pułtusk realizuje swoje zadania także poprzez swoje jednostki organizacyjne:

- do jednostek budżetowych Gminy Pułtusk należą: Urząd Miejski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, Żłobek Miejski w Pułtusku, Przedszkole Miejskie Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku, Przedszkole Miejskie Nr 5 w Pułtusku, Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Klaudyny Potockiej w Pułtusku z Filią w Bobach, Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku, Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 4 z klasami sportowymi im. Ireny Szewińskiej w Pułtusku, Publiczna Szkoła Podstawowa im. bł. Jana Pawła II w Płocochowie, Zespół Szkół Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku, Zespół Szkolno-Przedszkolny w Przemiarowie;
- spółki Gminy Pułtusk: Pułtuskie Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Spółka z o.o.; Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Pułtusku Spółka z o.o.; Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Spółka z o.o.; Towarzystwo Budownictwa Społecznego Pułtusk Spółka z o.o.
- jednostki pomocnicze: sołectwa: Białowieża, Boby, Chmielewo, Głodowo, Gnojno, Grabówiec, Gromin, Jeżewo, Kacice, Kleszewo, Kokoszka, Lipa, Lipniki Nowe, Lipniki Stare, Moszyn, Olszak, Pawłówek, Płocochowo, Ponikiew, Przemiarowo, Szygówek, Trzciniec, Zakręt.
- instytucje kultury Gminy Pułtusk: Miejskie Centrum Kultury i Sztuki, Muzeum Regionalne, Pułtuska Biblioteka Publiczna im. Joachima Lelewela.

Gmina Pułtusk oraz jej jednostki organizacyjne mają duże doświadczenie i osiągnięcia we wdrażaniu projektów unijnych i innych, które uzyskały zewnętrzne wsparcie (infrastrukturalnych, inwestycyjnych i społecznych). Dla przykładu, w roku 2017 uzyskano 4 392 307 zł zewnętrznego dofinansowania do zrealizowanych

projektów, w roku 2018: 18 981 329 zł, a w roku 2019: 38 543 948 zł.

Wyrazem wysokiej jakości pracy administracji publicznej w Urzędzie Miejskim w Pułtusku jest wdrożenie przez ten urząd w roku 2010 systemu zarządzania jakością, zgodnego z normą PN ISO 9001:2008, w zakresie świadczenia usług administracji samorządowej związanych z realizacją zadań publicznych własnych i zleconych zaspakajających potrzeby społeczności lokalnej oraz zapewniających wszechstronny rozwój Gminy Pułtusk. Obecnie Urząd Miejski w Pułtusku stosuje zaktualizowany System Zarządzania Jakością według normy ISO 9001:2015.

Promocja

Promocja jednostki samorządu terytorialnego jest jednym z najważniejszych elementów działań marketingowych samorządu. Głównym celem jest budowanie silnej pozycji i rozpoznawalności marki Pułtusk oraz podejmowanie praktycznych działań z zakresu public relations. Polegają przede wszystkim na tworzeniu i podtrzymywaniu dwukierunkowej komunikacji tak z otoczeniem zewnętrznym, jak i wewnętrznym.

Ważnym elementem wszelkich działań jest właściwe oznakowanie inicjatyw i przedsięwzięć gminnych. System identyfikacji wizualnej opiera się na herbie Gminy Pułtusk, który jest stosowany w oznakowaniu działam własnych Samorządu Gminy Pułtusk, współfinansowanych przez samorząd oraz realizowanych pod patronatem Burmistrza Miasta Pułtusk.

Do głównych działań podejmowanych w ramach promocji należą:

- prowadzenie i zarządzanie oficjalną stroną internetową Urzędu Miejskiego w Pułtusku pod adresem www.pultusk.pl;
- prowadzenie i zarządzanie oficjalnym kontem Urzędu Miejskiego w Pułtusku na portalu społecznościowym Facebook pod adresem www.facebook.com/Miasto-Pultusk;
- prowadzenie stałych rubryk urzędowych w lokalnej i regionalnej prasie: „Tygodniku Pułtuskim”, „Pułtuskiej Gazecie Powiatowej”, „Kurierze W”;
- publikacje informacji w internetowych portalach informacyjnych: www.wpu24.pl, www.pultusk24.pl;
- wykonywanie materiałów promocyjnych z logo i herbem Gminy Pułtusk;
- organizacja wydarzeń kulturalnych oraz współorganizacja imprez inicjowanych przez inne podmioty;
- promocja walorów przyrodniczych oraz historii miasta poprzez wystawy plenerowe;
- prowadzenie Punktu Informacji Turystycznej oraz współpraca z Mazowiecką Regionalną Organizacją Turystyczną.

Działania w ramach promocji i komunikacji skierowane są do społeczności lokalnej oraz interesariuszy zewnętrznych, w tym turystów. Bogaty zasób informacji

zawiera strona Urzędu Miejskiego w Pułtusku, m.in. z podziałem dla mieszkańców, dla przedsiębiorców i inwestorów oraz dla turystów. Strona internetowa Urzędu Miejskiego zawiera szereg baz danych, np. dotyczących lokalnych atrakcji, zabytków, bazy noclegowej i restauracyjnej, miejscach rekreacji oraz kalendarz imprez i wydarzeń. Przewodnim hasłem promocji jest określenie: „Pułtusk nowoczesnym miastem z tradycjami”.

2.6.3. Kapitał społeczny

Animatorem życia społecznego i gospodarczego w Gminie i Mieście Pułtusk, poza samorządem gminnym są także licznie działające tutaj organizacje pozarządowe: stowarzyszenia i fundacje. Duży potencjał w zakresie wpływu na rozwój lokalny posiada Lokalna Grupa Działania Zielone Mosty Narwi, która przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wdrażanie celów zawartych w Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na szczeblu Powiatu Pułtuskiego.

Poza tym w gminie działa wiele organizacji pozarządowych o profilu charytatywnym oraz związanych z rozwojem lokalnym, krzewieniem nauki i kultury, zajmujących się ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego, ochroną przyrody oraz propagujących kulturę fizyczną. W tym gronie można wyróżnić m.in. Pułtuskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, Pułtuski Klub Wodniaków i wiele innych.

Gmina Pułtusk prowadzi współpracę w kilkoma zagranicznymi miastami partnerskimi: New Britain (Stany Zjednoczone Ameryki Północnej), Senica (Słowacja), Montmorency (Francja), Szerencs (Węgry) oraz Ganderkesee (Niemcy). Gmina Pułtusk jest członkiem Związku Miast Polskich, Mazowieckiej Regionalnej Organizacji Turystycznej i Europejskiej Federacji Miast Napoleońskich.

Rolą Urzędu Miejskiego w Pułtusku jest integracja społeczności lokalnej, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz lokalnych instytucji wokół problematyki rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Pułtusk, ponieważ w celu wdrożenia Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Pułtusk na lata 2021-2031 niezbędna jest współpraca i wspólny wysiłek wszystkich tych podmiotów.

III. ANALIZA SWOT

Zasadniczym celem strategicznym każdego regionu jest zapewnienie jak najlepszego poziomu życia swoim mieszkańcom, dzięki wykorzystaniu zasobów regionu w którym żyją. Efektywność realizacji tego celu wymaga dokonania właściwej oceny potencjału regionu, wybrania kierunków rozwoju oraz spełnienia przez ten region określonej misji. Narzędziem zarządzania strategicznego, które pozwala na zdiagnozowanie wewnętrznych i zewnętrznych czynników oceniających zasoby i sytuację organizacji samorządowej jest analiza SWOT.

Istota analizy SWOT, której nazwa pochodzi od pierwszych liter wyrazów, tj.:

- **S**trengths - silne strony,
- **W**eaknesses – słabe strony,
- **O**pportunities – szanse,
- **T**hreats – zagrożenia,

sprowadza się do oceny zasobów społeczno-ekonomicznych danej jednostki w świetle pojawiających się w jej otoczeniu szans i zagrożeń.

Nazwa „SWOT” wskazuje jednocześnie na kolejność analizowania określonych czynników, a więc w pierwszym rzędzie na przedstawieniu atutów i słabości samorządu terytorialnego, odnosząc je następnie do okazji i zagrożeń występujących w jego środowisku zewnętrznym. Kolejność ta może być jednak odwrócona, przez co bada się zagrożenia oraz szanse jakie stwarza otoczenie na tle silnych i słabych stron jednostki samorządu terytorialnego (analiza TOWS). W związku z dużą ilością uwzględnianych czynników, w celu zwiększenia przejrzystości badania, można je odpowiednio pogrupować. Stąd przykładowo można wyróżnić takie dziedziny jak: finanse (np. struktura dochodów, stan zadłużenia), organizacja (np. struktura organizacyjna urzędu, zasoby kadrowe, działania marketingowe), gospodarka (np. liczba i struktura przedsiębiorstw, poziom zatrudnienia i bezrobocia), infrastruktura (np. stan dróg, sieci kanalizacyjnych, posiadany zasób mieszkaniowy, liczba szkół i przedszkoli), zagospodarowanie przestrzenne i środowisko (np. stan urbanizacji, emitowane zanieczyszczenia).

W przypadku jednostek samorządu terytorialnego analizowane grupy czynników rozumiane są następująco:

- **silne strony jednostki**, czyli wewnętrzne czynniki pozytywne, to głównie unikalne zasoby, wartości, umiejętności oraz inne aspekty odróżniające dany samorząd terytorialny od pozostałych jednostek, szczególnie tych sąsiadujących. Zaliczyć do nich można przykładowo: niski poziom zadłużenia, wysoka jakość obsługi interesantów, liczne boiska i parki zieleni itp.;
- **słabe strony**, rozumiane jako wewnętrzne czynniki negatywne, do których należą atrybuty funkcjonowania jednostki zmniejszające jej sprawność, skuteczność czy dynamikę rozwoju, np. niski poziom dochodów własnych, słabe wykształcenie pracowników urzędu, przestarzała infrastruktura wodno-ściekowa, itp.;

- **szanse** (zewnętrzne czynniki pozytywne), czyli wszystkie procesy zachodzące w bliższym lub dalszym otoczeniu jednostki, które mogą w przyszłości wpłynąć pozytywnie na jej rozwój, np. możliwości wykorzystania środków unijnych, planowane zmiany ustawowe;
- **zagrożenia**, czyli zewnętrzne czynniki negatywne, pod pojęciem których rozumie się wydarzenia i procesy zachodzące w otoczeniu jednostki, mające negatywny wpływ na jej działalność. Stąd zagrożenia utrudniają możliwości rozwojowe danego samorządu, np. kryzys w sektorze finansów publicznych.

Wykonana w ten sposób analiza SWOT może mieć zastosowanie między innymi w konstruowaniu strategii działalności jednostki samorządu terytorialnego. Można bowiem wyróżnić cztery podstawowe warianty strategiczne, tj.:

1. **Strategia SO (agresywna)**, której celem jest wykorzystanie szans będących w otoczeniu jednostki, bazując na jej mocnych stronach. Jest to więc strategia dynamicznego, często skokowego rozwoju, przejawiająca się między innymi w wysokim wzroście inwestycji, wysokiej absorpcji środków unijnych dzięki pracy i zaangażowaniu pracowników urzędu;
2. **Strategia WO (konkurencyjna)**, której celem jest przezwycięzenie słabości bądź ich uniknięcie poprzez wykorzystanie możliwości pojawiających się w otoczeniu, np. zmniejszenie poziomu zadłużenia, współpraca z innymi samorządami, wykorzystanie środków unijnych;
3. **Strategia ST (konserwatywna)**, rozumiana jako wykorzystywanie mocnych stron danego samorządu terytorialnego w celu zminimalizowania bądź uniknięcia zagrożeń, np. wykorzystanie partnerstwa publiczno-prywatnego, opracowanie właściwego planu zagospodarowania przestrzennego;
4. **Strategia WT (defensywna)**, która polega na ograniczaniu wewnętrznych słabości oraz unikaniu potencjalnych zagrożeń ze strony otoczenia, np. reorganizacja struktur samorządowych w celu redukcji kosztów, ograniczenie wydatków inwestycyjnych i dalszego zadłużania się.

Na podstawie przeprowadzonych analiz strategicznych, w tym analizy SWOT oraz w oparciu o wyniki warsztatów z udziałem przedstawicieli lokalnej społeczności wynika, iż Gmina w przyszłym okresie powinna przyjąć strategię konkurencyjną.

Analiza SWOT stanowi też często pierwszy krok w kierunku absorpcji środków unijnych. Jest ona podstawą studium wykonalności projektu. Umożliwia ona zdefiniowanie rzeczywistych potrzeb jednostki, przez co pozyskiwane środki będą przyczyniały się do jej faktycznego rozwoju i wkomponowywały się w całościową strategię działalności JST. Analiza SWOT może być również wielce przydatna w przeprowadzaniu programów restrukturyzacyjnych, które mogą dotyczyć zmiany formy prawnej czy organizacyjnej funkcjonujących w samorządzie jednostek publicznych.

Analiza SWOT dla Gminy Pułtusk została opracowana w trakcie konsultacji społecznych z udziałem przedstawicieli lokalnej społeczności oraz pod kierunkiem eksperta zewnętrznego. Jest wynikiem spostrzeżeń pracowników Urzędu Gminy, radnych, lokalnych liderów i mieszkańców oraz podsumowaniem części diagnostycznej opracowania.

Analiza została przeprowadzona w następujących obszarach strategicznych:

- przestrzeń i środowisko,
- sfera społeczna,
- infrastruktura społeczna,
- sfera gospodarcza,
- infrastruktura techniczna,
- zarządzanie.

Poniżej zamieszczono tabelaryczną prezentację wyników przeprowadzonych warsztatów strategicznych, dotyczących analizy SWOT strategii.

PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • korzystne położenie geograficzne (rzeka Narew, skraj Puszczy Białej, szlak prowadzący do jezior mazurskich, Nadbużański Park Krajobrazowy, Natura 2000) • bliskość metropolii warszawskiej • położenie miasta i Gminy w dobrze rozwiniętej sieci dróg DK nr 61 i 57, DW nr 618 i 547 • dobra lokalizacja, 60 km od Warszawy, 45 minut jazdy samochodem, na trasie nr 61 na Mazury • kanały okalające najstarszą część miasta • unikatowa w skali krajowej wyspa utworzona przez wody płynące starorzeczem Narwi • ścieżki edukacyjne • szlaki piesze • czyste powietrze • rzadko występuje zjawisko smogu, • bogata historia, jednego z najstarszych miast na Mazowszu/ cenne zabytki • dziedzictwo kulturowe i historyczne oraz wielowiekowe tradycje miejskie sięgające XII wieku 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca liczba tras rowerowych i uboga infrastruktura towarzysząca dla użytkowników tras rowerowych (brak bezpiecznych punktów postoju, samoobsługowych stacji do naprawy rowerów) • korki w godzinach szczytu i weekendy • brak rozwiniętej infrastruktury dostępu do chronionych zasobów przyrody w znaczeniu rekreacyjnym i turystyczno -poznawczym • brak programu mogącego wesprzeć renowację kanałów starorzeczy płynących przez miasto • brak programów ochrony pułtuskiej skarpy i wąwozu prowadzącego wody deszczowe • słabe wykorzystanie potencjału płynącego z położenia nad rzeką Narew, • słaby stan niektórych zabytków • nieuregulowany stan prawny kanałków zakwalifikowanych jako wody stojące będące pod zarządem starostwa powiatowego • niewystarczające pozyskiwanie środków pozabudżetowych na

<ul style="list-style-type: none"> • historyczny teren wielkich bitew podczas potopu szwedzkiego i kampanii napoleońskiej. • najdłuższy brukowany rynek w Europie • brak uciążliwego przemysłu • cisza i spokój na terenach nadnarwiańskich • dobre zagospodarowanie terenów zielonych • użytki ekologiczne • rezerваты przyrody • Interesująca geograficzna rzeźba terenu miasta: skarpy, wąwozy • sąsiedztwo malowniczych lasów, które stanowią bogactwo naturalne terenu • ludność głównie rdzenna i tubylcza 	<p>działalność turystyczną, krajoznawczą, kulturalną</p> <ul style="list-style-type: none"> • małe zaangażowanie lokalnej społeczności • oferta kulturalna nie dostosowana do wymagań współczesnego turysty oraz społeczności sąsiednich powiatów
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój turystyki w szczególności z wykorzystaniem potencjału rzeki • stanie się centrum kulturalnym Mazowsza • rozwój małej przedsiębiorczości i usług dla dużych miast • tworzenie miejsca zamieszkania dla osób pracujących w Warszawie i dużych miastach w niedalekiej odległości • pozyskanie środków na badania przyrodnicze w parku krajobrazowym i rozwój nauk przyrodniczych • stworzenie miasta studenckiego (powrót do koncepcji placówki szkolnictwa wyższego) • stanie się miastem uzdrowiskowym i wypoczynku dla osób starszych na pobytach czasowych i stałych • wykorzystanie potencjału historycznego w rozwoju kultury • rozwój nowych form uczestnictwa w kulturze przy wykorzystaniu nowych technologii. • rosnący popyt na wydarzenia kulturalne. 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające fundusze na renowację terenów nadrzecznych oraz kanałków będących wyznacznikiem ruchu turystycznego • malejący poziom inwestycji w tereny nadrzeczne celem zminimalizowania sytuacji powodziowych • niewłaściwe korzystanie z zasobów przyrody (niszczenie przyrody, nadmierna eksploatacja) • obranie niewłaściwego kierunku rozwoju miasta i zaniechania przystąpienia do projektów rozwoju miasta pod kątem przyrodniczych walorów tego miejsca • malejące zasoby siły roboczej • starzejące się społeczeństwo i odpływ ludności z terenu gminy • niewystarczające środki finansowe na trwałość i rozwój instytucji kultury i ich działalność • wykluczenie osób niepełnosprawnych spowodowane niedostosowaniem obiektów do potrzeb (bariery architektoniczne).

SFERA SPOŁECZNA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • rosnący popyt na zamieszkanie na terenie gminy • dobra współpraca samorządu gminnego z Urzędem Pracy w zakresie staży pracowniczych • dobrze działające programy na rzecz rodziny • tradycje wielokulturowości społeczeństwa • przywiązanie do tradycyjnego modelu rodziny • niski poziom patologii i wykluczenia społecznego • dobrze rozwinięta sieć placówek oświatowych • bliska odległość dużego rynku pracy jakim jest Warszawa • w miarę niewielki wpływ dużych uzależnień na życie społeczne miasta (narkomania, uzależnienia internetowe itp.) • potencjał ludzi młodych • dużo ludzi napływowych z miejscowości sąsiadujących z Pułtuskim • wykwalifikowana kadra pracowników pomocy społecznej • wystarczająca do potrzeb liczba zatrudnionych pracowników merytorycznych • umiejętność szybkiego reagowania w sytuacjach kryzysowych • aktywna działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjazdy do pracy poza gminę Pułtusk • niższe od przeciętnego wynagrodzenie za pracę • zjawisko starzenia się społeczeństwa • występowanie zjawiska marginalizacji rodzin ze względu na występowanie problemów społecznych • niewystarczające zasoby mieszkaniowe dla rodzin ubiegających się o lokale komunalne • postawa roszczeniowa dużej części społeczeństwa • słaby stan techniczny części mieszkań komunalnych • mała liczba atrakcyjnych ofert pracy • słaba współpraca placówek edukacyjnych z biznesem • słaba oferta Urzędu Pracy dla osób bezrobotnych • zbyt mała oferta kursów doszkalających i wspierających małą przedsiębiorczość • małe pozyskiwanie środków na cele społeczne (edukację, znajomość języków obcych itp.) • mała aktywność społeczna mieszkańców • brak zakładów pracy chronionej i ofert pracy dla osób niepełnosprawnych • niewystarczająca opieka nad osobami starszymi i chorymi • znaczna liczba bezrobotnych bez prawa do zasiłku • niechęć do podejmowania leczenia przez uzależnionych oraz współpracy w tym zakresie przez współuzależnionych
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie liczby miejsc zatrudnienia w wyniku działań rozwojowych. • możliwości rozwój sektora usług rekreacyjno-sportowych, edukacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • postępujące starzenie się społeczeństwa • wpływ pandemii COVID-19 na zwiększenie się bezrobocia • wzrost poziomu bezrobocia

<ul style="list-style-type: none"> szansa na stworzenie społeczeństwa aktywnego i korzystającego z walorów naturalnych i położenia nad rzeką i w okolicy dużego miasta jakim jest Warszawa szansa na stworzenie inkubatora przedsiębiorczości, który mógłby zapewnić pracę zarówno na potrzeby miasta jak i stolicy szansa na przekwalifikowanie się części społeczeństwa pozyskanie środków z funduszy zewnętrznych na aktywizację społeczną szansa na rozwój społeczeństwa aktywnego i dążącego do poprawy bytu swojego i swoich dzieci podjęcie działań w kierunku zatrzymania części młodych ludzi wspieranie zatrudnienia w ramach prac społeczno-użytecznych koordynacja działań na rzecz osób starszych. 	<ul style="list-style-type: none"> emigracja wykształconych i przedsiębiorczych młodych ludzi za granicę lub do większych miast przyzwyczajenie części mieszkańców do wsparcia socjalnego, co skutkuje malejącą aktywnością zawodową malejąca liczba terenów pod inwestycje zmniejszanie się ciekawych ofert na rynku pracy zagrożenie stania się jedynie sypialnią Warszawy bez perspektyw na stanie się centrum wypoczynkowo – rekreacyjnym Północnego Mazowsza mała aktywność społeczna ze względu na brak ciekawej oferty kulturalnej na terenie Gminy ograniczone możliwości rynku pracy dla osób niepełnosprawnych występowanie zagrożeń funkcji rodziny: uzależnienie, bezrobocie, przemoc w rodzinie, choroby psychiczne.
---	---

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> rozwinięta baza rekreacyjna i sportowa w części gminy działalność jednego z najstarszych kin na Mazowszu sprawnie funkcjonujące instytucje kultury - prężnie działający Miejskie Centrum Kultury i Sportu dobrze rozwinięta infrastruktura kultury wysoki poziom oświaty oraz dobra jakość infrastruktury obiektów oświatowych. dobrze rozwinięta sieć przedszkoli, szkół podstawowych, ponadpodstawowych i szkoły wyższej możliwość kształcenia w Państwowej Szkole Muzycznej I stopnia w Pułtusku aktywność organizacji i stowarzyszeń, w szczególności Pułtuskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> zły stan technicznych obiektów socjalnych niewystarczające wykorzystanie potencjału kulturowo – społecznego gminy słabo zorganizowany system bezpieczeństwa miasta – zbyt mała ilość punktów monitoringu miejskiego, brak współpracy policji z systemem monitoringu miejskiego niewystarczająca jakość infrastruktury sportowo-rekreacyjnej niektórych obiektów w gminie słaba jakość internetu w niektórych placówkach oświatowych słabo rozwinięta infrastruktura sportowa w szkołach wiejskich Wysokie koszty dowozu uczniów do szkół. niedostateczna liczba mieszkań komunalnych

<ul style="list-style-type: none"> • dobrze działające kluby sportowe i koła gospodyń • działalność Straży Miejskiej • dobra oferta klubów sportowych umożliwiająca doskonalenie sportowe dzieci i młodzieży poza szkołą • aktywna działalność instytucji kultury • dostępność nowych technologii umożliwiających rozwój różnych form uczestnictwa w kulturze • bezpieczne i przyjazne dzieciom przedszkola i szkoły podstawowe • aktywność społeczno-kulturalna uczniów szkół podstawowych • udział szkół w programach edukacyjnych o zasięgu międzynarodowym • pełna oferta kształcenia zintegrowanego od przedszkola • do szkoły ponadpodstawowej • dobrze rozwinięta sieć przedszkoli i wysoka jakość świadczonych usług w przedszkolach • dobra wzajemna współpraca placówek oświatowych • wykwalifikowana kadra pedagogiczna • dobra oferta przedszkoli niepublicznych • dobrze rozwinięta infrastruktura sportowa szkół w mieście • przystosowanie budynków szkół z oddziałami integracyjnymi dla uczniów niepełnosprawnych • działalność Dziennego Domu „Senior – WIGOR” oraz placówki wsparcia dziennego – świetlicy „Słonecznikowa Brać” • monitoring realizowany przez Straż Miejską • realizacja programów ochrony przeciwpowodziowej 	<ul style="list-style-type: none"> • brak jadłodajni • brak miejsc noclegowych dla osób bezdomnych • zbyt mała liczba miejsc rekreacji dla rodzin z dziećmi • niedostateczna liczba kamer monitoringu.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie programu zwiększającego dostępność dla osób niepełnosprawnych w Gminie • planowana modernizacja kina oraz zwiększenie oferty kulturalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie dostępności do opieki medycznej z powodu pandemii COVID-19 • dewastacja mienia publicznego • niewykorzystanie potencjału mieszkańców

<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie stałego Centrum Aktywnej Nauki i Rozrywki • perspektywa stania się miastem uzdrowiskowym • rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej na potrzeby mieszkańców i turystów • stanie się miastem sypialnią dla osób uciekających od zgiełku dużego miasta do peryferii ale pod warunkiem dobrej komunikacji z aglomeracją warszawską • rozwój sportu i rekreacji wśród dzieci i młodzieży • rosnący popyt na wydarzenia sportowe i kulturalne • ułatwienie dostępu do infrastruktury sportowej dla mieszkańców • dalszy rozwój i rozbudowa bazy sportowej i rekreacyjnej • profilaktyka w dziedzinie uzależnień • dobra współpraca z lokalnymi instytucjami • objęcie szczególną opieką uczniów z rodzin dysfunkcyjnych • otwartość nauczycieli na zmiany • zmniejszenie zagrożeń w ruchu drogowym dla dzieci • działania na rzecz realizacji programów profilaktycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • nie wystarczające wykorzystanie środków zewnętrznych na infrastrukturę społeczną • niszczenie środowiska naturalnego wskutek niewłaściwego użytkowania terenów atrakcyjnych turystycznie • postępujący problem uzależnień od urządzeń elektronicznych: • zwiększająca się liczba uczniów z dysfunkcjami oraz uczniów z niepełnych rodzin • malejąca liczba dzieci uczęszczających do placówek na terenie wsi • wzrost zapotrzebowania na miejsca w placówkach opieki stacjonarnej • występowanie zagrożenia powodziowego na znacznym obszarze staromiejskiej zabudowy mieszkaniowej oraz przyległych wsi • niedostateczne oświetlenie miejsc publicznych szczególnie zagrożonych przestępczością • wzrost kosztów utrzymania szkół i przedszkoli związany m.in. ze stopniowo malejącą liczbą dzieci
--	---

SFERA GOSPODARCZA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjne warunki krajobrazowo-przyrodnicze sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki, rekreacji, wypoczynku i związanej z nimi działalności gospodarczej • wysoki poziom organizacji gospodarstw rolnych • funkcjonowanie na terenie gminy wielu znanych i dobrze prosperujących firm produkcyjnych i usługowych • wysoki potencjał inwestycyjny gminy • funkcjonowanie zawodów rzemieślniczych • dużo małych i średnich firm i przedsiębiorstw 	<ul style="list-style-type: none"> • rozdrobnienie gospodarstw rolnych i rozproszenie zabudowy w terenach wiejskich • słaba promocja gospodarcza gminy • brak dużych przedsiębiorstw • odpływ młodzieży w wieku produkcyjnym • słaba oferta zatrudnienia dla zdolnej młodzieży • odpływ ludności z wiosek do miast • niewystarczająca strategia miasta nakierowana na rozwój turystyki • mało specjalistów do wymagających zawodów • słabo rozwinięta infrastruktura turystyki

<ul style="list-style-type: none"> • dużo terenów rolniczych • dobre miejsce na działalność gospodarczą (bliskość aglomeracji warszawskiej) • dobry rynek zbytu dla produkcji rolnej dla dużej aglomeracji i dla miasta Pułtusk • położenie wzdłuż drogi krajowej Warszawa – Augustów nr 61 oraz na szlaku wodnym komunikacyjnym wiodącym na jeziora mazurskie i Pojezierze Augustowskie. • bogata historia i cenne zabytki miasta sprzyjają rozwojowi turystyki. 	<ul style="list-style-type: none"> • słabo rozwinięta infrastruktura i zaplecze rekreacyjne, w szczególności dla rozwoju ekoturystyki i aktywnego wypoczynku.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • możliwości zagospodarowania zasobów naturalnych i przestrzeni na cele rekreacyjno-wypoczynkowe, usługowo-produkcyjne • rozwój działań podnoszących atrakcyjność turystyczną • udrożnienie szlaku żaglowego „ Szlak Batorego” • stworzenie oferty gospodarczej i rekreacyjno-wypoczynkowej w regionie dla potencjalnych inwestorów i turystów • powstanie nowych terenów inwestycyjnych przy Obwodnicy co wpłynie na rozwój nowych przedsiębiorstw.. • rozwój małej przedsiębiorczości z uwagi na dogodne warunki płacowe • rozwój gospodarstw agroturystycznych • rozwój rolnictwa ekologicznego • działanie w kierunku tworzenia centrum wypoczynkowego dla dużej aglomeracji • stworzenie koncepcji portu postojowego na drodze do jezior mazurskich • rozwój turystyki weekendowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • słaba koordynacja i współpraca podmiotów mogących współistnieć i współdziałać na rzecz rozwoju turystyki • odpływ młodzieży w wieku produkcyjnym • mało specjalistów z dziedzin pożądaných w przemyśle i usługach • wkraczanie na teren miasta dużych supermarketów likwidujących przy tym małą przedsiębiorczość zróżnicowaną i dającą lepsze bardziej ekologiczne produkty.
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY

<ul style="list-style-type: none"> • dobry stan techniczny części ulic w mieście • położenie w obrębie wpływu lotniska towarowo-pasażerskiego Modlin • dostępność aglomeracji Pułtusk do gazociągu średniego ciśnienia. • zmodernizowana i rozwijająca się infrastruktura komunikacyjna • wystarczająco rozwinięta infrastruktura telekomunikacyjna • dbałość o ochronę środowiska • dobra infrastruktura energetyczna 	<ul style="list-style-type: none"> • mała liczba miejsc parkingowych w mieście • brak obwodnicy kierującej ruch poza tereny zurbanizowane miasta • słabo rozwinięta sieć przydomowych oczyszczalni ścieków • brak zasobów umożliwiających składowanie odpadów komunalnych na terenie gminy – nieczynne wysypisko • brak połączenia kolejowego z Warszawą • brak obwodnic na wąskich gardłach w połączeniu z Warszawą (na Zegrzu i na wlocie do Warszawy od strony północno-wschodniej) • mała świadomość społeczna mieszkańców na temat ochrony środowiska, recyklingu, gospodarki niskoemisyjnej i gospodarki segregacji śmieci • niski udział źródeł odnawialnych energii w całości zużywanej energii • mały zasięg darmowego internetu miejskiego.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury drogowej i ochrony środowiska • budowa obwodnicy miasta • budowa linii kolejowej łączącej Pułtusk z Warszawą i innymi miastami ościennymi • możliwość stania się miastem niskoemisyjnym przy wsparciu zewnętrznym • rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej szansą na rozwój biznesu i zatrudnienia na rynku lokalnym. 	<ul style="list-style-type: none"> • nieadekwatny rozwój infrastruktury technicznej względem rozrostu miasta • ryzyko niewłaściwego gospodarowania zasobami środowiskowymi • wpływ środków masowego przekazu na powstawanie nowych uzależnień
ZARZĄDZANIE	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • satysfakcjonująca obsługa mieszkańców przez administrację samorządową 	<ul style="list-style-type: none"> • duże nakłady na oświatę

<ul style="list-style-type: none"> • wykwalifikowana kadra pracowników samorządowych • aktywni mieszkańcy – zaangażowani w sprawy gminy i jej rozwoju • skuteczność samorządu w pozyskiwaniu środków zewnętrznych • dobra baza firm i instytucji wspierających w pozyskaniu źródeł zewnętrznego finansowania • zamożne jednostki w środowisku lokalnym mogące samodzielnie spełniać swoje plany z pożytkiem dla otoczenia • rozwinięty kapitał społeczny – aktywne organizacje pozarządowe • wzrastająca liczba mieszkańców, co generuje zwiększone dochody do budżetu gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> • słaba promocja gminy na targach turystycznych krajowych i międzynarodowych • mała promocja organizacji społecznych działających na terenie gminy • niskie zaangażowanie społeczności w sprawy ogólnospołeczne na terenie gminy • brak spójnego i długofalowego programu rozwoju gminy • stosunkowo duże zadłużenie gminy • niski poziom dochodów z podatków lokalnych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost zaangażowania społecznego w działania gminne • zwiększenie kontroli społecznej procesów decyzyjnych • wzrost przejrzystości działań lokalnych polityków i ich realizację strategii rozwoju gminy • rozwój współpracy instytucji samorządowych z przedstawicielami sektora społecznego i prywatnego • dodatkowa motywacja pracowników samorządowych adekwatna do uzyskanych efektów pracy • efektywne wykorzystanie kapitału społecznego w procesie realizacji strategii rozwoju gminy • zwiększenie poziomu pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację inwestycji samorządowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • spadek dochodów własnych gminy, związany z powiększeniem zakresu zadań przy braku pełnego pokrycia ich kosztów. • brak korzystnych zmian w zasadach finansowania oświaty z budżetu państwa • uszczuplenie dochodów budżetowych wskutek zmian systemowych, co prowadzi do ograniczania wydajności tych dochodów. • wzrost kosztów świadczonych usług publicznych powodujący niezadowolenie społeczne • ryzyko konieczności ograniczania inwestycji, skutkujące negatywnym wpływem na rozwój gminy.

IV. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Rozwój gospodarczy gminy zależy od działań i stanowiska władz lokalnych oraz zaangażowania, aktywności i współpracy partnerów społecznych i gospodarczych. Powinny one spełniać następujące cele:

- wspieranie lokalnej przedsiębiorczości;
- zachęcanie nowych inwestorów do inwestowania na terenie gminy poprzez stwarzanie udogodnień organizacyjnych i prawnych;
- poprawę infrastruktury technicznej;
- bardziej efektywne wykorzystanie potencjału turystycznego i walorów przyrodniczych;
- podnoszenie kwalifikacji i umiejętności mieszkańców;
- aktywizację społeczności lokalnej.

Najważniejszymi czynnikami rozwoju lokalnego są:

- zatrudnienie – ważne jest powstawanie nowych firm i rozwój istniejących, co prowadzi do tworzenia nowych miejsc pracy oraz wprowadzanie nowych technologii;
- baza dla rozwoju – np. zasoby środowiska naturalnego, rozwinięta infrastruktura, dogodne tereny pod inwestycje, przedsiębiorczość, jakość kadr;
- zalety lokalizacji – położenie geograficzne gminy oraz dogodna komunikacja – jeżeli gmina jest miejscem do którego łatwo dojechać oraz będzie dobrze rozwinięta łączność komunikacyjna, zwiększa się atrakcyjność gminy pod względem inwestycyjnym i turystycznym;
- zasoby wiedzy – ważne są kwalifikacje i umiejętności mieszkańców.

Wymienione wyżej czynniki są uniwersalne z punktu widzenia każdej gminy, w przypadku Gminy Pułtusk należałoby je dostosować do zdiagnozowanych uwarunkowań rozwoju społeczno-gospodarczego:

- zewnętrzna i wewnętrzna spójność komunikacyjna obszaru Gminy - sprzyja sprawnie funkcjonującemu transportowi publicznemu (dogodny dojazd do pracy, szkół i uczelni), optymalnemu wykorzystaniu zasobów Gminy (m.in. elastyczne wykorzystanie budynków oświatowych, infrastruktury społecznej), poprawie warunków życia mieszkańców, rozwojowi lokalnego rynku zbytu i pracy, integracji mieszkańców, zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej Gminy i ochronie środowiska naturalnego.
- atrakcyjność inwestycyjna powiązana z istniejącym potencjałem turystycznym, jako podstawowy czynnik rozwoju gospodarczego gminy spowoduje lokalizację przedsiębiorstw usługowych, produkcyjnych, rozwój rynków zbytu i zaopatrzenia, dostępność usług specjalistycznych;
- dostępność komunikacyjna jako podstawowy warunek lokalizacji przedsiębiorstw produkcyjnych, usługowych i handlowych oraz zabudowy mieszkaniowej - przyrostu liczby stałych mieszkańców;
- odpowiednia polityka promocji, informacji i współpracy będzie stanowić płaszczyznę eksponowania istniejących potencjałów oraz wzajemnego działania dla dobra całej wspólnoty lokalnej.

Podsumowaniem diagnozy strategicznej są wnioski i rekomendacje dotyczące przyszłych kierunków rozwoju. Projekcja przyszłości jest obrazowym przedstawieniem możliwości rozwojowych, jakie stwarzają uwarunkowania zewnętrzne i szanse tkwiące w uwarunkowaniach wewnętrznych, z uwzględnieniem ograniczeń tkwiących w sferach społeczno-gospodarczej i przyrodniczej.

Analiza potencjału Gminy wskazuje na możliwość rozwoju kilku funkcji Gminy Pułtusk, które powinny stać się dla niej głównymi wytycznymi rozwoju i doprowadzić do pożądaných przeobrażeń społeczno-gospodarczych:

- **funkcja turystyczna,**
- **funkcja społeczna,**
- **funkcja mieszkaniowo-rekreacyjna,**
- **funkcja gospodarcza,**
- **funkcja ochrony środowiska.**

Diagnoza sytuacji Gminy Pułtusk oraz przeprowadzona analiza SWOT wskazuje na to, że obecnie główny nacisk należy położyć na turystykę, zrównoważoną gospodarkę i aktywne społeczeństwo. Stan środowiska naturalnego nie stanowi zagrożenia dla zrównoważonego rozwoju Gminy, zaś istniejące potencjały przyrodnicze i turystyczne stanowią doskonałe uwarunkowanie rozwojowe. Nie oznacza to jednak, że środowisko naturalne może pozostawać poza uwagą społeczną. Obecny, dobry stan środowiska naturalnego nie zwalnia władz Gminy oraz mieszkańców z podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych służących dalszej jego ochronie, w szczególności dbania o gospodarkę wodno-ściekową oraz w zakresie odpadami. Wyrównanie szans rozwojowych wszystkich dziedzin jest warunkiem postępu, przez który należy rozumieć poprawę ogólnej zamożności i warunków życia człowieka.

Szansą rozwojową dla Gminy Pułtusk jest rozwój małej i średniej przedsiębiorczości w kierunku turystyki i rekreacji, co jest jednym z najważniejszych niewykorzystanych dotychczas przez Gminę możliwości rozwoju. Gmina, poprzez czyste środowisko naturalne i piękno krajobrazu stanowi bardzo atrakcyjne miejsce do zamieszkania. Jednocześnie należy zadbać o społeczną sferę życia człowieka. Analiza SWOT wskazuje na duże zaniedbania m.in. w sferze ochrony zdrowia mieszkańców (w tym zakresie wynikające z braku środków finansowych na te cele). Na uwagę zasługuje również niewystarczająca (niedopasowana do potrzeb) oferta spędzania wolnego czasu skierowana do dzieci, młodzieży i osób dorosłych. Z punktu widzenia ochrony środowiska niezbędne jest zadbanie o rozwój infrastruktury kanalizacyjnej oraz dalsza walka z nielegalnymi śmietniskami, czy też nieszczelnymi przydomowymi szambami. Innymi słowy działania dotyczące rozwoju Gminy powinny iść w kierunku poprawy jakości i poziomu życia mieszkańców poprzez poprawę infrastruktury, stworzenie warunków do dalszego rozwoju przedsiębiorczości, tworzenia nowych miejsc pracy oraz promocję i zachowanie walorów krajobrazu i środowiska.

Należy więc:

- **wykorzystać walory środowiskowe i kulturowe do rozwoju turystyki, w tym agroturystyki i turystyki weekendowej a także rekreacji, co stanowić może podstawowe lub dodatkowe źródło dochodów mieszkańców**
- **rozwinąć małą infrastrukturę rekreacyjną i turystyczną**
- **poprawić infrastrukturę drogową i towarzyszącą, zwłaszcza drogi, ścieżki rowerowe, chodniki, parkingi.**
- **wspierać lokalne inicjatywy podejmowania działalności gospodarczej, w tym związanej z usługami turystycznymi i tworzyć warunki zachęcające do lokalizowania na terenie gminy przedsiębiorstw,**
- **wspierać mieszkańców w procesie podnoszenia wiedzy i kwalifikacji, oraz inicjatywach społecznych i gospodarczych,**
- **umacniać pozycję miejscowości Pułtusk, jako silnego ośrodka kultury, i przedsiębiorczości, ośrodka zapewniającego kompleksowe usługi dla mieszkańców.**

V. ANALIZA PROBLEMÓW GMIMY PUŁTUSK

Zasadniczym punktem wyjścia w procesie opracowania Strategii Rozwoju jest przeprowadzenie analizy problemów. Pozwala to na dokonanie bardziej szczegółowego opisu rzeczywistości, uwzględniającego wszystkie dziedziny działalności, które ze względu na pewne niedociągnięcia wymagają działań naprawczych.

Analizę problemów Gminy przeprowadzono podczas konsultacji strategicznych oraz w oparciu o wyniki badania ankietowego, w który wzięli udział zainteresowani przedstawiciele społeczności lokalnej Gminy Pułtusk.

Zidentyfikowane problemy zostały odniesione do poszczególnych dziedzin związanych z funkcjonowaniem samorządu gminnego i zostały podzielone na 18 zasadniczych kategorii, które znajdują odzwierciedlenie w zadaniach i kompetencjach przypisanych do istoty gminy.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW – WYNIKI KONSULTACJI:

Obszar I: edukacja publiczna

- bardzo duże nakłady na szkolnictwo – największa wartość wydatków gminy związana jest z wydatkami na oświatę
- niewystarczające subwencje z budżetu państwa
- mała liczba miejsc w przedszkolach publicznych
- słabo rozwinięta infrastruktura przedszkolna na terenach wiejskich
- niewystarczająca ilość sal gimnastycznych w szkołach wiejskich
- skromna oferta zajęć pozalekcyjnych
- skromna oferta zajęć dla osób niepełnosprawnych
- zbyt mała liczba warsztatów dokształcających dla młodzieży
- zbyt mała liczba kół zainteresowań
- niewystarczające wyposażenie techniczne i edukacyjne w szkołach

Obszar II: kultura, biblioteki gminne i inne instytucje kultury oraz ochrona zabytków i opieka nad zabytkami

- zły stan techniczny budynku kultury – MCKiS-u znajdującego się w centrum miasta
- duża ilość zabytków, które wymagają dużych nakładów finansowych w celu zachowania ich właściwego stanu technicznego i użytkowego
- słaba oferta kulturalna miasta
- brak planu opieki nad zabytkami miasta
- niedofinansowanie instytucji kultury
- złe warunki lokalowe instytucji kulturalnych, niedostateczne wyposażenia techniczne
- niskie nakłady finansowe na wprowadzenie i zastosowanie nowych technologii
- bariery architektoniczne w dostępie do kultury dla osób niepełnosprawnych
- słaba współpraca między instytucjami kultury i innymi jednostkami publicznymi i społecznymi
- niedostateczna promocja lokalnego dziedzictwa kulturowego
- małe zainteresowanie wśród mieszkańców istniejącą ofertą wydarzeń kulturalnych
- niewystarczający udział dzieci i młodzieży w „życiu kulturalnym gminy”

- niewystarczająca promocja bogactwa kulturowego gminy wewnątrz i na zewnątrz

Obszar III: przedsiębiorczość, wsparcie rolnictwa, zbył produktów lokalnych, targowiska i hale targowe, tereny inwestycyjne, obsługa inwestorów, wsparcie i obsługa z biznesem

- niewystarczająca ilość terenów inwestycyjnych
- brak nowoczesnego targowiska miejskiego do wymiany płodów rolnych z zapleczem sanitarnym i halami wielosezonowymi
- mała ilość wydzielonych terenów inwestycyjnych dla nowych zakładów produkcyjnych i usługowych
- niewystarczające wsparcie biznesu w postaci ulg i zwolnień podatkowych
- brak inwestorów i przedsiębiorstw przetwarzających produkty rolne na terenie gminy
- niewielkie grupy producenckie lub ich brak
- mała liczba nowych inwestorów i sponsorów

Obszar IV: porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli oraz ochrona przeciwpożarowa i przeciwpowodziowa, w tym wyposażenie i utrzymanie gminnego magazynu przeciwpowodziowego

- słabo rozwinięta baza monitoringu miejskiego
- brak zaplecza sztabu kryzysowego na wypadek powodzi
- wandalizm i wzrost patologii społecznych oraz nagromadzenie niebezpiecznych zjawisk, szczególnie w środowiskach ludzi młodych
- słabe wyposażenie ochrony przeciwpożarowej
- brak strategii zabezpieczenia gminy przed powodzią
- brak własnej sortowni odpadów
- niska świadomość ekologiczna mieszkańców
- niewystarczająca ilość patroli policji, szczególnie wieczorami
- niewystarczające rozwiązania, dotyczące zapobieganiu narkomanii wśród młodzieży
- zagrożenie klęskami żywiołowymi (susze, podtopienia)
- niewystarczające wyposażenie sprzętowe jednostek staży pożarnej
- słaba jakość linii telekomunikacyjno-internetowej

Obszar V: ład przestrzenny, gospodarka nieruchomościami, ochrona środowiska i przyrody oraz gospodarka wodna

- niepełne pokrycie obszaru gminy planami zagospodarowania przestrzennego
- niewystarczająca ilość terenów uzbrojonych pod inwestycje i mieszkalnictwo
- słabe wykorzystanie retencji wody poprzez możliwość jej gromadzenia w naturalnych zbiornikach wodnych
- niewystarczająca ilość terenów pod inwestycje gospodarcze
- przestarzała baza lokalowa gminnego zasobu komunalnego
- niespójność planowania w zakresie opieki nad zabytkami
- słabo zagospodarowany najdłuższy rynek w Europie
- słabo zagospodarowana przystań miejska i port
- niewystarczająca edukacja ekologiczna w zakresie gospodarki odpadami
- brak planu wykorzystania rzeki Narew jako waloru turystycznego miasta
- brak uregulowań dotyczących kanałów pułtuskich, stanowiących bogactwo naturalne miasta

Obszar VI: kultura fizyczna i turystyka, w tym tereny rekreacyjne i urządzenia sportowe

- duże nakłady na utrzymanie obiektów sportowych
- zły stan techniczny obiektów znajdujących się na terenie MOSiR-u
- brak portu na Narwi zapewniającego możliwość cumowania łodzi wszystkim zainteresowanym
- zły stan techniczny trybun na stadionie miejskim
- słabo zagospodarowany teren wokół stadionu
- słabo zagospodarowana przystań miejska i tereny od kładki dla pieszych do mostu „obrońców Pułtuska”
- brak programu promocji i rozwoju turystyki miasta
- niedofinansowanie instytucji kultury fizycznej
- niewystarczająca liczba obiektów sportowych i rekreacyjnych na obszarach dużych osiedli mieszkaniowych
- skromna oferta zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży
- niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych
- niewystarczająca edukacja w zakresie kultury fizycznej
- słabo rozwinięta komunikacja turystyczna

Obszar VII: gminne drogi, ulice, mosty, place oraz organizacja ruchu drogowego

- korki w mieście w godzinach szczytu
- mała ilość miejsc parkingowych w centrum miasta
- niewystarczająco dobry stan dróg i ulic
- zły stan techniczny większości mostów
- duża część dróg gruntowych
- niewystarczająca infrastruktura związana z ruchem rowerowym
- mała liczba połączeń istniejącej komunikacji rowerowej na drogach gminnych z drogami kategorii powiatowej, wojewódzkiej i krajowej

Obszar VIII: zieleń gminna i zadrzewienia, parki

- zły stan i słabe zagospodarowanie parku historycznego, w tym drzewostanu na terenie Domu Polonii
- niewystarczająca liczba nowych nasadzeń drzew i właściwej gospodarki pielęgnacyjnej drzew w mieście
- niewystarczające zagospodarowanie terenów zielonych na obszarze wiejskim gminy
- słabo zagospodarowane nieużytki
- mała aktywność rad sołeckich w zakresie lepszego zagospodarowania i porządku w każdej z miejscowości

Obszar IX: współpraca gminy i organizacji z innymi gminami, powiatem, ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw, współpraca władz z przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi

- słaba współpraca samorządu gminy z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami
- słabe wykorzystanie istniejącej współpracy międzynarodowej gminy dla rozwoju społecznego i gospodarczego
- niewystarczająca współpraca gminy z samorządami ościennymi oraz powiatem i województwem
- mała ilość projektów współpracy finansowanych ze źródeł zewnętrznych.

Obszar X: promocja gminy wewnątrz i na zewnątrz, działania, polityka, efekty

- promocja gminy odbywa się głównie na poziomie wewnętrznym

- zbyt niskie nakłady na promocję gminy na zewnątrz
- niewystarczająca oferta cyklicznych, regionalnych imprez promujących
- słabe inicjatywy związane z udziałem w targach, pokazach zewnętrznych
- słabo rozwinięta promocja produktów lokalnych
- brak programu promocji i rozwoju produktów lokalnych na terenie gminy
- słaba promocja w środkach masowego przekazu

Obszar XI: aktywność społeczna, konsultacje społeczne, wspieranie i upowszechnianie idei samorządowej, współpraca z organizacjami pozarządowymi, polityka informacyjna władz gminnych, działalność i aktywność radnych, obsługa w urzędzie gminy i jednostkach organizacyjnych, załatwianie spraw przez urzędników

- zbyt mała liczba osób obsługująca urząd gminy w stosunku do ilości spraw zgłaszanych przez mieszkańców
- długie terminy załatwiania spraw publicznych
- słaba aktywność społeczna mieszkańców gminy
- nikłe wsparcie organizacji społecznych przez gminę (brak budżetu obywatelskiego)
- skromna oferta przedsięwzięć aktywizujących dla mieszkańców
- słaby udział w partycypacji lokalnej młodzieży w życiu społecznym
- mała aktywność sołtysów i radnych gminnych
- słabe poczucie tożsamości i odpowiedzialności za swój teren

Obszar XII: gminne budownictwo mieszkaniowe

- mała ilość terenów odpowiednio przygotowanych pod budownictwo mieszkaniowe
- długi czas oczekiwania na mieszkania komunalne
- zbyt mała liczba tanich mieszkań komunalnych
- zły stan techniczny mieszkań komunalnych
- zadłużone mieszkania komunalne z tytułu niepłacenia czynszów przez lokatorów
- niewystarczająca ilość mieszkań socjalnych i chronionych

Obszar XIII: pomoc społeczna

- niewystarczająco rozwinięte specjalistyczne poradnictwo (radca prawny, psycholog, pedagog)
- skromna oferta wydarzeń kulturalnych dla osób starszych
- zbyt duże zapotrzebowanie na pomoc społeczną w stosunku do możliwości gminy
- braki w dostępie do mieszkań komunalnych

Obszar XIV: ochrona i promocja zdrowia

- zbyt długie kolejki do lekarzy
- słaba dostępność do badań profilaktycznych
- niewystarczające wyposażenie ośrodka zdrowia
- utrudniony dostęp do bezpłatnych zajęć rehabilitacyjnych dla osób starszych
- starzejący się personel
- brak wystarczających nakładów finansowych na doposażanie przychodni
- mała ilość programów promujących zdrowy tryb życia
- słaba współpraca z placówkami oświaty w celu promocji prozdrowotnych zachowań

- mało specjalistów i oddziałów specjalistycznych w szpitalu powiatowym
- utrudniony dostęp do specjalistów
- mała liczba bezpłatnych, gminnych programów profilaktycznych np. w zakresie badań przesiewowych, szczepień etc.

Obszar XV: lokalny transport zbiorowy

- niewystarczająca liczba połączeń komunikacyjnych na obszarze wiejskim gminy
- słabe zachęty do korzystania z transportu lokalnego

Obszar XVI: wodociągi i zaopatrzenie w wodę, kanalizacja, usuwanie i oczyszczanie ścieków komunalnych, utrzymanie czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwienie odpadów komunalnych, zaopatrzenie w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz

- zły stan techniczny części sieci wodociągowej i kanalizacyjnej
- mała ilość przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarze wiejskim gminy
- brak sieci wodociągowej w części gminy
- zły stan techniczny kładki technologicznej usytuowanej przez rzekę Narew
- brak czynnego wysypiska śmieci
- niska świadomość ekologiczna społeczeństwa w zakresie gospodarki odpadami
- niska świadomość społeczna w zakresie oszczędności wody i gospodarki ściekowej
- słabo rozwinięty system odnawialnych źródeł energii

Obszar XVII: polityka prorodzinna, w tym zapewnienie kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej

- brak darmowych badań dla kobiet w ramach profilaktyki raka piersi, szyjki macicy, finansowanych przez gminę
- brak gminnego programu badań profilaktycznych
- brak cyklicznych wizyt domowych (np.: u kobiet w ciąży, osób starszych)
- utrudniony dostęp do specjalistów
- słabo rozwinięte darmowe doradztwo prawne

Obszar XVIII: gminne obiekty i urządzenia użyteczności publicznej oraz obiekty administracyjne

- niewystarczająco dobry stan techniczny obiektów administracyjnych
- niektóre obiekty wymagają bardziej efektywnego wykorzystania (np. „Dom Nauczyciela”, szkoła w Bobach)
- niewystarczająca dbałość o utrzymanie istniejących obiektów
- niedostosowanie niektórych budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

VI. MISJA, WIZJA - CEL GENERALNY STRATEGII

Ogólną misję strategii można wysnuć z zapisów ustawy o samorządzie gminnym. Artykuł 7 ustawy (Ustawa z dnia 8 marca 1990 r, O samorządzie gminnym, Dz. U. 01.142.1591) określa zakres działania i zadania Gminy.

Zgodnie z art. 7. 1. ustawy o samorządzie gminnym zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych Gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- działalności w zakresie telekomunikacji;
- lokalnego transportu zbiorowego;
- ochrony zdrowia;
- pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych;
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego;
- edukacji publicznej;
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych;
- targowisk i hal targowych;
- zieleni gminnej i zadrzewień;
- cmentarzy gminnych;
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego;
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej;
- wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej;
- promocji gminy;
- współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych;

- współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Zatem celem działania Gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, co można rozumieć jako misję zapewnienia jak najlepszych warunków świadczenia usług społecznych, a co za tym idzie dążenie Gminy Pułtusk do wyrównywania dysproporcji pomiędzy Gminą a innymi rejonami województwa mazowieckiego o wysokim poziomie rozwoju, co pozwoliłoby na stworzenie mieszkańcom optymalnych warunków do życia i rozwoju działalności.

Misja sformułowana w 2004 roku obowiązująca do 2020 roku Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Pułtusk brzmiała następująco:

„Kształtowanie Pułtuska jako wielofunkcyjnej Gminy o coraz lepszym środowisku życia mieszkańców oraz trwałym rozwoju gospodarczym i usług ponadlokalnych, chroniącej zasoby dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Umacnianie edukacyjnych i turystycznych funkcji Gminy Pułtusk oraz kształtowanie pozytywnego jej wizerunku jako bezpiecznego i przyjaznego miejsca do zamieszkania, lokalizacji działalności gospodarczej i pobytu turystów”.

Jako wynik prac nad Strategią Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Pułtusk na lata 2021-2031 powstała nowa propozycja misji gminy, która częściowo bazuje na misji dotychczas obowiązującej.

Misja jest publiczną, jawną deklaracją wartości wyznawanych przez członków wspólnoty samorządowej, które powinny być stałe w okresie jej funkcjonowania.

Misja i wynikające z niej cele strategiczne Gminy Pułtusk zostały wypracowane w trakcie procesu konsultacji strategicznych i są kontynuacją ustalonych kierunków rozwoju zawartych w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Pułtusk do 2020 roku.

W procesie formułowania misji gminy Pułtusk wzięto pod uwagę zarówno istotę i cel działania samorządu gminnego, przeprowadzone analizy obszarów problemowych jak również wypracowane podczas warsztatów strategicznych kierunki rozwoju. Pozwoliło to na sformułowanie misji strategicznej niniejszej Strategii Zrównoważonego Rozwoju.

Misja Gminy Pułtusk do 2031

Celem nadrzędnym Miasta i Gminy Pułtusk jest kreowanie dynamicznego, konkurencyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wykorzystanie walorów turystycznych, historycznych i przyrodniczych, rozwój infrastruktury technicznej, wzmacnianie lokalnego biznesu, wdrażanie innowacji społecznych i technologicznych oraz promocja i rozwój produktów lokalnych.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju uznaje równorzędną wartość społeczeństwa, gospodarki i środowiska naturalnego – nie faworyzuje ani nie degraduje roli żadnego z tych trzech elementów, lecz wytycza kierunki ich zrównoważonego rozwoju. Przyjmuje się więc założenie, że gospodarka nie może się rozwijać kosztem ludzi i przyrody, człowiek nie może rozwijać się kosztem gospodarki i przyrody, ale także przyroda nie może być ważniejsza niż człowiek i gospodarka.

Osiągnięcie zakładanego celu generalnego strategii rozwoju jest nierozzerwalnie związane z prowadzoną polityką rozwoju lokalnego. **Polityka rozwoju lokalnego** rozumiana jest jako świadoma i celowa działalność organów samorządu, zmierzająca do systematycznej poprawy konkurencyjności podmiotów gospodarczych i poziomu życia mieszkańców oraz wzrostu potencjału gospodarczego regionów, przyczyniającego się ostatecznie do rozwoju społeczno – gospodarczego kraju.

Wizja Gminy Pułtusk

Wizją określamy obraz gminy, jaką chcielibyśmy widzieć ją w przyszłości, na koniec okresu obowiązywania opracowywanej strategii. Wizja jest to stan, do którego dążymy. Odpowiada ona na pytania: co chcielibyśmy osiągnąć? Jaką sytuację chcielibyśmy mieć? Wizja wskazuje zasadniczy kierunek działania, pozwala również wyklarować jasność celów, stojących przed gminą. Wizja jest wizualizacją przyszłości, która z założenia motywuje jej twórców i odbiorców do działań na rzecz jej realizacji.

Wizja Gminy Pułtusk została wypracowana przez uczestników konsultacji społecznych oraz w oparciu o przeprowadzone badania ankietowe.

Wizja to stan docelowy, jaki uda się osiągnąć poprzez realizację misji – jest to więc perspektywa przyszłości.

Wizja Gminy Pułtusk

Gmina Pułtusk - Perła Północnego Mazowsza

Uzasadnienie przyjętej wizji

Pułtusk jest uważany za jedno z najstarszych i najbardziej interesujących miast regionu mazowieckiego. Wyjątkowość tego miejsca jest zdeterminowana m. in.: unikalnym położeniem w dolinie dolnej Narwi, na skraju Puszczy Białej; brakiem przemysłu; istnieniem licznych kanałów oraz, co najważniejsze przyjaznym, otwartym i gościnnym nastawieniem mieszkańców. Ze względu na swoje walory, w szczególności liczne kanały, w opiniach turystów Pułtusk jest porównywany do włoskiej Wenecji.

Pułtusk szczyli się także wielowiekowym dziedzictwem historycznym i kulturowym. Zamek Biskupów Płockich (niegdysiejsza rezydencja biskupów), kaplica pw. świętej Marii Magdaleny, ceglana wieża ratuszowa z XV wieku, Bazylika Pułtуска, przepiękny rynek, czy też Dom Polonii, to tylko niektóre z atrakcji wartych ujrzenia w tym miejscu.

Ogromny, choć nie do końca jeszcze wykorzystany, potencjał tego miejsca uprawnia i jednocześnie zobowiązuje do podejmowania przez wspólnotę lokalną działań prorozwojowych, aby jeszcze intensywniej kreować rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Pułtusk, w przekonaniu że mamy do czynienia z miejscem szczególnym, niepowtarzalnym, swoistą perłą, którą każdy chciałby posiadać. Miejscem, które należy zobaczyć, poznać, dotknąć. Miejscem, w którym być może warto jest osiąść, założyć biznes, rozwijać się... i się zakochać... .

VII. OBSZARY PRIORYTETOWE - CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne formułuje się w obszarach priorytetowych – to jest tych aspektach życia społecznego i gospodarczego, które mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia stanu rzeczy określonego w celu generalnym strategii.

Celem nadrzędnym Miasta i Gminy Pułtusk jest kreowanie dynamicznego, konkurencyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wykorzystanie walorów turystycznych, historycznych i przyrodniczych, rozwój infrastruktury technicznej, wzmacnianie lokalnego biznesu, wdrażanie innowacji społecznych i technologicznych oraz promocja i rozwój produktów lokalnych.

Aby ten cel mógł być zrealizowany, należy podjąć działania w następujących domenach rozwojowych:

**Rozwój lokalny
w Gminie
Pułtusk**

**Domena I:
Zrównoważony
rozwój gospodarczy**

**Domena II:
Rozwój społeczny**

Rys. Domeny rozwojowe Gminy

Cel generalny Strategii oraz wynikające z niego priorytety – kierunki rozwoju Gminy, osiągnięty zostanie poprzez realizację celów strategicznych.

**Dla Strategii Rozwoju Gminy Pułtusk, w perspektywie lat 2021 – 2031
wyznaczono następujące cele strategiczne:**

**Domena I
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY**

Cel strategiczny 1: Poprawa atrakcyjności społecznej i gospodarczej poprzez właściwe gospodarowanie zasobami gminy, przestrzenią oraz ochronę środowiska naturalnego i przyrody

Cel strategiczny 2: Poprawa jakości i funkcjonalności oraz rozwój infrastruktury drogowej, komunikacyjnej i energetycznej

Cel strategiczny 3: Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej oraz efektywna gospodarka odpadami komunalnymi

Cel strategiczny 4: Promocja i tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa oraz podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru

Cel strategiczny 5: Poprawa atrakcyjności turystycznej Gminy i wielokierunkowy rozwój turystyki poprzez efektywne wykorzystanie potencjału przyrodniczego, położenia i dziedzictwa kulturowego

Cel strategiczny 6: Poprawa i rozwój działań promocyjnych gminy w oparciu o współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym w kraju i za granicą

**Domena II
ROZWÓJ SPOŁECZNY**

Cel strategiczny 1: Wspieranie jakości i efektywności kształcenia poprzez poprawę infrastruktury oświatowej oraz warunków funkcjonowania placówek edukacyjnych

Cel strategiczny 2: Promocja i ochrona zdrowia mieszkańców poprzez rozwój profilaktyki zdrowotnej, poprawę infrastruktury i opieki medycznej oraz promocję aktywności fizycznej mieszkańców

Cel strategiczny 3: Poprawa jakości życia osób potrzebujących poprzez zwiększenie jakości i efektywności pomocy społecznej oraz realizację działań na rzecz rodziny i osób wykluczonych

Cel strategiczny 4: Rozwój infrastruktury kulturalnej i poprawa jakości oraz pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego i historycznego

Cel strategiczny 5: Poprawa i rozwój infrastruktury oraz aktywności sportowej i rekreacyjnej

Cel strategiczny 6: Poprawa bezpieczeństwa lokalnej społeczności oraz zapewnienie porządku publicznego poprzez edukację, wychowanie oraz wspieranie i profesjonalizację działalności podmiotów systemu szybkiego reagowania

**Cel strategiczny 7:
Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz poprawa efektywności i jakości działania administracji samorządowej**

VIII. CELE OPERACYJNE - drugi poziom planu strategicznego

Cele operacyjne stanowią uszczegółowienie celów strategicznych i są podstawą dla określenia kierunków działań, co przekłada się w dalszym etapie planowania na wyznaczenie szczegółowych zadań do realizacji. W ten sposób cele operacyjne stanowią podstawę i uzasadnienie do umieszczania konkretnych zadań w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej.

Określenie celów operacyjnych zostało zdeterminowane wynikami przeprowadzonych badań ankietowych, konsultacji strategicznych oraz strategicznej diagnozy obszaru Gminy Pułtusk.

W ramach dwóch priorytetów oraz celów strategicznych realizowane będą następujące cele operacyjne:

Cele strategiczne oraz cele operacyjne w ramach poszczególnych domen rozwojowych

Domena I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY
Cel strategiczny 1: Poprawa atrakcyjności społecznej i gospodarczej poprzez właściwe gospodarowanie zasobami gminy, przestrzenią oraz ochronę środowiska naturalnego i przyrody
Cele operacyjne: <ol style="list-style-type: none">1. Prowadzenie inwentaryzacji dendrologicznej istniejących drzew2. Pielęgnacja zieleni gminnej oraz tworzenie nowych i uzupełnianie istniejących terenów zieleni3. Monitorowanie pomników przyrody, dbanie o ich odpowiedni stan i oznakowanie4. Zagospodarowanie terenów nabrzeży kanałów pułtuskich oraz terenów nadrzecznych na potrzeby rozwoju turystyki wodnej i wypoczynku nad wodą wraz z niezbędną infrastrukturą i zapleczem lokalowym5. Budowa kanalizacji deszczowej lub podziemnych zbiorników retencyjnych dla ulic nie wyposażonych w system kanalizacji deszczowej6. Ochrona krajobrazu skarpy pułtuskiej wraz z renowacją wąwozu prowadzącego wody opadowe i przebudową dopływów melioracyjnych i odwodnieniowych z osiedli oraz wyposażeniem w urządzenia do retencji7. Wspieranie działań na rzecz zagospodarowania wód opadowych poprzez budowę zbiorników i modernizację urządzeń melioracyjnych8. Prowadzenie działań mających na celu zapobieganie zamulaniu głównych cieków wodnych

9. Remont budynków w zasobie komunalnym i zapewnienie im właściwego stanu użytkowego
10. Tworzenie warunków dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej
11. Wdrożenie działań prowadzących do zmniejszenia emisji CO₂, SO₂, NO_x

Cel strategiczny 2:

Poprawa jakości i funkcjonalności oraz rozwój infrastruktury drogowej, komunikacyjnej i energetycznej

Cele operacyjne:

1. Współpraca z samorządami w zakresie przygotowania i realizacji inwestycji w ramach złożonego wniosku w programie Kolej+
2. Budowa nowych połączeń drogowych
3. Przebudowa, rozbudowa, modernizacja ulic na terenie miasta i gminy
4. Przebudowy i remonty mostów oraz kładki technologicznej
5. Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym
6. Budowa ciągów pieszo-rowerowych wzdłuż dróg wojewódzkich i krajowych w oparciu o współpracę z zarządcami drogi
7. Połączenie wszystkich ścieżek rowerowych na terenie gminy Pułtusk w jedną całość
8. Modernizacja taboru komunikacji miejskiej w kierunku zasilanego elektrycznie
9. Wprowadzenie spójnego systemu parkowania w miejscach o szczególnie dużym natężeniu ruchu w celu zwiększenia wykorzystania istniejących miejsc parkingowych.
10. Budowa bezpiecznych przechowalni rowerów i UTO przy obiektach użyteczności publicznej
11. Remonty i modernizacja istniejących węzłów cieplnych
12. Utrzymywanie prawidłowego stanu technicznego sieci dystrybucyjnej, usuwanie awarii, remonty, modernizacje
13. Rozwój działań w kierunku samowystarczalności energetycznej
14. Modernizacja i budowa oświetlenia ulicznego
15. Rozwój odnawialnych źródeł energii
16. Wspieranie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków
17. Wsparcie wymiany źródeł grzewczych.

Cel strategiczny 3:

Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej oraz efektywna gospodarka odpadami komunalnymi

Cele operacyjne:

1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury i urządzeń wodociągowych
2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury i urządzeń kanalizacji sanitarnej
3. Modernizacja i rozbudowa Oczyszczalni Ścieków
4. Modernizacja i rozbudowa Stacji Uzdatniania Wody
5. Modernizacja sieci i infrastruktury zaopatrzenia w energię cieplną
6. Wdrożenie nowych technologii w gospodarce odpadami
7. Szeroka edukacja w zakresie gospodarki odpadami oraz wdrażanie rozwiązań systemowych celem eliminacji odpadów
8. Modernizacja zaplecza technicznego i poprawa jakości procesu gospodarki odpadami komunalnymi

9. Przeciwdziałanie powstawaniu i likwidacja dzikich składowisk
10. Zwiększenie technicznych i organizacyjnych możliwości kontroli gospodarki odpadami przez Straż Miejską i inne instytucje
11. Ograniczenie zbiórki odpadów pochodzenia organicznego poprzez wprowadzenie zachęt do przydomowego kompostowania odpadów.

Cel strategiczny 4:

Promocja i tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa oraz podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru

Cele operacyjne:

1. Rozwój i modernizacja miejsc handlu lokalnego
2. Promocja lokalnej przedsiębiorczości
3. Stworzenie bazy do zbytu produktów rolnych dla rolnictwa ekologicznego
4. Wsparcie dla gospodarstw ekologicznych i ekoturystyki
5. Wsparcie lokalnych podmiotów gospodarczych poprzez udogodnienia podatkowe, inwestycyjne i gospodarcze
6. Rozwój lokalnego biznesu oraz ekonomiczne wzmocnienie wsi poprzez budowę instalacji OZE na obszarach wiejskich
7. Rozwój terenów inwestycyjnych do prowadzenia działalności gospodarczej
8. Opracowanie i promocja kompleksowej oferty inwestycyjnej gminy
9. Stworzenie systemu informacyjno-doradczego dla biznesu i osób podejmujących działalność gospodarczą
10. Promocja i rozwój grup producentów rolnych
11. Promocja gospodarcza gminy w ramach kontaktów krajowych i zagranicznych
12. Stworzenie marki gospodarczej gminy.

Cel strategiczny 5:

Poprawa atrakcyjności turystycznej Gminy i wielokierunkowy rozwój turystyki poprzez efektywne wykorzystanie potencjału przyrodniczego, położenia i dziedzictwa kulturowego

Cele operacyjne:

1. Rozwój turystyki wodnej i rowerowej
2. Zagospodarowanie na cele turystyczne i rekreacyjne nabrzeży cieków wodnych
3. Promocja ekoturystyki i naturalnych walorów przyrodniczych regionu ukierunkowana na odbiorcę zewnętrznego
4. Wykorzystanie lasów do celów rekreacyjnych przy współpracy z Nadleśnictwem
5. Zabezpieczenie aktywnego wypoczynku dla mieszkańców starszego pokolenia
6. Opracowanie i promocja tras turystycznych obejmujących najważniejsze zabytki
7. Popularyzowanie wiedzy na temat zabytków Pułtuska
8. Opracowanie programu rozwoju i promocji turystyki
9. Poprawa współpracy i komunikacji między różnymi instytucjami na rzecz rozwoju turystyki.

Cel strategiczny 6:

Poprawa i rozwój działań promocyjnych gminy w oparciu o współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym w kraju i za granicą

Cele operacyjne:

1. Szeroko pojęta promocja regionu i jego zabytków
2. Rozwój marki regionu i konkurencyjnych produktów turystycznych
3. Poszerzanie oferty kulturalnej miasta
4. Rewitalizacja obiektów zabytkowych i terenów zdegradowanych
5. Wykorzystanie nowoczesnych technologii w promocji walorów gminy
6. Publikacja materiałów promujących sylwetki osób zasłużonych dla Gminy Pułtusk
7. Rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz budowania spójnego i pozytywnego wizerunku gminy i jej atrakcji
8. Organizacja tematycznych imprez, wydarzeń budujących pozytywny wizerunek miasta i gminy
9. Stworzenie nowych kanałów przekazywania informacji mieszkańcom
10. Angażowanie mieszkańców w inicjatywy proekologiczne
11. Działania promocyjne podnoszące wizerunek urzędu, otwartego na współpracę i wspólne działania z mieszkańcami oraz inwestorami
12. Udział w targach międzynarodowych, regionalnych
13. Rozwój oferty turystyki weekendowej
14. Udział w targach turystycznych w kraju i za granicą
15. Zacieśnienie współpracy z miastami partnerskimi i wspólna organizacja wydarzeń promujących kulturę regionalną, lokalne tradycje i turystykę

**Domena II
ROZWÓJ SPOŁECZNY**

Cel strategiczny 1: Wspieranie jakości i efektywności kształcenia poprzez poprawę infrastruktury oświatowej oraz warunków funkcjonowania placówek edukacyjnych

Cele operacyjne:

1. Budowa, rozbudowa, modernizacja i wyposażenie placówek edukacyjnych i wychowawczych
2. Remont, modernizacja, przebudowa infrastruktury przyszkolnej: stołówki, place zabaw, obiekty sportowe
3. Prowadzenie akcji proekologicznych wśród dzieci i młodzieży
4. Dobór kształcenia zorientowanego na jakość, praktyczne umiejętności i wiedzę oczekiwaną przez rynek pracy
5. Realizacja projektów edukacyjnych i sportowych dla uczniów i dla dorosłych z wykorzystaniem funduszy unijnych i innych środków zewnętrznych.
6. Zwiększenie liczby zajęć edukacyjnych dla osób niepełnosprawnych
7. Wykorzystanie narzędzi multimedialnych w kontaktach szkoła- uczeń- rodzic

Cel strategiczny 2: Promocja i ochrona zdrowia mieszkańców poprzez rozwój profilaktyki zdrowotnej, poprawę infrastruktury i opieki medycznej oraz promocję aktywności fizycznej mieszkańców

Cele operacyjne:

1. Rozwój edukacji w zakresie zdrowego stylu życia
2. Budowa i modernizacja ścieżek rowerowych i rekreacyjnych tras pieszych
3. Stworzenie spójnego systemu komunikacji między szlakami rowerowymi i pieszymi
4. Większe wykorzystanie potencjału szpitala powiatowego oraz przystosowanie go do potrzeb ludzi starszych
5. Wykorzystanie naturalnych walorów gminy Pułtusk do stworzenia bazy sanatoryjno-, zabiegowo-, wypoczynkowej
6. Zwiększenie dostępności do badań profilaktycznych poprzez efektywną współpracę z samorządem powiatowym oraz instytucjami ochrony zdrowia
7. Wsparcie osób starszych w poprawie dostępu do rehabilitacji
8. Opracowanie i wdrażanie programów promujących zdrowy styl życia
9. Wdrażanie gminnych programów profilaktycznych ochrony zdrowia.

Cel strategiczny 3: Poprawa jakości życia osób potrzebujących poprzez zwiększenie jakości i efektywności pomocy społecznej oraz realizację działań na rzecz rodziny i osób wykluczonych

Cele operacyjne:

1. Dostosowanie polityki pomocy społecznej do zmian demograficznych oraz rozwijanie oferty i usług na potrzeby osób starszych
2. Realizacja usług społecznych dla grup zagrożonych wykluczeniem społecznym
3. Rozwój i specjalizacja kadry pomocy społecznej
4. Opracowanie i realizacja projektów i programów pomocowych na rzecz mieszkańców
5. Integracja mieszkańców poprzez kulturę i wspólne działania
6. Pomoc dla osób uzależnionych (narkomania, alkoholizm, uzależnienia innego rodzaju)
7. Analizowanie przyczyn ubóstwa i minimalizowanie ich źródeł
8. Ułatwienie dostępu do poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i prawnego dla rodzin dotkniętych ubóstwem
9. Współpraca z instytucjami i organizacjami pozarządowymi w realizowaniu zadań w zakresie pomocy osobom potrzebującym;
10. Zabezpieczenie adekwatnych warunków mieszkaniowych do potrzeb rodzin ubogich, wielodzietnych i zastępczych
11. Aktywizowanie środowiska lokalnego w zakresie inicjowania i promowania samopomocowych form wspierania osób i rodzin potrzebujących
12. Promowanie i przestrzeganie praw osób niepełnosprawnych
13. Rozwój usług społecznych dla grup zagrożonych wykluczeniem społecznym
14. Wsparcie rodzin wielodzietnych poprzez stosowanie odpowiednich ulg
15. Promocja i rozwój darmowych badań dla kobiet w ramach profilaktyki raka piersi, szyjki macicy
16. Stworzenie gminnego programu badań profilaktycznych
17. Wprowadzenie cyklicznych wizyt domowych u kobiet w ciąży, osób starszych
18. Poprawa dostępu do specjalistów dla kobiet w ciąży
19. Rozwój darmowego doradztwa prawnego

Cel strategiczny 4: Rozwój infrastruktury kulturalnej oraz poprawa jakości oraz pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego i historycznego

Cele operacyjne:

1. Renowacja, odtwarzanie, modernizacja i wyposażenie obiektów zabytkowych
2. Adaptacja obiektów zabytkowych w celu ich udostępniania dla zwiedzających
3. Budowa, remont i wyposażanie świetlic wiejskich
4. Rozwój i promocja oferty kulturalnej oraz dziedzictwa kulturowego gminy w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym
5. Kultywowanie i promowanie lokalnych tradycji i zwyczajów ludowych
6. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury instytucji kultury
7. Rozwój organizacji imprez kulturalnych
8. Promocja i rozwój czytelnictwa
9. Modernizacja i wyposażenie bibliotek
10. Rozwój i promocja imprez organizowanych przez jednostki kultury
11. Wdrażanie nowoczesnych technologii w działalności kulturalnej
12. Organizowanie wystaw, prelekcji, konkursów, spotkań autorskich
13. Propagowanie literatury i twórców lokalnych
14. Wypracowanie nowych i atrakcyjnych ofert turystycznych i kulturalnych gminy
15. Stworzenie całorocznej oferty turystycznej, dostosowanej do potrzeb różnych grup odbiorców
16. Wspieranie organizacji nowoczesnych miejsc sprzedaży produktów regionalnych oraz wystaw twórczości lokalnych artystów i rzemieślników
17. Kreowanie wizerunku gminy za pośrednictwem współczesnych i historycznych postaci związanych z gminą Pułtusk
18. Likwidacja barier architektonicznych w obiektach kultury dla osób niepełnosprawnych
19. Rozwój współpracy między instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi, biznesem i mieszkańcami
20. Integracja międzypokoleniowa poprzez zaangażowanie w życie kulturalne gminy

Cel strategiczny 5: Poprawa i rozwój infrastruktury oraz aktywności sportowej i rekreacyjnej

Cele operacyjne:

1. Modernizacja, rozbudowa i wyposażanie obiektów infrastruktury sportowej i rekreacyjnej
2. Zwiększenie liczby zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży
3. Poprawa edukacji w zakresie kultury fizycznej
4. Zwiększenie ilości organizowanych imprez sportowych i rekreacyjnych
5. Budowa i modernizacja placów zabaw dla dzieci
6. Stworzenie klubom sportowym warunków (materialnych i organizacyjnych) do uprawiania dyscyplin sportowych na poziomie sportu wyczynowego

Cel strategiczny 6: Poprawa bezpieczeństwa lokalnej społeczności oraz zapewnienie porządku publicznego poprzez edukację, wychowanie oraz wspieranie i profesjonalizację działalności podmiotów systemu szybkiego reagowania

Cele operacyjne:

1. Modernizacja i doposażenie lokalnych służb i straży w celu poprawy efektywności działań
2. Wsparcie dla gminnych i powiatowych służb mundurowych i ochrony przeciwpowodziowej
3. Wspieranie w podnoszeniu kwalifikacji i kompetencji służb mundurowych i ochrony przeciwpowodziowej
4. Renowacja umocnień nabrzeży kanałów wód powierzchniowych opływających wyspę wraz z odnową budowli przeciwpowodziowych śluz i obwałowań
5. Udoskonalenie patroli rowerowych
6. Rozwój i poprawa efektywności działania monitoringu miejskiego
7. Przeciwdziałanie patologiom społecznym, szczególnie wśród ludzi młodych
8. Opracowanie spójnej strategii zabezpieczenia gminy przed powodzią
9. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców
10. Podjęcie działań na rzecz poprawy jakości infrastruktury telekomunikacyjnej.

Cel strategiczny 7:

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i poprawa efektywności i jakości działania administracji samorządowej

Cele operacyjne:

1. Rozwój i promocja administracji elektronicznej (e-administracja)
2. Utworzenie mechanizmów i narzędzi stałych konsultacji społecznych
3. Poprawa komunikacji z mieszkańcami
4. Wspieranie rozwoju wolontariatu
5. Wprowadzenie budżetu obywatelskiego
6. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych
7. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i biznesem w ramach realizacji różnych projektów
8. Usprawnienie działania urzędników w załatwianiu spraw mieszkańców
9. Aktywizacja młodzieży w kierunku zaangażowania się w lokalne życie społeczne
10. Poprawa aktywności i efektywności działania sołtysów oraz radnych gminnych
11. Wzrost poczucia tożsamości i odpowiedzialności mieszkańców za własne sprawy.

IX. ZGODNOŚĆ CELU GŁÓWNEGO I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI WYŻSZEGO RZĘDU

Podstawą aktualnie obowiązującego systemu zarządzania rozwojem kraju jest ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Do głównych dokumentów strategicznych, w oparciu o które prowadzona jest polityka rozwoju, należą:

- Strategia długookresowa – Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności z 5 lutego 2013 r.
- Strategia średniookresowa – Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. z 14 lutego 2017 r. SOR jest aktualizacją Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, przyjętej przez Radę Ministrów 25 września 2012 r.

Realizacji celów rozwojowych, zawartych w strategii średniookresowej służy 9 strategii sektorowych, do których należą:

1. Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej z 16 lipca 2019 r.
2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 z 17 września 2019 r.
3. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku z 24 września 2019 r.
4. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030 z 15 października 2019 r.
5. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” z 15 stycznia 2013 r.
6. Strategia Sprawne Państwo 2020 z 12 lutego 2013 r.
7. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 z 26 marca 2013 r.
8. Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022 z 9 kwietnia 2013 r.
9. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego z 18 czerwca 2013 r.

Ponadto:

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 z 13 grudnia 2011 r., która jest najważniejszym długookresowym, krajowym dokumentem strategicznym, dotyczącym zagospodarowania przestrzennego. Dokument został opracowany na podstawie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku, jednocześnie wpisując się w system zarządzania rozwojem Polski.

Nowy system zarządzania rozwojem Polski

Konsekwencją przyjęcia przez Radę Ministrów „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020” stała się konieczność przebudowy systemu zarządzania rozwojem kraju – dokumentem nakreślającym jego zarys jest „System zarządzania

rozwojem Polski” z 29 października 2018 r. Zgodnie z jego założeniami, trzonem nowego systemu zarządzania rozwojem mają stać się wzajemnie powiązane dokumenty:

Na poziomie krajowym:

- koncepcja rozwoju kraju, która ma zastąpić długookresową strategię rozwoju kraju
- zintegrowana strategia rozwoju kraju – dokument średniookresowy, obecnie tę rolę pełni Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.
- horyzontalne zintegrowane strategie rozwoju – dokumenty średniookresowe. Obecnie ministerstwa pracują nad: Strategią Produktowności, Strategią rozwoju kapitału ludzkiego, Strategią rozwoju kapitału społecznego, Strategią Sprawne Państwo, Polityką energetyczną Polski).

Na poziomie Unii Europejskiej aktualnie bazujemy na projektach aktów prawnych (Rozporządzeń) określających nowy kształt wspólnoty na najbliższe lata. Strategia Europa 2020 kończy swój okres obowiązywania. Aktualnie na poziomie UE trwają prace nad dokumentem „W kierunku zrównoważonej Europy 2030”².

Polityka spójności UE będzie nadal główną polityką inwestycyjną UE, wspierając spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną Unii. W kontekście trwającej debaty na temat nowego paradygmatu polityki regionalnej oraz formowania jej celów, priorytetów, narzędzi realizacji, podmiotów oraz zasięgu interwencji poruszana jest kwestia **podejścia terytorialnego**.

Przedstawione przez Komisję Europejską projekty wniosków ustawodawczych w zakresie Polityki Spójności na lata 2021-2027 definiują 5 nowych celów Polityki Spójności. Są to:

- **Bardziej inteligentna Europa** dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej poprzez:
 - zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii;
 - czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw i rządów;
 - sprzyjanie wzrostowi i konkurencyjności MŚP;
 - rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości.
- **Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna Europa** dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetyki, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, przystosowania się do zmiany klimatu oraz zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem poprzez:
 - promowanie środków na rzecz efektywności energetycznej;
 - promowanie odnawialnych źródeł energii;
 - rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych oraz systemów magazynowania na szczeblu lokalnym;
 - wspieranie działań w zakresie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe;

² Zestawienie projektów dokumentów strategicznych i programowych na poziomie UE zawiera załącznik.

- wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej;
- wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym;
- sprzyjanie bioróżnorodności i rozwojowi zielonej infrastruktury w środowisku miejskim oraz zmniejszanie zanieczyszczenia.
- **Lepiej połączona Europa** dzięki zwiększeniu mobilności i udoskonaleniu regionalnych połączeń teleinformatycznych poprzez:
 - udoskonalanie sieci połączeń cyfrowych;
 - rozwój zrównoważonej, inteligentnej, bezpiecznej i intermodalnej sieci TEN-T odpornej na zmianę klimatu;
 - rozwój zrównoważonej, inteligentnej i intermodalnej mobilności odpornej na zmianę klimatu na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do sieci TEN-T i mobilności transgranicznej;
 - wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej.
- **Europa o silniejszym wymiarze społecznym** dzięki wdrażaniu Europejskiego filaru praw socjalnych poprzez:
 - poprawę skuteczności rynków pracy oraz dostępu do wysokiej jakości zatrudnienia poprzez rozwój innowacji społecznych i infrastruktury;
 - poprawę dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury;
 - zwiększenie integracji społeczno-ekonomicznej marginalizowanych społeczności, migrantów i grup w niekorzystnej sytuacji poprzez zintegrowane działania obejmujące mieszkalnictwo i usługi społeczne;
 - zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej poprzez rozwój infrastruktury, w tym podstawowej opieki zdrowotnej.
- **Europa bliżej obywateli** dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych, poprzez wspieranie oddolnych strategii rozwoju.

Nowa edycja i zaproponowany kształt Polityki Spójności zakłada utrzymanie inwestowania we wszystkich regionach, różnicując intensywność wsparcia w zależności od stopnia rozwoju regionów. Inwestycje w rozwój będą wyraźnie skoncentrowane na celach 1 i 2. W ramach polityki spójności w dalszym ciągu wspierane będzie podejście oddolne, co wyraża się w kontynuacji mechanizmu „rozwój lokalny kierowany przez społeczność” oraz wzmocnieniu wymiaru miejskiego³.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 roku (z perspektywą do roku 2030)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – dalej SOR, która została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. pełni rolę średniookresowej strategii rozwoju kraju. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Zakłada **zwiększenie koncentracji polityki regionalnej na obszarach problemowych i potencjałach**

³ Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności, COM(2018) 372.

terytorialnych obszarów miejskich i wiejskich, wprowadza także pojęcie **rozwoju zrównoważonego terytorialnie**. Głównym celem SOR jest „tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

SOR określa także dwa główne typy terytoriów stanowiących **obszary strategicznej interwencji** państwa: **obszary zagrożone trwałą marginalizacją** oraz **miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze**, dla których wsparcie powinno zostać również uwzględnione na poziomie regionalnym⁴.

W załączniku do Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030⁵ określającego listę miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze miasto Pułtusk usytuowano w grupie miast obniżającego się potencjału (silne powiększanie niekorzystnego dystansu, umiarkowanie zła sytuacja społ.-gosp).

Z jednej strony powoduje to zmniejszenie szans i potencjałów w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego, z drugiej jednak strony stawia te tereny przed szansami na pozyskiwanie środków finansowych w przyszłych latach z programów kierowanych dla tego typu jednostek.

W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju wyszczególniono także cele szczegółowe:

I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);

II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);

III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE)⁶.

Zbieżność celów Strategii z celami dokumentów strategicznych poziomu krajowego i regionalnego

***Celem głównym
Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk jest:***

kreowanie dynamicznego, konkurencyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz poprawa jakości życia

⁴ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.). Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 14 lutego 2017 r.

⁵ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

⁶ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.). Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 14 lutego 2017 r.

mieszkańców poprzez wykorzystanie walorów turystycznych, historycznych i przyrodniczych, rozwój infrastruktury technicznej, wzmacnianie lokalnego biznesu, wdrażanie innowacji społecznych i technologicznych oraz promocja i rozwój produktów lokalnych.

Cel główny Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021-2031 jest spójny z celem głównym oraz mieści się w ramach celów szczegółowych Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, a priorytety Strategii nawiązują do priorytetów w niej określonych.

ZGODNOŚĆ STRATEGII Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI NA SZCZEBLU REGIONALNYM

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021-2031 wpisuje się również w większość priorytetów Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2031 roku/

CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ STRATEGII WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO ZBIEŻNE Z CELAMI I KIERUNKAMI STRATEGII ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY PUŁTUSK NA LATA 2021-2031:

1. Tworzenie warunków do generowania i absorpcji innowacji

- Podnoszenie innowacyjności przedsiębiorstw, szczególnie MŚP
- Zwiększenie współpracy pomiędzy środowiskami biznesu i nauki oraz samorządem w procesie rozwoju innowacji

2. Rozwój produkcji: tworzenie warunków przyjaznych dla inwestorów i przedsiębiorców

- Działania na rzecz rozwoju usług okołobiznesowych dla przedsiębiorców oraz rozwój systemów poręczeń kredytowych i pożyczek, szczególnie dla przedsięwzięć innowacyjnych

3. Wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych

- Wsparcie dla firm produkcyjnych inwestujących w nowe miejsca pracy, w tym tworzących i rozwijających jednostki B+R
- Wspieranie kluczowych dla rozwoju przemysłu przedsiębiorstw oraz instytucji B+R+W

4. Umiejdzynarodowienie gospodarcze

- Zwiększenie potencjału eksportowego przedsiębiorstw
- Dostosowanie przedsiębiorstw do wymogów Unii Europejskiej

6. Wykorzystanie i wzmacnianie specjalizacji regionalnych

- Wspieranie lokalnych specjalizacji gospodarczych
- Wspieranie powstawania i rozwoju klastrów oraz sieci współpracy między przedsiębiorstwami

8. Warszawa jako ośrodek stołeczny – rozwój i uzupełnianie funkcji metropolitalnych

- Wzmacnianie funkcji metropolitalnych

11. Wzmacnianie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich

- Tworzenie sieci współpracy i klastrów wiejskich rozwijających specjalizacje branżowe
- Poprawa efektywności ekonomicznej i innowacyjności sektora rolnego, w tym poprzez rozwój rolnictwa ekologicznego
- Wspieranie inwestycji w infrastrukturę ułatwiającą prowadzenie działalności gospodarczej
- Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy

12. Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług

- Poprawa dostępności teleinformatycznej
- Wspieranie budowy społeczeństwa informacyjnego na obszarach wiejskich
- Wsparcie informatyzacji sektora usług społecznych w celu zwiększenia ich dostępności

13. Zwiększenie dostępności

komunikacyjnej wewnątrz regionu

- Zwiększenie konkurencyjności transportu kolejowego względem drogowego, w tym poprzez poprawę jakości infrastruktury, taboru i usług
- Dostosowanie parametrów, standardów technicznych i przebiegu dróg do ich funkcji
- Integracja systemów transportowych i rozwój transportu kombinowanego towarów
- Rozwój transportu szynowego, w tym budowa nowych linii
- Udrożnienie warszawskiego węzła TEN-T

15. Rozwój form transportu przyjaznych dla środowiska i mieszkańców

- Usprawnienie i rozbudowa multimodalnego transportu zbiorowego oraz wspieranie proekologicznych rozwiązań w transporcie publicznym
- Zwiększenie udziału ruchu pieszego i rowerowego w ogóle podróży

16. Zapobieganie nadmiernej suburbanizacji i kreowanie ładu przestrzennego

- Tworzenie spójnej, harmonijnej oraz uporządkowanej przestrzennie i urbanistycznie sieci osadniczej

18. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego

- Kształcenie zawodowe młodzieży
- Kształcenie ustawiczne i podnoszenie kwalifikacji zawodowych
- Zwiększenie potencjału dydaktycznego uczelni wyższych oraz naukowo-badawczego regionu
- Budowa społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie tożsamości regionalnej
- Dostosowywanie systemów kształcenia i szkoleń do potrzeb rynku pracy

21. Wzrost wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej

- Wspieranie reorientacji zawodowej osób odchodzących z rolnictwa
- Wspieranie postaw przedsiębiorczych oraz samozatrudnienia

22. Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna

- Przeciwdziałanie bezrobociu i łagodzenie skutków bezrobocia
- Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej osób niepełnosprawnych, starszych oraz w trudnej sytuacji życiowej

25. Dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie

- Rozwój i proekologiczna modernizacja instalacji do produkcji energii elektrycznej i ciepłej w regionie, w tym zwiększenie udziału energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych
- Podnoszenie efektywności energetycznej

27. Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska

28. Modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej

29. Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym

- Zwiększenie poziomu ochrony przeciwpowodziowej i przeciwdziałanie osuwiskom

30. Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń

31. Produkcja energii ze źródeł odnawialnych

- Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich
- Poprawa bezpieczeństwa zasilania w energię miast poprzez budowę i modernizację lokalnych instalacji do produkcji energii ze szczególnym uwzględnieniem technologii kogeneracji i poligeneracji oraz wykorzystania OZE

32. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu.

Do osiągnięcia celów Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego przyczynia się realizacja celów zapisanych w strategiach jednostek samorządu terytorialnego na szczeblu gmin i powiatów. Przyczynia się do tego również formuła celów strategicznych oraz operacyjnych zawartych w niniejszym dokumencie Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk.

X. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA

10.1. Mechanizmy wdrażania Programu

Realizacja Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk uzależniona jest od możliwości finansowych gminy oraz od wysokości uzyskanych środków, zarówno krajowych jak i w ramach funduszy Unii Europejskiej.

W celu efektywnego wdrażania Strategii konieczna będzie koordynacja działań na poziomie gminy. Rolę koordynatora pełnił będzie powołany komitet sterujący – zespół zadaniowy – do zadań którego należało będzie:

- opiniowanie zmian i uzupełnień Strategii;
- zapewnienie zgodności realizacji Strategii z obowiązującymi przepisami (w zakresie zamówień publicznych, ochrony środowiska, ochrony dóbr dziedzictwa kulturowego);
- promocja Strategii;
- sporządzanie materiałów informacyjnych na temat wdrażania Strategii;
- sporządzanie informacji o nieprawidłowościach w realizacji Strategii;
- monitorowanie działań związanych z realizacją Strategii.

Instytucją wdrażającą Strategię Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk jest Burmistrz Miasta, na którym spoczywa obowiązek:

- opracowania i składania wniosków o dotacje;
- kontroli formalnej składanych wniosków i ich zgodności z obowiązującymi procedurami;
- zapewnienie informacji o finansowaniu projektów.

Ocena Strategii

Monitoring Strategii polegał będzie na kontroli przebiegu realizacji projektów i zadań, prowadzących do osiągnięcia celów operacyjnych oraz celów strategicznych. Ocena stopnia realizacji Strategii służyła będzie przede wszystkim do oszacowania uzyskanych efektów z realizacji poszczególnych projektów.

Oceniając projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej przyjmuje się następujące typy ocen:

- ex – ante – przed realizacją projektu;
- mid – term – w połowie realizacji projektu;
- ex – post – na zakończenie projektu;
- on – going – na bieżąco;

Inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi

Czynnikiem decydującym o realizacji Strategii jest współpraca pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi. Drugim istotnym czynnikiem w rozwoju gminy jest komunikacja władz samorządowych z mieszkańcami gminy oraz otoczeniem zewnętrznym. Współpraca międzysektorowa miała miejsce na etapie opracowania Strategii, gdzie wszyscy wspólnie wyznaczyli kierunek działania

Gminy Pułtusk. Współpraca ta będzie dalej prowadzona w odniesieniu do podejmowanych zadań inwestycyjnych i o charakterze nieinwestycyjnym.

Aktualizacja Strategii

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk jest dokumentem otwartym i podlegała będzie aktualizacji w miarę potrzeb lokalnych. Podstawą do aktualizacji Strategii będzie:

- analiza postępu w realizacji zadań podjętych w Strategii;
- zmiany w lokalnej sytuacji społeczno-gospodarczej, np. nowe, pojawiające się problemy i uwarunkowania;
- zmiany w otoczeniu zewnętrznym, będące np. źródłem szans rozwojowych.

Promocja i informowanie o Strategii

Strategia promocyjna jest jednym z podstawowych elementów zapewniających realizację celów w poszczególnych fazach wdrażania Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk. Jest ona ściśle powiązana z celami strategicznymi oraz zakładanymi rezultatami.

Celem działań promocyjnych jest rozpowszechnienie założeń Strategii wśród mieszkańców **poprzez zastosowanie różnorodnych środków komunikacji społecznej.**

Realizacja Strategii zależy od skutecznie przeprowadzonej kampanii promocyjnej, która musi być dobrze zaplanowana i profesjonalnie zrealizowana z wykorzystaniem odpowiednich metod i instrumentów promocji.

ZAŁOŻENIA DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH

Działania promocyjne realizowane w ramach Strategii będą prowadzone na dwóch płaszczyznach:

- budowanie kanałów komunikacyjnych w celu uzyskania akceptacji społecznej dla działań projektowych.
- prowadzenie akcji promocyjnych działań projektowych prowadzących do efektywnego pozyskania potencjalnych beneficjentów i zmotywowania ich do aktywnego udziału we wdrażaniu Strategii.

ODBIORCY DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH

Odbiorcy bezpośredni (beneficjenci ostateczni):

⇒ mieszkańcy Gminy

Odbiorcy pośredni:

- ⇒ władze lokalne, regionalne
- ⇒ instytucje współpracujące w ramach realizacji Strategii
- ⇒ media lokalne i regionalne.

ZASIĘG PROMOCJI

Promocja Strategii obejmie swoim zasięgiem Gminę Pułtusk. Ponadto zakłada się rozpowszechnienie celów i efektów wdrażania Strategii na poziomie ościennych powiatów i całego województwa mazowieckiego.

GLÓWNE DZIAŁANIA PROMOCYJNE

L.p.	Nazwa działania	Cel	Miejsce realizacji	Zasięg oddziaływania
1.	Przygotowanie i dystrybucja materiałów promocyjnych Strategię (ulotki promocyjne)	Rozpowszechnienie informacji o Strategii wśród mieszkańców Gminy	Gmina Pułtusk	województwo mazowieckie
2.	Prowadzenie akcji informacyjno-promocyjnej wśród mieszkańców (spotkania, seminaria tematyczne, panele robocze)	Zaangażowanie mieszkańców w proces tworzenia projektów lokalnych zgodnych z założeniami Strategii	Gmina Pułtusk	województwo mazowieckie
3.	Prowadzenie akcji rozpowszechniającej wdrożone projekty	Określenie efektów projektów i rozpowszechnienie ich na poziomie lokalnym i regionalnym	Gmina Pułtusk	województwo mazowieckie

10.2 Wdrażanie Strategii na poziomie operacyjnym

Za wdrażanie Strategii na poziomie operacyjnym będzie odpowiedzialny Urząd Miejski w Pułtusku, którego zadaniem będzie organizowanie i przeprowadzanie odpowiednich działań. Wśród działań najściślej związanych z realizacją projektów wynikających ze Strategii Rozwoju wskazać należy:

Sprawy techniczno – inwestycyjne, w tym między innymi:

- prowadzenie procedur przetargowych dotyczących zamówień publicznych;
- obsługa procesów inwestycyjnych gminy;
- utrzymywanie bądź nadzór technicznych nad obiektami użyteczności publicznej, terenami zieleni, drogami publicznymi, itp.;
- zarządzanie mieniem komunalnym oraz racjonalne gospodarowanie zasobem nieruchomości;
- zarządzanie zagospodarowaniem przestrzennym;
- zarządzanie ochroną środowiska.

Sprawy finansowo – księgowo, w tym między innymi:

- obsługa finansowa budżetu, w tym prowadzenie rozliczeń inwestycji gminnych;
- podejmowanie działań w celu pozyskania środków spoza budżetu gminy

- na realizację zadań własnych;
- współdziałanie w pracach komisji przetargowej.

Sprawy związane z promocją Gminy, kontaktami z mediami, turystyką, itd., w tym między innymi:

- promocja Gminy;
- współpraca zagraniczna;
- nadzorowanie i współuczestniczenie w działaniach z zakresu turystyki, kultury, rekreacji i kultury.

System wdrażania na poziomie Urzędu Miejskiego obejmować będzie następujące działania:

- przygotowanie dokumentacji zadań objętych Strategią, występowanie z wnioskami o dofinansowanie;
- przeprowadzenie procedur wyboru wykonawców zadań, kontraktowanie;
- monitorowanie przebiegu prac w ramach poszczególnych projektów;
- raportowanie kwartalne i roczne;
- przygotowanie propozycji dotyczących korekt w zakresie poszczególnych zadań;
- prowadzenie rozliczeń finansowych;
- prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych.

Za poszczególne zakresy zadań odpowiadają osoby – pracownicy Urzędu Miejskiego, zgodnie ze swoją właściwością i zakresem odpowiedzialności. Oprócz pracowników Urzędu Miejskiego we wdrażaniu Strategii uczestniczyć będą jednostki organizacyjne Gminy.

Warunkiem niezbędnym dla wdrożenia Strategii jest również uwzględnianie wydatków z nią związanych w kolejnych budżetach na lata 2021 – 2031. Za ten element odpowiada Rada Miejska. Dlatego też organ wykonawczy gminy przedkładając Radzie projekty budżetów winien przetransponować do nich założenia finansowe zawarte w Strategii Rozwoju przewidziane w nim na dany rok.

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Strategii Rozwoju będzie pełnił Burmistrz. Za zakres zadań Instytucji Zarządzającej odpowiedzialny będzie **Wydział Inwestycji, Rolnictwa i Pozyskiwania Środków Pozabudżetowych** oraz **Wydział Edukacji i Promocji**.

Zakres zadań będzie obejmował między innymi:

- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Strategii;
- zapewnienie zgodności realizacji Strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu;
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Strategii;
- dokonanie oceny ex-post po zakończeniu realizacji Strategii.

W celu sprawnego i efektywnego działania Strategii Rozwoju istnieje potrzeba ciągłego monitorowania rzeczowych projektów wchodzących w zakres Strategii oraz wydatków na ich realizację. Organ wykonawczy gminy odpowiada za proces monitorowania i raportowania wraz z podlegającym mu aparatem wykonawczym w postaci Urzędu Miejskiego oraz jednostek organizacyjnych Gminy.

Raport monitoringowy przedstawiony winien być Radzie Miejskiej i powinien zawierać:

- przebieg procesu wdrażania poszczególnych projektów;
- realizację planu finansowego;
- sposoby promocji projektów;
- zidentyfikowane przewidywane zagrożenia realizacji planu.

Strategia Rozwoju zostanie poddana ocenie po zakończeniu okresu objętego procesem planowania. Oceny dokonają pracownicy Urzędu Miejskiego i jednostki organizacyjne Gminy. Raport z tej oceny zostaje przedstawiony Burmistrzowi, który następnie przedłoży ją Przewodniczącemu Rady Miejskiej.

Ocena ta powinna zawierać:

- daty rozpoczęcia i zakończenia projektów;
- sposoby zarządzania projektami po ich zakończeniu;
- potwierdzenie kosztów projektów;
- potwierdzenie realizacji założeń społeczno – gospodarczych.

10.3 Monitorowanie realizacji Strategii

Najbardziej znanym i powszechnie stosowanym przez samorządy mechanizmem weryfikacji postępów wdrażania planów jest ich monitoring. Istota monitoringu polega na prowadzeniu stałych obserwacji i dokonywaniu systematycznych pomiarów przebiegu realizacji celów. Ponieważ **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021 – 2031** jest zarówno narzędziem planowania, jak i wspomaganie rozwoju Gminy, zasadnym wydaje się wyróżnienie dwóch płaszczyzn jej obserwacji i oceny.

Pierwszą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja Strategii jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój z całą logiką uzasadnienia tych działań.

Na płaszczyźnie tej obserwacji należy prowadzić w trzech sferach:

- w sferze zmieniającej się diagnozowanej rzeczywistości;
- w sferze identyfikacji problemów;
- w sferze planowania rozwoju lokalnego.

Wymienione trzy sfery monitoringu dotyczą w istocie stopnia spójności z rzeczywistością i stopnia spójności z tymi uwarunkowaniami zewnętrznymi, którymi są osiągnięcia cywilizacyjne. Przyływ informacji o tych osiągnięciach wywołuje potrzebę ich adaptacji na terenie Gminy. Monitoring **Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021 – 2031** jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój Gminy winien być przeprowadzany, **co najmniej raz na rok**. Zmienność uwarunkowań wpływających na potrzeby korygowania Strategii i względy organizacyjne służb planowania strategicznego mogą w przyszłości pokazać, jakie cykle czasu należy przyjąć.

Drugą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja i ocena wdrażania zadań lub programów operacyjnych w życie, w tym obserwacja realizacji zadań w sferze materialnej, głównie inwestycyjnej, jak i obserwacja wdrażania przedsięwzięć organizacyjnych. Niezwykle korzystną sytuacją dla monitoringu jest sytuacja, gdy Strategia posiada zorganizowany podmiot koordynujący prace nad jego wdrażaniem,

informujący wszystkich partnerów o najbliższych zamierzeniach rozwojowych i przyjmujący od nich wszelkie inicjatywy w tym zakresie.

Z planowaniem strategicznym nierozzerwalnie winien być związany system pomiaru efektów w formie **wskaźników** obrazujących miarę postępu i skuteczności wdrażania celów zawartych w Strategii.

W metodologii planowania strategicznego stosuje się najczęściej wskaźniki na poziomie:

- produktu;
- rezultatu;
- oddziaływania;

Produkt to bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia, mierzony konkretnymi wielkościami. Produkt jest wynikiem interwencji w stan aktualny.

Rezultat to bezpośredni wpływ zrealizowanego produktu na otoczenie społeczno – ekonomiczne, uzyskany natychmiast po zakończeniu danego projektu. Rezultaty to bezpośrednie, natychmiastowe efekty zrealizowanego projektu. Dostarczają one informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia projektu u beneficjentów pomocy, bezpośrednio po uzyskaniu przez nich wsparcia.

Oddziaływanie to długofalowe konsekwencje zrealizowanego produktu, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów, a także pośrednie konsekwencje dla innych adresatów, którzy skorzystali w wyniku realizacji projektu.

Pomiar efektów wdrażania Strategii mierzony będzie poprzez zestaw wskaźników obrazujących miarę postępu i skuteczności realizacji celów strategicznych zawartych w tym dokumencie.

Wskaźniki realizacji celów strategicznych

Domena I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY

Cel strategiczny 1: Poprawa atrakcyjności społecznej i gospodarczej poprzez właściwe gospodarowanie zasobami gminy, przestrzenią oraz ochronę środowiska naturalnego i przyrody

Wskaźniki:

- liczba projektów edukacyjno-rekreacyjnych na obszarze Natura 2000
- liczba zrewitalizowanych zbiorników wodnych
- liczba przeprowadzonych termomodernizacji budynków
- liczba wydarzeń i konkursów o tematyce ekologicznej
- liczba zagospodarowanych i odnowionych parków i terenów zielonych
- liczba gospodarstw rolnych, w których zastosowano ekologiczne rozwiązania w gospodarce ściekowej
- liczba zmodernizowanych urządzeń wodnych.

Cel strategiczny 2: Poprawa jakości i funkcjonalności oraz rozwój infrastruktury drogowej, komunikacyjnej i energetycznej

Wskaźniki:

- liczba km ulepszonej jakości dróg gminnych
- liczba km ulepszonej jakości dróg powiatowych i wojewódzkich biegnących przez teren gminy
- liczba km zbudowanych i rozbudowanych ciągów pieszych i rowerowych
- liczba wybudowanych i zmodernizowanych urządzeń oświetleniowych przy centrach miejscowości
- liczba wybudowanych i zmodernizowanych mostów
- liczba nowych maszyn i urządzeń do budowy i naprawy infrastruktury drogowej
- liczba nowych połączeń komunikacyjnych z ośrodkami powiatowymi i wojewódzkimi
- liczba kWh wyprodukowanej energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych
- liczba nowoutworzonych podmiotów gospodarczych zajmujących się odnawialnymi źródłami energii
- liczba zrealizowanych projektów ze środków zewnętrznych na rozwój i promocję odnawialnych źródeł energii
- liczba wdrożonych nowoczesnych technologii w zakresie odnawialnych źródeł energii
- liczba zrealizowanych wspólnych inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie promocji i rozwoju odnawialnych źródeł energii

Cel strategiczny 3: Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej oraz efektywna gospodarka odpadami komunalnymi

Wskaźniki:

- liczba km rozbudowanej i zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej
- liczba nowych przyłączy kanalizacyjnych
- liczba km zmodernizowanej infrastruktury wodociągowej
- liczba zlikwidowanych „dzikich” wysypisk śmieci
- liczba nowego wyposażenia zakładów gospodarki komunalnej

Cel strategiczny 4: Promocja i tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa oraz podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru

Wskaźniki:

- liczba nowopowstałych małych i średnich przedsiębiorstw;
- liczba terenów inwestycyjnych dla firm;
- liczba instytucji wsparcia biznesu;
- liczba udzielonych usług informacyjno-doradczych dla firm;
- liczba obiektów służących działalności gospodarczej;
- powierzchnia uzbrojonych terenów pod inwestycje
- wartość zrealizowanych inwestycji przez inwestorów
- liczba stworzonych miejsc pracy
- liczba podjętych inicjatyw we współpracy z instytucjami i ośrodkami doradztwa rolniczego w zakresie promowania nowoczesnej technologii produkcji rolnej i organizacji fachowego i rzetelnego doradztwa rolniczego
- liczba stworzonych grup producentów rolnych
- liczba utworzonych gospodarstw ekologicznych
- liczba przedsięwzięć promujących produkty rolne

- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu wspieranie w gospodarstwach rolnych, lub grupach gospodarstw lokalnych form przetwórstwa płodów rolnych, opartych o tradycyjne receptury i technologie
- liczba wypromowanych produktów rolniczych opartych o tradycyjne receptury i technologie.

Cel strategiczny 5: Poprawa atrakcyjności turystycznej Gminy i wielokierunkowy rozwój turystyki poprzez efektywne wykorzystanie potencjału przyrodniczego, położenia i dziedzictwa kulturowego

Wskaźniki:

- liczba stworzonych narzędzi promocji atrakcji turystycznych Gminy
- liczba podmiotów świadczących usługi turystyczne;
- liczba wyznaczonych tras turystycznych
- liczba osób korzystających z systemu informacji turystycznej
- liczba przeprowadzonych szkoleń oraz udzielonych informacji i doradztwa w zakresie tworzenia infrastruktury turystycznej
- liczba porozumień o współpracy z instytucjami i firmami zajmującymi się turystyką i wypoczynkiem w celu promocji oferty turystycznej Gminy
- liczba przeprowadzonych inicjatyw promujących tworzenie gospodarstw agroturystycznych
- liczba turystów korzystających z atrakcji turystycznych

Cel strategiczny 6: Poprawa i rozwój działań promocyjnych gminy w oparciu o współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym w kraju i za granicą

Wskaźniki:

- liczba zidentyfikowanych i wypromowanych kluczowych produktów lokalnych z terenu Gminy
- stworzony i wdrożony system obsługi inwestora na terenie Gminy
- opracowana i wdrożona strategia marketingowa Gminy, w tym Plan Promocji Gminy
- liczba zorganizowanych przedsięwzięć i inicjatyw mających na celu integrację lokalnych przedsiębiorców
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć w ramach współpracy z instytucjami otoczenia biznesu
- liczba wyjazdów na targi gospodarcze i wizyty studyjne
- liczba przedsiębiorstw biorących udział w targach gospodarczych i wizytach studyjnych
- liczba nowych kontraktów i porozumień gospodarczych
- liczba podpisanych międzynarodowych porozumień partnerskich;
- liczba inwestycji zrealizowanych przez inwestorów zagranicznych;
- liczba zrealizowanych wspólnych projektów międzynarodowych.

**Domena II
ROZWÓJ SPOŁECZNY**

Cel strategiczny 1: Wspieranie jakości i efektywności kształcenia poprzez poprawę infrastruktury oświatowej oraz warunków funkcjonowania placówek edukacyjnych

Wskaźniki:

- liczba rozbudowanych oraz modernizowanych obiektów służących realizacji zadań oświatowych
- liczba nowych składników wyposażenia w obiektach służących realizacji zadań oświatowych
- liczba wybudowanych i zmodernizowanych obiektów sportowych przy placówkach oświatowych
- liczba przedsięwzięć i inicjatyw edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego i historycznego
- liczba zajęć wyrównawczych dla dzieci i młodzieży mniej zdolnej
- % zdawalności egzaminów.

Cel strategiczny 2: Promocja i ochrona zdrowia mieszkańców poprzez rozwój profilaktyki zdrowotnej, poprawę infrastruktury i opieki medycznej oraz promocję aktywności fizycznej mieszkańców

Wskaźniki:

- liczba przedsięwzięć promujących zdrowy tryb życia
- liczba nowych usług specjalistycznej opieki zdrowotnej
- liczba zmodernizowanych i rozbudowanych placówek medycznych
- liczba składników nowoczesnego wyposażenia w placówkach medycznych
- liczba przedsięwzięć i inicjatyw mających na celu wspieranie aktywności i współpracę z organizacjami społecznymi zajmującymi się ochroną zdrowia i profilaktyką zdrowotną
- liczba wdrożonych programów promocji i profilaktyki zdrowotnej
- liczba osób biorących udział w programach promocji i profilaktyki zdrowotnej.

Cel strategiczny 3: Poprawa jakości życia osób potrzebujących poprzez zwiększenie jakości i efektywności pomocy społecznej oraz realizację działań na rzecz rodziny i osób wykluczonych

Wskaźniki:

- liczba punktów doradztwa prawnego i psychologicznego dla mieszkańców
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie poradnictwa kryzysowego (alkoholizm, niktynizm, długotrwałe bezrobocie)
- liczba utworzonych spółdzielni socjalnych
- liczba obiektów zaadaptowanych na cele socjalne
- liczba rodzin dysfunkcyjnych objętych wsparciem
- liczba zorganizowanych warsztatów terapii zajęciowej
- liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowanych architektonicznie do potrzeb osób niepełnosprawnych
- liczba przedsięwzięć, inicjatyw i projektów zorganizowanych na rzecz rodzin
- wskaźnik przyrostu naturalnego
- liczba dzieci objętych opieką – do 3 lat.

Cel strategiczny 4: Rozwój infrastruktury kulturalnej oraz poprawa jakości oraz pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego i historycznego

Wskaźniki:

- liczba zbudowanych, przebudowanych, zmodernizowanych obiektów służących działalności kulturalnej
- liczba nowych składników wyposażenia w obiektach służących działalności kulturalnej
- liczba zrewitalizowanych i odnowionych lokalnych zabytków i pomników historycznych
- liczba stworzonych miejsc pamięci historycznej oraz służących kultywowaniu tradycji i dziedzictwa kulturowego
- liczba wybudowanych obiektów widowiskowych.

Cel strategiczny 5: Poprawa i rozwój infrastruktury oraz aktywności sportowej i rekreacyjnej

Wskaźniki:

- liczba nowych obiektów sportowych i rekreacyjnych
- liczba zespołów sportowych
- liczba wydarzeń sportowych i rekreacyjnych
- liczba przedsięwzięć i imprez w istniejących obiektach sportowych i rekreacyjnych
- liczba wybudowanych i zmodernizowanych boisk i innych obiektów sportowych
- liczba wybudowanych i wyposażonych placów zabaw.

Cel strategiczny 6: Poprawa bezpieczeństwa lokalnej społeczności oraz zapewnienie porządku publicznego poprzez edukację, wychowanie oraz wspieranie i profesjonalizację działalności podmiotów systemu szybkiego reagowania

Wskaźniki:

- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu promowanie zachowań prospołecznych wśród młodzieży
- zmniejszenie ilości zachowań aspołecznych wśród środowiska młodzieży
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu wspieranie policji i innych służb oraz stała współpraca w zapewnieniu bezpieczeństwa społeczności lokalnej i przeciwdziałaniu różnorodnym zagrożeniom
- liczba zagrożeń na terenie Gminy
- ilość przestępstw i wypadków drogowych
- ilość nowoczesnego sprzętu i wyposażenia jednostek straży pożarnej
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć promujących i informujących lokalną społeczność o zagrożeniach
- liczba projektów mających na celu rozwój infrastruktury służącej poprawie bezpieczeństwa publicznego.

**Cel strategiczny 7:
Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz poprawa efektywności i jakości działania administracji samorządowej**

Wskaźniki:

- liczba przedsięwzięć, inicjatyw i projektów zorganizowanych przez lokalne organizacje społeczne
- liczba przedsięwzięć mających na celu zachowanie i promowanie ginących zawodów (kowalstwo, garncarstwo, itp.)
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu inicjowanie i organizację wolontariatu
- liczba opracowanych i wdrożonych technik prowadzenia konsultacji społecznych ze społecznością lokalną w kluczowych sprawach dla Gminy
- liczba przedsięwzięć i inwestycji zrealizowane w oparciu o konsultacje społeczne
- liczba wydawnictw promujących gminę, jej historię i teraźniejszość
- liczba przedsięwzięć mających na celu tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju uzdolnień (artystycznych, sportowych, intelektualnych)
- liczba mieszkańców zadowolonych z obsługi w urzędzie
- liczba osób biorących udział w konsultacjach społecznych.

10.4. Ewaluacja ex-ante projektu Strategii

Metodyka ewaluacji ex-ante

Ewaluacja to systematyczne badanie, prowadzone z użyciem zróżnicowanych metod, złożone ze zbierania danych, analizy, oceny oraz informowania o wynikach. Jego celem jest oszacowanie (w odniesieniu do jasno sformułowanych kryteriów) jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania interwencji publicznych.

Według kryterium momentu przeprowadzania badania wyróżniamy następujące rodzaje ewaluacji:

- ewaluacja ex-ante – przeprowadzana jest w fazie wstępnej, gdy dokonywana jest analiza przyjętych rozwiązań pod kątem potencjalnej zdolności osiągnięcia efektów poprawności konstrukcji wszystkich elementów projektu;
- ewaluacja on-going – bieżąca, w trakcie wdrażania interwencji, „gdy zajdzie potrzeba”;
- ewaluacja mid-term – przeprowadzana w połowie okresu funkcjonowania, będąc narzędziem służącym podnoszeniu jakości oraz trafności programowania, z uwagi na fakt, że daje możliwość modyfikowania pewnych założeń programu w trakcie jego realizacji, w przypadku gdy okaże się, że zmiana warunków społeczno-gospodarczych spowodowała dezaktualizację diagnozy, która była punktem wyjścia dla realizowanego programu;
- ewaluacja ex-post – po zakończeniu wdrożenia.

Z definicji, ewaluacja ex-ante powinna udzielić odpowiedzi na pytania, czy planowane do realizacji interwencje publiczne znajdują uzasadnienie społeczno-ekonomiczne oraz czy ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia pożądanych celów rozwojowych, zaspokojenia i rozwiązania zdiagnozowanych potrzeb oraz problemów społeczno-ekonomicznych.

Poniżej przedstawiono wnioski z przeprowadzonej ewaluacji ex-ante projektu Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk z lata 2021-2031, którą

przeprowadzono w celu stwierdzenia spełnienia przez tę Strategię podstawowych kryteriów ewaluacyjnych, którymi są:

- trafność (relevance) – oceniano adekwatność planowanych celów interwencji i metod jej wdrażania do problemów i wyzwań społeczno-ekonomicznych, które zostały zidentyfikowane w diagnozie;
- skuteczność (effectiveness) – oceniano założenia odnoszące się do realizacji zakładanych celów - czy osiągnięte zostanie to, co zaplanowano, w kontekście przewidywanych do użycia metod, instytucji oraz wpływu czynników zewnętrznych na przewidywane efekty;
- efektywność (efficiency) – oceniano zaplanowane relacje między nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi), a przewidywanymi do osiągnięcia efektami interwencji;
- użyteczność (utility) – oceniano całość przewidywanych, rzeczywistych efektów, które mają być wywołane przez Strategię, odnosząc je do wyzwań społeczno-ekonomicznych obszaru objętego Strategią;
- trwałość (sustainability) – oceniano ciągłość przewidywanych pozytywnych efektów wdrożenia Strategii w perspektywie średnio i długookresowej.

Przeprowadzając ewaluację ex-ante Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk z lata 2021-2031 skupiono się na dwóch podstawowych aspektach:

- ocenie poprawności projektu Strategii pod względem merytorycznym;
- ocenie spójności projektu Strategii w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym.

Wnioski z przeprowadzonej ewaluacji ex-ante

Na podstawie przeprowadzonych badań i analiz, można sformułować następujące wnioski z oceny ex-ante projektu Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk z lata 2021-2031:

- diagnoza strategiczna została sporządzona zgodnie z zasadami opracowywania diagnozy na potrzeby strategii rozwoju. Zawiera informacje zobiektywizowane, opierające się na rzetelnych, aktualnych źródłach danych, przedstawiających sytuację zastaną, głównie w oparciu o dane statystyczne;
- zakres diagnozy strategicznej oraz określenie potencjałów i deficytów, a także głównych problemów społeczno-ekonomicznych obszaru objętego Strategią, pozwolił na sformułowanie misji oraz wizji rozwoju;
- wizja strategiczna uwzględnia opinie lokalnej społeczności i odpowiada na jej oczekiwania. Efekt ten uzyskano dzięki zaangażowaniu w wypracowanie analizy SWOT i wizji rozwoju różnych grup przedstawicieli lokalnej społeczności;
- potencjały i wyzwania zawarte w projekcie Strategii w dużej mierze odpowiadają nakreślonej w diagnozie strategicznej analizie SWOT;
- projekt Strategii cechuje wysoka spójność wewnętrzna - zachowano wysoki stopień spójności pomiędzy częścią diagnostyczną dokumentu, która tworzy podstawy do formułowania celów na różnych poziomach (strategicznym i operacyjnym) oraz identyfikacji potencjałów i wyzwań dla rozwoju. Prezentowane w projekcie Strategii potencjały Gminy Pułtusk oraz jej problemy

rozwojowe znajdują uzasadnienie w treściach analiz cząstkowych opracowanych na potrzeby diagnozy strategicznej;

- cele strategiczne i operacyjne odpowiadają na zdiagnozowane wyzwania i potencjały, co zostało przeanalizowane w odniesieniu do logiki interwencji, która ma być przeprowadzona w fazie wdrożenia Strategii;
- każdy z celów strategicznych jest spójny i odpowiada na elementy wskazane w wizji rozwoju;
- cele strategiczne zostały uszczegółowione w postaci celów operacyjnych. Relacje między celami strategicznymi i operacyjnymi są właściwe: cele operacyjne zawierają się w celach strategicznych i stanowią ich operacjonalizację. Jednocześnie cele operacyjne nie są nadmiernie szczegółowe, co stwarzałoby ryzyko pominięcia ważnych działań mogących doprowadzić do realizacji Strategii;
- liczba celów, zarówno strategicznych jak i operacyjnych wskazuje na skupienie się na najbardziej istotnych kwestiach rozwojowych. Jest to zgodne z metodyką wyznaczania celów, warunkując wysokie prawdopodobieństwo ich osiągnięcia. Jednocześnie liczba celów jest na tyle duża, że zapewnia wystarczający zakres problemowy przedsięwzięć spójnych ze Strategią na etapie jej wdrażania;
- cele operacyjne w ramach danego celu strategicznego w sposób istotny pozytywnie oddziałują na możliwości realizacji wyznaczonej wizji rozwoju w Strategii. Poszczególne cele są komplementarne, wzajemnie się uzupełniają i ich realizacja jest wzajemnie powiązana;
- analiza siły powiązań celów operacyjnych z wizją wykazała ich wysoki poziom spójności. Cele operacyjne w sposób istotnie pozytywny oddziałują na możliwości realizacji wyznaczonej dla Gminy Pułtusk wizji jej rozwoju. Jednocześnie nie zidentyfikowano takich celów operacyjnych, które nie sprzyjałyby osiągnięciu wizji lub oddziaływałyby na jej osiągnięcie w sposób negatywny;
- poziom spójności wewnętrznej pomiędzy poszczególnymi celami operacyjnymi można ocenić jako znaczący;
- w sposób właściwy dobrano wskaźniki dla pomiaru stopnia realizacji założonych w Strategii celów;
- w systemie realizacji Strategii widoczne jest podejście horyzontalne, które pozwala łączyć różne obszary tematyczne w ramach jednego celu;
- proces pomiaru rezultatów oraz aktualizacji Strategii został określony poprawnie;
- wskazano potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć przewidzianych do wdrożenia w ramach Strategii;
- wykazano spójność projektu Strategii z nadrzędnymi dokumentami strategicznymi.

Na podstawie przeprowadzonej ewaluacji ex-ante Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk z lata 2021-2031 należy stwierdzić, że strategię przygotowano poprawnie pod względem merytorycznym, a dokument ten jest spójny w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym. Strategia spełnia również podstawowe kryteria ewaluacyjne: trwałości, skuteczności, efektywności, użyteczności i trwałości.

XI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I PLAN FINANSOWY REALIZACJI STRATEGII

Realizacja przewidzianych w Strategii Rozwoju projektów inwestycyjnych oraz zadań o charakterze nieinwestycyjnym wymaga zazwyczaj wydatkowania znacznych środków finansowych. W obecnej sytuacji ekonomiczno-prawnej główne źródła finansowania rozwoju lokalnego stanowią:

- Budżet jednostek samorządu terytorialnego: gmin, powiatów, województw;
- Budżet państwa: dotacje celowe, środki z rezerw celowych poszczególnych ministerstw, środki w ramach ogłaszanych programów rządowych;
- Środki funduszy celowych, np. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Środki z Funduszy Strukturalnych, Funduszu Spójności, oraz Inicjatyw Wspólnotowych Unii Europejskiej;
- Fundusze prywatne oraz fundusze organizacji pozarządowych.

Nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej na lata 2021-2027 stworzy ramy do pozyskania znacznych funduszy z uchwalonych programów krajowych oraz programu regionalnego (RPO). Środki finansowe na realizację celów tych programów będą pochodzić z funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności UE. Należy jednak nadmienić, że podział środków w ramach dostępnych programów oraz opracowywanie ich ostatecznej wersji w dalszym ciągu trwa. Aktualnie (2020) instytucje UE wypracowały projekty rozporządzeń na bazie których zostaną określone szczegółowe cele i nakłady na dla poszczególnych krajów członkowskich oraz uzgodnionych i zatwierdzonych programów operacyjnych.

Generalnie możliwości pozyskiwania zewnętrznego finansowania przedsięwzięć określonych w niniejszej Strategii są zdeterminowane ostatecznym kształtem polityk i rozporządzeń UE (patrz załącznik) oraz skutecznością wdrażania celów zawartych w następujących dokumentach strategicznych poziomu krajowego i regionalnego:

- **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 roku (z perspektywą do roku 2030),**
- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030**
- **Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku.**
- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2021-2027.**

Poniżej zamieszczono założenia Wieloletniego Planu Finansowego (WPI), który określa kluczowe zadania inwestycyjne zaplanowane do realizacji w ramach celów strategicznych i operacyjnych.

**Wieloletni Plan Inwestycyjny do Strategii Zrównoważonego Rozwoju
Gminy Pułtusk na lata 2021-2031**

XII. PARTYCYPACJA I KONSULTACJE SPOŁECZNE

Nieodłącznym elementem zastosowanej metodologii przy opracowaniu Strategii Rozwoju jest partycypacja społeczna na etapie jej budowania, a następnie na etapie wdrażania.

Z uwagi na istniejącą w czasie opracowywania Strategii pandemię Covid-19, proces uspołecznienia prac nad dokumentem miał formę zdalnych konsultacji społecznych. Członkowie Zespołu ds. opracowania Strategii oraz inni zainteresowani przedstawiciele społeczności Gminy Pułtusk mieli możliwość wypowiedzenia się na każdym z etapów tworzenia założeń strategicznych. Konsultacje społeczne dotyczyły etapu opracowania analizy SWOT, analizy problemów oraz analizy celów.

Projekt Strategii został następnie omówiony podczas spotkania konsultacyjnego przeprowadzonego w dniu 15 października 2020 roku. Na spotkaniu wypracowano także założenia wizji i misji rozwoju Gminy Pułtusk do 2031 roku.

W celu przeprowadzenia konsultacji społecznych projektu Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pułtusk na lata 2021-2031 dokument został zamieszczony na stronie internetowej www.pultusk.pl oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Pułtusku <http://bip.pultusk.pl/> w okresie od 26.10.2020 roku. do 09.11.2020 r. Uwagi i opinie dotyczące dokumentu mogły być zgłaszane za pośrednictwem poczty elektronicznej na adres e-mail: um@pultusk.pl lub przesłanie na adres Urzędu Miejskiego w Pułtusku.

Konsultacje dokumentu były zgodne z art. 19 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U.2014.1649 z późn. zm.) oraz art. 39-43 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U.2013.1235 z późn. zm.).

Wersja robocza niniejszego Strategii została poddana konsultacjom społecznym w formie konsultacji internetowych.

Skuteczne wdrażanie dokumentu strategicznego zależy nie tylko od aktywnej pracy Urzędu Miejskiego i realizacji projektów infrastrukturalnych, ale wymaga włączenia się szerokich kręgów społecznych do tego procesu.

W szczególności ma to odniesienie do osiągnięcia celów „miękkich” programu, dotyczących np.: rozwoju kultury, edukacji, przedsiębiorczości, turystyki. Modelowym rozwiązaniem w tym zakresie jest podjęcie współpracy „Trzech Sektorów”, to jest samorządu, organizacji społecznych i pozarządowych oraz sektora prywatnego (przedsiębiorców, rolników).

XIII. ZAŁĄCZNIKI

13.1. Lista obecności podczas warsztatów strategicznych

Lista obecności z dnia 15.10.2020 r. podczas konsultacji w sprawie Strategii zrównoważonego rozwoju dla miasta i gminy Pułtusk

I.p.	Imię i nazwisko	stanowisko	podpis
1	Zdzisław Chajbala	radny	[podpis]
2	Eugeniusz Słowiński	radny	[podpis]
3	Adam Kowalski	radny	[podpis]
4	Michał Kowalski	radny	[podpis]
5	Przemysław Tomaszewski	radny	[podpis]
6	Michał Jasiński	radny	[podpis]
7	Adam Przewoźnik	radny	[podpis]
8	Janina Majorska	radny	[podpis]
9	Anna Tomaszewska	radna RM	[podpis]
10	Robert Kowalski	radny RM	[podpis]
11	Maciej Miroszewski	Zastępca Burmistrza	[podpis]
12	Andrzej Eltowski	radny	[podpis]
13	Janina Turek	skłobnik	[podpis]
14	Wojciech Gregorzewski	burmistrz	[podpis]
15	Adam March	radny	[podpis]
16	Krzysztof Franciszek	radny	[podpis]
17	Stanisław Zawucha	radny	[podpis]
18	Stanisław Jasiński	radny	[podpis]
19	Dawid Jado	Kierownik referatu	[podpis]
20	Andrzej Szpakowski	Kierownik JRPSP	[podpis]
21	Zdzisław Słowiński	inspektor	[podpis]
22	Edyta Zimuntowska	przewodnicząca KRS	[podpis]
23	Anna Przewoźnik	przewodnicząca IPSP	[podpis]
24	Robert Kowalski	Kierownik BR	[podpis]
25	Ryszard Dmochowski	Kierownik	[podpis]
26	Anna Tomaszewska	inspektor	[podpis]
27	Dorota Sobota	Kierownik Wydz. EP	[podpis]
28	Andrzej Kwiatkowski	EP	[podpis]
29	Bogusław W. Nowak	KSM	[podpis]
30	Monika Wojtala	IPSP	[podpis]
31	Grzegorz Guc	IPSP	[podpis]
32	Marian Jasiński	IPSP	[podpis]
33	Dorota Ciocel	IPSP Inspektor	[podpis]
34	Anna Brzezinska	ZCP	[podpis]
35	Robert Gajkowski	ZUM	[podpis]
36	Anna Kowalska	Kierownik Kuchni Gm	[podpis]
37	Patrycja Kwiecień	Sekretarz UM	[podpis]

13.2. Zestawienie projektów strategii i programów finansowych UE na przyszłe lata

- Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030
- Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu
- Siódmy raport na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej
- Biała księga o przyszłości Europy
- Pakiet projektów rozporządzeń dot. Polityki Spójności oraz Wspólnej Polityki Rolnej na okres perspektywy finansowej 2021-2027:
 - Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz COM(2018) 375;
 - Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności, COM(2018) 372;
 - Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), COM(2018) 382;
 - Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących celu „Europejska współpraca terytorialna” (Interreg) wspieranego w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz instrumentów finansowania zewnętrznego COM(2018) 374;
 - Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie mechanizmu eliminowania barier prawnych i administracyjnych w kontekście transgranicznym COM(2018) 373.
 - Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego przepisy dotyczące wsparcia na podstawie planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylającego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 i rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 [COM(2018)392];
 - Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylającego rozporządzenie (UE) nr 1306/2013 [COM(2018)393];
 - Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych, (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, (UE) nr 251/2014 w sprawie definicji, opisu, prezentacji, etykietowania

i ochrony oznaczeń geograficznych aromatyzowanych produktów sektora wina, (UE) nr 228/2013 ustanawiające szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w Unii Europejskiej i (UE) nr 229/2013 ustanawiające szczególne środki dotyczące rolnictwa dla mniejszych wysp Morza Egejskiego [COM(2018)39.

13.3. Zestawienie wykorzystanych źródeł, dokumentów i opracowań

Wykorzystane źródła:

- Analiza systemu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Pułtusk, rok 2018
- Gminny Program Rewitalizacji Miasta Pułtusk na lata 2016-2025
- Gminny Program Wspierania Rodziny i Opieki nad Dzieckiem
- GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>
- <http://www.polskawliczbach.pl>
- <http://pultusk.pl/>
- <http://pultusk.praca.gov.pl/>
- <http://warszawa.stat.gov.pl/dane-o-wojewodztwie/powiaty/>
- <https://wupwarszawa.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analazy/>
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Pułtusk na lata 2015-2020
- Plan inwestycyjny dla subregionu ciechanowskiego objętego OSI problemowymi w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych, 2017
- Pułtusk, Ekoturystyka – podróż i wypoczynek w zgodzie z naturą, 2019
- Raport o stanie Gminy Pułtusk za rok 2019
- Rejestr Instytucji Kultury, których organizatorem jest Gmina Pułtusk
- Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność dla obszaru Lokalnej Grupy Działania Zielone Mosty Narwi
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Pułtusk na lata 2014-2020
- Strategia Rozwoju Powiatu Pułtuskiego na lata 2016-2030
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Pułtusk do roku 2020

13.4. Spis map, fotografii, tabel i wykresów

Mapy

Mapa 1. Położenie Gminy Pułtusk na tle Województwa Mazowieckiego i Powiatu Pułtuskiego.....	12
Mapa 2. Sieć osadnicza w Gminie Pułtusk	13
Mapa 3. Położenie Pułtuska na tle Powiatu Pułtuskiego.....	14
Mapa 4. Koryto rzeki Narew w Pułtusku	18
Mapa 5. Sieć powiązań komunikacyjnych w Subregionie Ciechanowskim	62

Fotografie

Fotografia 1. Panorama Pułtuska.....	11
Fotografia 2. Kanał rzeczny Narwi w Pułtusku	19
Fotografia 3. Rezerwat „Popławy”	21
Fotografia 4. Rezerwat „Bartnia”	22
Fotografia 5. „Puszcza Biała”	23
Fotografia 6. Tężnia solankowa przy Pasażu Klenczona	24
Fotografia 7. Aleja im. Wiktora Gomulickiego – Bulwary Nadnarwiańskie	25
Fotografia 8. Układ przestrzenny Miasta Pułtusk (chronologia: XIV – XIX w.).....	26
Fotografia 9. Bazylika kolegiacka pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Pannie, 1449 r.	27
Fotografia 10. Wieża dawnego ratusza.....	29
Fotografia 11. Kaplica pw. św. Marii Magdaleny.....	30
Fotografia 12. Kościół pw. św. Józefa	31
Fotografia 13. Zamek, Pałac Biskupi w Pułtusku.....	32
Fotografia 14. Pałac Biskupi, obecnie Dom Polonii w Pułtusku.....	32
Fotografia 15. Budynek Publicznej Szkoły Podstawowej Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi w Pułtusku	44
Fotografia 16. Miejskie Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusku – Kino Narew	45
Fotografia 17. Przystań wodna w Pułtusku nad rzeką Narew	48
Fotografia 18. Widok na rynek w Pułtusku.....	59
Fotografia 19. Widok na plażę nad rzeką Narew w Pułtusku	60

Tabele

Tabela 1. Liczba miejscowości oraz powierzchnia gmin powiatu pułtuskiego	14
Tabela 2. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Pułtusk na dzień 01.01.2020 r. w %.....	19
Tabela 3. Biologiczne grupy wiekowe w gminie Pułtusk (31.12.2019).....	35

Tabela 4. Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Pułtusk na tle województwa mazowieckiego i Polski (2011 rok).....	37
Tabela 5. Produkcyjne grupy wieku w Mieście i Gminie Pułtusk (31.12.2019).....	38
Tabela 6. Wskaźniki obciążenia demograficznego (31.12.2018).....	38
Tabela 7. Struktura bezrobocia w Mieście i Gminie Pułtusk w latach 2015-2019 oraz 2020, dane na koniec II kw.....	40
Tabela 8. Struktura bezrobocia w Powiecie Pułtuskim w latach 2015-2019 oraz 2020, dane na koniec II kw.	40
Tabela 9. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Powiecie Pułtuskim w latach 2015-2019 oraz 2020 w okresie I-II kw., w %	42
Tabela 10. Imprezy kulturalne w Mieście i Gminie Pułtusk w 2019 roku	45
Tabela 11. Koła, kluby, sekcje i członkowie w Mieście i Gminie Pułtusk w 2019 roku ..	46
Tabela 12. Liczba wypożyczeń księgozbioru bibliotek publicznych w Gminie Pułtusk.	47
Tabela 13. Liczba odwiedzin w muzeach w gminie Pułtusk	47
Tabela 14. Ochrona zdrowia w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk w latach 2015-2019	50
Tabela 15. Pomoc społeczna w gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk w latach 2015-2018 r.	52
Tabela 16. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Pułtusk w latach 2015-2019 oraz I półrocze 2020 według sektorów własnościowych	55
Tabela 17. Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Pułtusk w latach 2015-2019 oraz I półrocze 2020 według klasy wielkości	56
Tabela 18. Podmioty gospodarcze w Gminie Pułtusk w latach 2015-2019 według grup rodzajów działalności PKD 2007	56
Tabela 19. Struktura powierzchni gospodarstw rolnych w Gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk.....	57
Tabela 20. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna w Gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk w latach 2015-2019	63
Tabela 21. Sieć gazowa i ciepłownicza w Gminie miejsko-wiejskiej Pułtusk w latach 2015-2019	65
Tabela 22. Budżet Gminy Pułtusk w latach 2017-2020 w zł (kwoty w zaokrągleniu) ...	67
Tabela 23. Dochody budżetowe na 1 mieszkańca Gminy Pułtusk w latach 2015-2019 (zł).....	68
Tabela 24. Wydatki budżetowe Gminy Pułtusk w latach 2015-2019 (zł) – wybrane działy.....	68

Wykresy

Wykres 1. Populacja – Gmina Pułtusk w latach 1995-2019	33
Wykres 2. Piramida wieku mieszkańców Gminy Pułtusk, 2019	34
Wykres 3. Przyrost naturalny w latach 1995-2019 w Gminie Pułtusk	35
Wykres 4. Poziom wykształcenia	36
Wykres 5. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Pułtusk w latach 2004-2019 ..	41
Wykres 6. Ćwiczący w klubach sportowych w Gminie Pułtusk w latach 2008-2018 ...	49